

ΑΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ ΤΤ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ :

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΠΑΡΑΓΟΝΤΩΝ
ΣΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

***

THE INFLUENCE OF SOCIOPOLITICAL
CONDITIONS IN DEVELOPMENT OF
ACCOUNTING SCIENCE

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :
ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ
Π.ΚΑΛΑΝΤΩΝΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ :

ΛΙΑΚΟΥ ΑΘΗΝΑ Α.Μ. 8099

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της εργασίας είναι η διεκπεραίωση του τρόπου με τον οποίο οι διάφορες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτιστικές εξελίξεις μπορούν να συμβάλουν ή ακόμα και να επηρεάσουν την ανάπτυξη και εξέλιξη της λογιστικής επιστήμης. Επομένως, οι επιμέρους στόχοι είναι αρχικά η κατανόηση, έπειτα η ανάλυση και τέλος, ο συνδυασμός αυτών των μερών που συνθέτουν και τον βασικό σκοπό της εργασίας αυτής.

Πιο συγκεκριμένα, η λογιστική επιστήμη εμφανίζεται και συνδέεται με πολλά κομμάτια που αφορούν την καθημερινότητα των οικονομικών μονάδων αλλά και των νοικοκυριών. Έτσι, λοιπόν, αποτελεί ένα αναπόσπαστο κομμάτι το οποίο με την χρήση των διάφορων συστημάτων που έχουν δημιουργηθεί συμβάλλει στην ορθή συλλογή των λογιστικών οικονομικών πληροφοριών. Η σωστή λογιστική πληροφόρηση βοηθάει την ορθή ενημέρωση των άμεσα ή έμμεσα ενδιαφερόμενων.

Παρακινούμενοι, λοιπόν, από τη μορφή της λογιστικής επιστήμης στις μέρες μας πραγματοποιήθηκε μια ιστορική αναδρομή σε διάφορες περιοχές και χρονικές περιόδους ξεκινώντας από την αρχαιότητα καταλήγοντας στις τελευταίες εξελίξεις της. Αυτή η αναζήτηση είχε πρωταρχικό μέλημα την γέννηση της λογιστικής και γενικά τις μορφές που πήρε κατά το πέρασμα των αιώνων. Αυτή η ανασκόπηση στάθηκε σημαντικός παράγοντας για το επόμενο μας βήμα το οποίο πραγματεύεται την ανάλυση των κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών γεγονότων που λάμβαναν χώρα κατά τη διαμόρφωση της λογιστικής επιστήμης και των διάφορων μηχανισμών και συστημάτων.

Με αφορμή, λοιπόν, τη συλλογή και επεξεργασία των παραπάνω πληροφοριών και ζητημάτων διεξήγαμε κάποια συμπεράσματα τα οποία παρατίθενται εις βάθος στο τέλος της εργασίας αυτής. Ενδεικτικά, όμως, μπορούμε να αναφέρουμε ίσως το πιο σημαντικό συμπέρασμα το οποίο υποστηρίζει ότι η λογιστική επιστήμη αναπτύχθηκε, διαμορφώθηκε και επηρεάστηκε κατά την εξέλιξη των αιώνων εξ αιτίας κάποιων πολύ σημαντικών κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών γεγονότων.

ABSTRACT

The aim of this thesis is to prove and assert the ways in which social, political, economic and cultural developments contrive to or even impact the evolution of accounting science. Subsequently, individual aims include assimilating, then analyzing and in the end combining both parts which constitute the basic axis of this thesis.

In concrete, accounting science seems connected with many aspects pertaining to the everyday reality of households and enterprises. Thus, it is an indispensable part, which makes use of various systems and contributes to the correct collection of logistic economic information. This kind of information helps updating the direct or indirect interested groups.

Motivated by the contemporary view of accounting science, we delved into a retrospective in various times and eras, starting from the ancient era to its most modern guises. This pursuit mainly focused on the evolution of accounting and in general it's transformations in the pass of time. This insight became a significant contributing factor for our next step i.e. the analysis of social, political, economic and cultural facts in the formation of accounting science and its various mechanisms and systems.

By way of collection and processing the above mentioned information and subjects, we came to some specific conclusions quoted in the end of this thesis. As the most notable conclusion we can mention the assertion that accounting science developed, formed and was affected in the course of time by some very important social, political, economic and cultural facts.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
ABSTRACT	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	10
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ.....	10
1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	10
1.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	10
1.2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	10
1.2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	11
1.2.3 ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ	14
1.2.4 ΕΙΔΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ	17
1.3 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΠΟΧΕΣ	20
1.3.1 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ.....	20
1.3.2 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΓΥΠΤΟ	22
1.3.3 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ.....	23
1.3.4 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ.....	24
1.3.5 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.....	24
1.3.6 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ.....	25
1.3.7 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19 ^Ο ΑΙΩΝΑ	26
1.3.8 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20 ^Ο ΑΙΩΝΑ	26
1.3.9 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΗΜΕΡΑ.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	29
2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	29
2.2 ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ	29
2.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΕΚΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΩΝ.....	30
2.3.1 ΟΡΟΣ «ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»	30
2.3.2 ΟΡΟΣ «ΑΓΟΡΑ».....	30
2.3.3. ΟΡΟΣ «ΚΡΑΤΟΣ"	31
2.4 ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ	31
2.4.1 8000 π.Χ.-3700 π.Χ.....	31
2.4.2 3700 π.Χ.-2900 π.Χ.....	32
2.4.3 2900 π.Χ.-2335 π.Χ.....	33

2.4.4 2003 π.Χ.-1595 π.Χ.....	33
2.4.5 1590π.Χ.-1077π.Χ.....	34
2.4.6 1365π.Χ.-612π.Χ.....	34
2.5 ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΓΥΠΤΟΣ.....	34
2.6 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	37
2.6.1 ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ.....	37
2.6.2 ΜΙΝΩΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 3000Π.Χ-1000Π.Χ.	38
2.6.3 ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ 1400 Π.Χ.-1100 Π.Χ.	38
2.6.4 ΑΡΧΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 800Π.Χ.-480Π.Χ.	39
2.7ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ	40
2.7.1ΑΡΧΑΙΑ ΡΩΜΗ	40
2.8 ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ	41
2.8.1 ΠΡΩΙΜΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 5 ^{0Σ} ΑΙΩΝΑΣ-9 ^{0Σ} ΑΙΩΝΑΣ.....	41
2.8.2 ΥΨΗΛΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 9 ^{0Σ} ΑΙΩΝΑΣ- 13 ^{0Σ} ΑΙΩΝΑΣ.....	42
2.8.3 ΥΣΤΕΡΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 13 ^{0Σ} ΑΙΩΝΑΣ-15 ^{0Σ} ΑΙΩΝΑΣ	43
2.9 ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ.....	44
2.10 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΥΡΩΠΗ 1500Μ.Χ-1700Μ.Χ.	45
2.11 ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ.....	46
2.11.1 ΑΡΧΑΙΑ ΙΝΔΙΑ	46
2.11.2 ΑΡΧΑΙΑ ΚΙΝΑ	46
2.11.3 ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΝΔΙΑ.....	47
2.11.4 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΑΓΙΑ	47
2.11.5 ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ	47
2.12 19 ^{0ς} ΑΙΩΝΑΣ	48
2.12.1 ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ	49
2.12.2 ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ	50
2.12.3 ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ	51
2.12.4 ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ	51
2.12.5 ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ.....	51
2.12.6 ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 19 ^{0Υ} ΑΙΩΝΑ	52
2.13 20 ^{0Σ} ΑΙΩΝΑΣ.....	52
2.13.1 ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ	54
2.13.2 ΦΑΣΙΣΜΟΣ	54

2.13.3 ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ	54
2.13.4 ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ	55
2.13.5 Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ- ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	55
2.14 21ΟΣ ΑΙΩΝΑΣ.....	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	59
3.1 ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ	59
3.2 ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΓΥΠΤΟΣ.....	60
3.3 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	61
3.4 ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ	62
3.5 ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ.....	63
3.6 ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ.....	64
3.7 19 ^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ	65
3.8 20 ^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ	66
3.9 21 ^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ	67
3.10 ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΣΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ ΚΑΙ Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.....	68
3.10.1 ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ 19 ^{ΟΥ} ΚΑΙ 20 ^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ	68
3.10.2 Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΝ 19 ^Ο ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20 ^Ο ΑΙΩΝΑ	69
3.10.3 ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ.....	69
3.10.4 ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ	70
3.11 Ο Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ.....	71
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	72
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	74
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	74
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	74
ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ	76
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ	79

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο κλάδος της λογιστικής επιστήμης αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομίας αλλά και της καθημερινότητας όλων των φυσικών αλλά και νομικών προσώπων. Η συνεχής ανάπτυξη της Λογιστικής προσφέρει όλο και περισσότερους μηχανισμούς οι οποίοι διευκολύνουν και επιλύουν τα διάφορα λογιστικά ζητήματα τα οποία προκύπτουν σε ανύποπτο χρόνο.

Έτσι, λοιπόν, ο ρόλος που κατέχει η Λογιστική συνδέεται είτε άμεσα είτε έμμεσα με τη ζωή των νοικοκυριών αλλά και των διάφορων οικονομικών μονάδων. Μέσω της Λογιστικής διασφαλίζεται η σωστή διαχείριση κατά κύριο λόγο των οικονομικών ζητημάτων. Παράλληλα οι λογιστικές οικονομικές πληροφορίες οι οποίες συγκεντρώνονται μέσω των λογιστικών συστημάτων, αφορούν όλους τους ενδιαφερόμενους που σχετίζονται με οποιοδήποτε τρόπο με την επιχείρηση. Είναι σημαντικό, λοιπόν, κομμάτι η εξέταση της έναρξης της Λογιστικής ως αυτούσιας επιστήμης. Ουσιαστικά, γίνεται διαχρονική αναζήτηση για τον προσδιορισμό της αρχικής μορφής της όπως και τον τόπο καταγωγής της με κορυφαία αναζήτηση κι παρουσίαση την ανάγκη που οδήγησε στην γέννηση της εν λόγω επιστήμης.

Πιο συγκεκριμένα εξετάζεται με εκτενή τρόπο η δημιουργία, η πορεία αλλά και η εξέλιξη της Λογιστικής επιστήμης. Φαίνεται πως η Λογιστική αναπτύχθηκε και εμφανίστηκε καιρό πριν ακόμα γεννηθεί και προσδιοριστεί η πρώτη γραφή αλλά και οι αριθμοί. Υπάρχουν πολλοί υποστηρικτές της άποψης ότι αυτή αποτελεί τον συνδετικό κρίκο ανάμεσα στον μυθικό και θεωρητικό κόσμο.

Με άλλα λόγια μπορεί κανείς να παρατηρήσει πως η επιστήμη που εξετάζουμε είναι αναπόσπαστο κοινωνικό μέρος καθώς δρα μέσα από κοινωνίες σε κάθε χρονική ιστορική περίοδο επηρεάζοντας τον ευρύτερο κοινωνικό, πολιτικό αλλά και οικονομικό πλαίσιο.

Αρχικά, τα πρώτα λογιστικά συστήματα ή αλλιώς τα πρώτα προαριθμητικά συστήματα διαμορφώθηκαν πριν ακόμα γεννηθεί η γραφή και η αριθμητική. Έτσι, λοιπόν, οι πρώτες αναφορές για τα συστήματα αυτά έγιναν κατά τους αρχαίους αιώνες και κατά κύριο λόγο στις περιοχές της Μεσοποταμίας, της Αρχαίας Αιγύπτου, της Αρχαίας Ελλάδας αλλά και της Αρχαίας Ιταλίας.

Στις παραπάνω περιοχές έκανε την εμφάνισή της η επιστήμη που εξετάζουμε καθώς υπήρξε έντονα η ανάγκη για τον έλεγχο και την προστασία των εμπορικών συναλλαγών που ξεκίνησαν τότε μεταξύ διάφορων μακρινών προορισμών. Πάνω σε αυτό το γεγονός ήρθε και προστέθηκε η ανάγκη για τον προσδιορισμό των αποκτηθέντων περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών καθώς το κράτος επιθυμούσε με αυτό τον τρόπο να οργανώσει καλύτερα τη δημόσια διοίκηση που ασκούσε μέχρι τότε.

Κατά τις επόμενες εποχές που εξετάζουμε παρατηρούμε πολύ μεγάλες αντιθέσεις. Παρ' όλο που κατά την διάρκεια του Μεσαίωνα έγιναν κάποια από τα πιο σημαντικά λογιστικά γεγονότα επήλθε μεγάλη αδράνεια σε όλους τους τομείς, σε αντίθεση με την επόμενη εποχή που ακολούθησε δηλαδή την εποχή της Αναγέννησης που άνθισαν οι γραφές, οι τέχνες και οι επιστήμες και έτσι η λογιστική απέκτησε πιο γνώριμο πρόσωπο με αυτό που ισχύει σήμερα.

Παράλληλα, οι επόμενοι τρεις αιώνες οι οποίοι ακολούθησαν έδωσαν στην επιστήμη αυτή μια μορφή τέτοια που την καθιέρωσε σαν έναν από τους πιο σημαντικούς και αδιάσειστους οικονομικούς μηχανισμούς.

Τέλος, για να μπορέσουμε να προσδιορίσουμε τους λόγους για τους οποίους η λογιστική εξελίχθηκε κατά αυτό τον τρόπο εξετάσαμε στις προαναφερθείσες χρονικές περιόδους αλλά και περιοχές τι συνέβαινε στον κοινωνικό, οικονομικό, πολιτικό αλλά και πολιτιστικό τομέα. Αναλύσαμε κάθε σημαντικό γεγονός το οποίο ενδεχομένως μπορεί να επηρέασε την πορεία της επιστήμης αυτής. Έτσι, λοιπόν, παραλληλίσαμε τα λογιστικά γεγονότα με εκείνα τα οποία συνέβαιναν σε όλους τους τομείς οι οποίοι συνθέτουν μία κοινωνία. Εν κατακλείδι όλοι αυτοί οι προσδιοριστικοί παράγοντες μας οδήγησαν στο να εξάγουμε τα τελικά συμπεράσματα τα οποία ήταν απρόσμενα.

Στο πλαίσιο αυτό, στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας αναφέρονται με σαφήνεια οι βασικές έννοιες και ο σκοπός της εν λόγω επιστήμης καθώς και οι κύριες αρχές στις οποίες στηρίζεται αλλά και γίνεται ανάλυση της ιστορικής εξέλιξης της λογιστικής επιστήμης, ενώ στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι διάφορες κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις στις εποχές που έχουμε εξετάσει την λογιστική επιστήμη. Εν συνεχεία, στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσας παρουσιάζεται η διαμόρφωση της λογιστικής σε σχέση με τα διάφορα οικονομικά και κοινωνικά

συστήματα κάθε περιοχής ενώ στο τελευταίο κεφάλαιο πραγματοποιείται μία συγκριτική ανάλυση της εξέλιξης της επιστήμης αυτής ανά εποχή και σε σχέση με την κοινωνικοπολιτική κατάσταση των διαφόρων περιοχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

1.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα γίνει μια εκτενής αναφορά στην δημιουργία, στην πορεία και στην εξέλιξη της λογιστικής επιστήμης. Παρατηρείται πως η λογιστική έκανε την πρώτη της εμφάνιση αιώνες πριν αναπτυχθεί η πρώιμη γραφή και οι αριθμοί, είναι ένα γνώρισμα των πρώιμων πολιτισμών. Φαίνεται πως η λογιστική επιστήμη είναι ο συνδετικός κρίκος ανάμεσα στον μυθικό πολιτισμό και τον θεωρητικό πολιτισμό. Οι πρώτοι πειραματισμοί για τη γέννηση της λογιστικής επιστήμης έγιναν στη Μεσοποταμία, στην αρχαία Αίγυπτο, στην αρχαία Ελλάδα και στην Ιταλία. Φαίνεται πως οι αρχαίοι λογιστές τηρούσαν λογαριασμό των περιουσιακών στοιχείων και εμπορευμάτων για τις βασιλικές αποθήκες. Έτσι, λοιπόν, τα προαριθμητικά συστήματα υπήρχαν χρόνια πριν από την εφεύρεση της γραφής και της αριθμητικής για να καλύψουν τις καθημερινές ανάγκες, για την φερεγγυότητα του εμπορίου και των συναλλαγών.

1.2 ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

1.2.1 ΕΝΝΟΙΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Ο ρόλος της Λογιστικής στις επιχειρήσεις κατέχει αναμφισβήτητα σημαντική θέση και σχετίζεται άμεσα με την ομαλή λειτουργία τους. Αποτελεί δηλαδή ένα από τα κυριότερα τμήματα που εξασφαλίζουν την αποτελεσματική διαχείριση των οικονομικών των επιχειρήσεων. Ως εκ τούτου, με τον όρο Λογιστική νοείται ο κλάδος εκείνος της εφαρμοσμένης Οικονομικής επιστήμης που ασχολείται με την ανάλυση, κατάταξη, καταγραφή και τη συσχέτιση των οικονομικών γεγονότων που πραγματοποιούνται στην επιχείρηση, με σκοπό την παροχή πληροφοριών σ' όλους εκείνους που με κάθε τρόπο επικοινωνούν με αυτή (στους καλούμενους ως τρίτους). Σκοπός της λογιστικής επιστήμης είναι η παρουσίαση πληροφοριών που είναι χρήσιμες για την κατανόηση των δραστηριοτήτων της οικονομικής μονάδας (Καραγιώργος, Παπαδόπουλος, 2003).

Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται αναγκαίο να σημειωθεί ότι τα άτομα που χρειάζονται λογιστικές πληροφορίες ώστε να μπορούν να κρίνουν τις ανάγκες και τη λειτουργία των επιχειρήσεων, δεν είναι μόνο εκείνοι που σχετίζονται άμεσα με την

επιχείρηση, δηλαδή οι επιχειρηματίες ή οι ασκούντες τη διοίκηση στο πλαίσιο της. Στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλά ακόμα άτομα που ενδιαφέρονται για την πορεία τους. Συγκεκριμένα, οι πελάτες θέλουν να γνωρίζουν το βαθμό αξιοπιστίας που παρέχουν οι επιχειρήσεις αλλά και οι προμηθευτές ώστε να γνωρίζουν να θα πάρουν τα χρήματά τους (Παπαδέας, 2013). Για τους ίδιους λόγους ενδιαφερόμενοι για τη λειτουργία της εκάστοτε επιχείρησης, είναι οι εργαζόμενοι σε αυτή καθώς και οι πιθανοί επενδυτές. Επιπλέον, οι τράπεζες εξετάζουν όλες τις πιθανές παραμέτρους ώστε να αποφασίσουν αν θα συνεργαστούν με την κάθε επιχείρηση ή σε περιπτώσεις δανειοδότησης.

Στο πλαίσιο αυτό συντάσσονται σε τακτά χρονικά διαστήματα, συνήθως κάθε έτος, ορισμένες καταστάσεις οι οποίες περιλαμβάνουν όλα εκείνα τα στοιχεία που σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης. Οι κυριότερες καταστάσεις είναι ο ισολογισμός και τα αποτελέσματα χρήσης. Αποτυπώνονται δηλαδή σε αυτές τα υπάρχοντα της επιχείρησης καθώς και οι υποχρεώσεις της και προκύπτουν έτσι τα έσοδα και τα έξοδά της σε μία συγκεκριμένη περίοδο, η οποία καλείται περίοδος χρήσης. Παράλληλα δημοσιεύονται ώστε να καθίστανται γνωστά τα δεδομένα σε όλους τους ενδιαφερόμενους. Ωστόσο, ορισμένες οικονομικές καταστάσεις καταρτίζονται για τη διευκόλυνση, τη συνεχή και πλήρη ενημέρωση της διοικητικής ομάδας της επιχείρησης όπως για παράδειγμα τα ισοζύγια και οι λογαριασμοί. Μπορούν με τον τρόπο αυτό να ασκήσουν αποτελεσματικά τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητές τους και να αποδώσουν στο μέγιστο δυνατό επίπεδο για την καλή λειτουργία της επιχείρησης και την επίτευξη του βασικού της σκοπού.

1.2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η πορεία της λογιστικής υπήρξε σημαντική και έλαβε αρκετές διαφορετικές μορφές με την πάροδο του χρόνου. Ήδη από την αρχαιότητα προέκυψε η ανάγκη της οργάνωσης για το ζήτημα της είσπραξης φόρων καθώς και για τη διαχείριση της περιουσίας των πλουσίων και των ναών. Στο ίδιο πλαίσιο, η ανάδυση και εξέλιξη του εμπορίου οδήγησε στην ανάγκη για κάλυψη των φορολογικών υποχρεώσεων όσων απασχολούνταν με την εν λόγω δραστηριότητα. Είναι, λοιπόν, προφανές ότι η λογιστική ως μέθοδος οργάνωσης της οικονομικής κατάστασης των ατόμων αναπτύχθηκε από πολύ νωρίς και σηματοδότησε τη διαμόρφωση των νέων κρατών.

Η ανάπτυξη της λογιστικής ως αυτοτελούς γνωστικού κλάδου συνδέεται με τη βιομηχανική επανάσταση που πραγματοποιήθηκε κατά τον 19^ο αιώνα. Η εξέλιξη των επιχειρήσεων και των μεγάλων οικονομικών μονάδων έκριναν αναγκαία και τη λογιστική καταχώρηση των λογαριασμών ώστε να υπάρχει σαφής εικόνα των εσόδων και των υποχρεώσεων τους. Για το λόγο αυτό άλλωστε, άρχισε να διδάσκεται συστηματικά ώστε να αποκτούν τα άτομα το ανάλογο υπόβαθρο και να είναι σε θέση να διαχειρίζονται περίπλοκες καταστάσεις στο πλαίσιο των επιχειρήσεων και των οργανισμών με επιτυχία. Στη συνέχεια, η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας και η εκτεταμένη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών διευκόλυναν σημαντικά τις λογιστικές διαδικασίες και κατέστησαν τις εν λόγω αρμοδιότητες αρκετά πιο γρήγορες. Έχει μάλιστα σημειωθεί ότι ήδη από το 300 π.Χ. ιδρύθηκε στην Αθήνα το συνέδριο των λογιστών για την επίβλεψη και ορθή διαχείριση των οικονομικών του κράτους.

Όσον αφορά την εξέλιξη της Λογιστικής ως ξεχωριστού κλάδου στην Ελλάδα κατά τη νεότερη εποχή φαίνεται ότι η εξάπλωση επήλθε σταδιακά. Η λήξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου είχε σαν αποτέλεσμα την ανάγκη της φορολογικής μεταρρύθμισης και προς το σκοπό αυτό θεσπίστηκε η υποχρέωση τήρησης βιβλίων και έκδοσης στοιχείων από τους επιτηδευματίες. Τη δεκαετία του 1950 είναι καθοριστική η ανάπτυξη της θεωρίας του κόστους καθώς και της λογιστικής τυποποίησης και γι' αυτό δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην εκμάθηση και τη διδασκαλία των αρχών της λογιστικής από τις οικονομικές σχολές. Το 1955 μάλιστα με το νόμο 3329 ιδρύεται και το σώμα ορκωτών λογιστών, που αποτελείται από άτομα με ιδιαίτερη κατάρτιση και εμπειρία σε θέματα φορολογικών υποχρεώσεων και εργατικών ζητημάτων. Για την καλύτερη οργάνωσή τους, το 1956 οι λογιστές ιδρύουν συνδικαλιστική οργάνωση, γνωστή ως Πανελλήνια Ομοσπονδία Λογιστών. Με τον τρόπο αυτό μπορούσαν να διεκδικούν τα εργασιακά τους δικαιώματα.

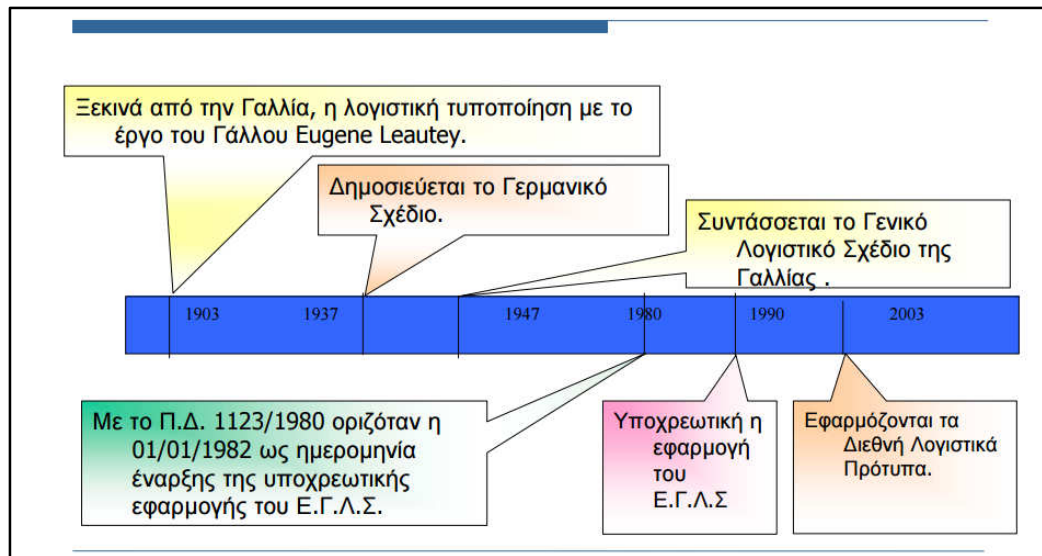
Κατά τις δεκαετίες 1960 και 1970 η τυποποίηση της λογιστικής γενικεύεται σε διεθνές επίπεδο με την καθιέρωση των ισολογισμών και των καταστάσεων αποτελεσμάτων χρήσης. Στην Ελλάδα, η μεγαλύτερη αλλαγή στο λογιστικό επάγγελμα φαίνεται ότι αποτέλεσε η εφαρμογή του Ενιαίου Γενικού Λογιστικού Σχεδίου (ΕΓΛΣ) το 1981. Μέχρι το 1986 η εφαρμογή του ήταν προαιρετική και από το 1987, μετά την υποχρεωτική εφαρμογή της 4ης οδηγίας της ΕΟΚ, διαδόθηκε

περισσότερο. Από την χρήση 1991, το ΕΓΛΣ έγινε υποχρεωτικό στο σύνολό του από όλες τις εταιρείες ελεγχόμενες από ορκωτούς ελεγκτές (άρθρο 7, Ν. 1882/1990) και από τη χρήση 1993 επεκτάθηκε η εφαρμογή του και στις μη υπαγόμενες σε έλεγχο (άρθρο 7, Π.Δ. 186/1992, ΚΒΣ). Για το λόγο αυτό και η διδασκαλία του ΕΓΛΣ ενσωματώθηκε ως ξεχωριστό μάθημα σε πολλές οικονομικές σχολές.

Η εν λόγω προσπάθεια φαίνεται ότι συνέπεσε με την εξέλιξη και ανάπτυξη των συστημάτων πληροφόρησης και γενικά της νέας τεχνολογίας. Με την καθιέρωση αυτή δημιουργούνται και νέα προγράμματα μηχανογράφησης όλων των λογιστικών διαδικασιών. Η νέα αυτή πραγματικότητα, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του χρόνου και την αύξηση της ακρίβειας στις διάφορες λογιστικές ενέργειες, διευκολύνοντας σημαντικά τη δουλειά των λογιστών. Είναι επίσης αξιοσημείωτο, ότι κατά τη δεκαετία 1990 πραγματοποιήθηκε μία εκτενέστερη προσπάθεια για την κατοχύρωση του λογιστικού επαγγέλματος και τις άδειες ασκήσεώς του, περιορίζοντας τα δικαιώματα τους και διακρίνοντας τις αρμοδιότητές τους σε σχέση με εκείνες των υπολοίπων οικονομολόγων.

Από το 2000 και έπειτα φαίνεται μία καθοριστική πλέον στροφή προς τη χρήση του διαδικτύου από τους λογιστές, διευκολύνοντας το έργο τους ενώ απαιτείται και επιμόρφωση στα νέα συστήματα για την ορθή εφαρμογή τους. Ένα σημαντικό γεγονός υπήρξε η εφαρμογή της διπλογραφικής μεθόδου στον ευρύτερο δημόσιο τομέα αλλά και η ίδρυση της Επιτροπής Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων για την εποπτεία της εφαρμογής της νομοθεσίας. Τέλος, καθιερώνονται δια νόμου τα Διεθνή Λογιστικά Πρότυπα και σταδιακά εφαρμόζονται από την πλειοψηφία των ελληνικών επιχειρήσεων (Πάγγειος Ι., 1993).

Διάγραμμα 1: Ιστορική αναδρομή των Ευρωπαϊκών Γενικών Λογιστικών Σχεδίων

Πηγή: ΤΕΙ Σερρών, 2008

1.2.3 ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

Η εξέλιξη της λογιστικής και η καθιέρωσή της ως ξεχωριστού κλάδου καθώς και η ανάπτυξη των επιχειρήσεων οδήγησαν στη θεσμοθέτηση ορισμένων αρχών που διέπουν τη φύση και τη λειτουργία της. Στο πλαίσιο αυτό είναι χρήσιμο να σημειωθούν οι αρχές αυτές ώστε να καταστούν σαφείς στα αρμόδια και ενδιαφερόμενα μέρη (Παπαδέας, 2013).

1. Αρχή αυτοτέλειας οικονομικής μονάδας

Η οικονομική μονάδα είναι διακριτή οντότητα, με δική της περιουσία και κατά συνέπεια δικά της μέσα δράσης και δικές της υποχρεώσεις, ανεξάρτητα από εκείνα των φορέων της. Στην προκειμένη περίπτωση οι φορείς αναγνωρίζονται ως τρίτοι για την επιχείρηση.

2. Αρχή συνέχειας της δραστηριότητας

Σύμφωνα με την αρχή αυτή η οικονομική μονάδα θα συνεχίσει τη δραστηριότητά της για αόριστο χρονικό διάστημα έως ότου υλοποιήσει τους στόχους της και εκπληρώσει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει.

3. Αρχή περιοδικότητας αποτελεσμάτων

Η εν λόγω αρχή αφορά τη διαίρεση της οικονομικής ζωής της μονάδας σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα ώστε να είναι σε θέση οι αρμόδιοι να ελέγχουν τα αποτελέσματα τακτικά και να καθορίζουν τη χρηματοοικονομική κατάσταση και κατά συνέπεια τις μελλοντικές επιλογές της επιχείρησης.

➤ Αρχή νομισματικής μονάδας μέτρησης

Το χρήμα είναι γενικά αποδεκτό ως μέσο ανταλλαγής των αγαθών. Αυτό συμβαίνει επειδή διαθέτει ορισμένα χαρακτηριστικά όπως η διαιρετότητα με αποτέλεσμα να υπολογίζει οικονομικές αξίες και να διασφαλίζει την αγοραστική δύναμη του κατόχου του. Για τους λόγους αυτούς άλλωστε αποτελεί και την πλέον κατάλληλη μονάδα μέτρησης. Έτσι οι επιχειρήσεις διευκολύνονται σημαντικά ως προς τις συναλλαγές τους και μπορούν να τηρούν βιβλία με ασφάλεια και σταθερότητα.

➤ Αρχή ιστορικού κόστους ή τιμής

Σύμφωνα με την αρχή του ιστορικού κόστους, το λογιστικό σύστημα πρέπει να παρέχει πληροφορίες σχετικά με το κόστος των πόρων της επιχείρησης, δηλαδή την τιμή στην οποία τους απέκτησε. Στην περίπτωση αυτή επομένως ενδιαφέρει το ποσό των χρημάτων που καταβλήθηκε για την απόκτηση στοιχείων του ενεργητικού ή τα χρήματα που συνεπάγονται οι διάφορες υποχρεώσεις που δημιουργούνται στο πλαίσιο της επιχείρησης. Επομένως η παρακολούθηση αλλά και η αποτίμηση των περιουσιακών στοιχείων γίνονται με κριτήριο το κόστος κτήσης τους.

➤ Αρχή συντηρητικότητας

Σύμφωνα με την εν λόγω αρχή μέσα από πολλές εναλλακτικές λύσεις και προτάσεις επιλέγεται εκείνη με τη μικρότερη επίδραση στη χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης και στα συνολικά αποτελέσματά της. Αποφεύγονται επομένως αιφνίδιες κινήσεις και επενδύσεις που συχνά είναι αποτέλεσμα υπεραισιόδοξων προβλέψεων.

➤ Αρχή πραγματοποίησης εσόδων

Η αρχή πραγματοποίησης των εσόδων απαιτεί και την ύπαρξη κάποιας συναλλαγής καθώς η επίτευξη του εσόδου εξαρτάται από την πώληση αγαθών και

υπηρεσιών. Επομένως η αναγνώρισή του εσόδου είναι απόρροια της ολοκληρωμένης διαδικασίας της πώλησης.

➤ Αρχή συσχέτισης των εσόδων με τα έξοδα

Το οικονομικό αποτέλεσμα κάθε επιχείρησης εξαρτάται από τη σχέση ανάμεσα στα έσοδα και τα έξοδά της. Η διαφορά τους πραγματοποιείται στη ίδια λογιστική χρήση και είναι θεμελιώδους σημασίας για την ύπαρξη, τη λειτουργία και τη συνέχεια της επιχείρησης.

➤ Αρχή αυτοτέλειας των χρήσεων

Σύμφωνα με την αρχή αυτή τα αποτελέσματα της κάθε χρήσης, όπως προκύπτουν από τη διαφορά εσόδων και εξόδων, είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους. Κατά συνέπεια έσοδα ή έξοδα προηγούμενων χρήσεων δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον απολογισμό της οικονομικής μονάδας.

➤ Αρχή πλήρους αποκάλυψης

Το περιεχόμενο της εν λόγω αρχής έγκειται στο ζήτημα της πληρότητας και της ορθότητας των λογιστικών καταστάσεων. Ως εκ τούτου οι λογιστικές καταστάσεις πρέπει να περιλαμβάνουν όλα εκείνα τα στοιχεία που σχετίζονται με τις διαδικασίες, αρχές, κανόνες και πληροφορίες που θεωρούνται αναγκαίες για την επιχείρηση και κατά τρόπο που να μην είναι παραπλανητικές ή λανθασμένες.

➤ Αρχή του ουσιώδους των λογιστικών πληροφοριών

Η αρχή αυτή αναδεικνύει τη σημασία των λογιστικών πληροφοριών προς τους ενδιαφερόμενους για τις επιχειρήσεις και τους τρίτους. Το όφελος των συγκεκριμένων ενεργειών που σχετίζονται με τη συστηματική καταγραφή και χρήση όλων των συναλλαγών της επιχείρησης είναι μεγαλύτερο από το κόστος της.

➤ Αρχή συγκρισιμότητας/αρχή συνέπειας στην εφαρμογή των λογιστικών μεθόδων

Για να μπορεί η επιχείρηση να προβεί σε σύγκριση των δεδομένων μεταξύ διαφορετικών λογιστικών χρήσεων είναι αναγκαία η εφαρμογή και τήρηση κοινών αρχών, κανόνων και διαδικασιών μεταξύ των χρήσεων αυτών ώστε να είναι δυνατή η

εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων. Με τον τρόπο αυτό οι επιχειρήσεις μπορούν να εντοπίζουν τις νέες τάσεις και να προσαρμόζουν τα δεδομένα στις νέες εξελίξεις.

➤ Αρχή αντικειμενικότητας

Κατά την αρχή αυτή τα αποτελέσματα αλλά και οι επιμέρους ενέργειες επαληθεύονται και κρίνονται αμερόληπτα και αντικειμενικά με τη χρήση των αναγκαίων δικαιολογητικών εγγράφων. Αποφεύγεται έτσι η εμπλοκή του υποκειμενικού στοιχείου που μπορεί να οδηγήσει σε λανθασμένα ή παραπλανητικά αποτελέσματα.

➤ Αρχή της εύλογης αξίας

Στο πλαίσιο αυτό είναι αναγκαία η αποτίμηση των στοιχείων της επιχείρησης με βάση τις τρέχουσες τιμές της αγοράς ώστε να είναι προσαρμοσμένα στα νέα δεδομένα.

➤ Αρχή της ουσίας και της πραγματικότητας συναλλαγής

Σύμφωνα με την αρχή αυτή το ενδιαφέρον στρέφεται στις ίδιες τις συναλλαγές και στην πραγματοποίησή τους το οποίο είναι και το αντικείμενο της λογιστικής επιστήμης και όχι στο στοιχείο της νόμιμης κυριότητας.

1.2.4 ΕΙΔΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι ο ρόλος της λογιστικής είναι θεμελιώδους σημασίας για τη λειτουργία και τον έλεγχο των επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο αυτό κρίνεται αναγκαία η διάκριση της λογιστικής ανάλογα με το περιεχόμενο των δραστηριοτήτων της. Οι κυριότερες κατηγορίες της λογιστικής είναι οι ακόλουθες (Παπαδέας, 2013):

1. Διοικητική Λογιστική

Το αντικείμενο της διοικητικής λογιστικής αποτελεί η συγκέντρωση και η ανάλυση ορισμένων δεδομένων της οικονομικής μονάδας από τη διοίκησή της προκειμένου να προβεί στο σχεδιασμό και την κατάλληλη χρήση όλων των

διαθέσιμων πόρων της (Πάγγειος Ι., 1993). Πρόκειται δηλαδή για το τμήμα που συμβάλλει στην ορθή διοίκηση της εκάστοτε επιχείρησης που σημαίνει τις ενέργειες του προγραμματισμού, της οργάνωσης, της διεύθυνσης, του ελέγχου και της λήψης των αποφάσεων (Βενιέρης, Κοέν, 2007).

2. Χρηματοοικονομική Λογιστική

Ο ρόλος της χρηματοοικονομικής λογιστικής είναι η παροχή πληροφοριών προς του ενδιαφερόμενους. Οι εν λόγω πληροφορίες αυτές σχετίζονται με τη συνολική οικονομική κατάσταση της επιχείρησης σε μία συγκεκριμένη λογιστική χρήση ενώ οι ενδιαφερόμενοι μπορεί να είναι οι μέτοχοι, οι επενδυτές, οι προμηθευτές, οι πελάτες, οι χρηματοδότες και γενικά το κοινό για την ορθή λήψη των αποφάσεων που σχετίζονται με την οικονομική μονάδα (Καραγιώργος, Παπαδόπουλος, 2003).

Οι βασικότερες διαφορές ανάμεσα στη χρηματοοικονομική και τη διοικητική λογιστική παρουσιάζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 1: Διαφορές Χρηματοοικονομικής και Διοικητικής Λογιστικής

	ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ	ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ	Κορίως εκτός της επιχείρησης	Εντός της επιχείρησης
ΑΡΧΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΤΥΠΑ	Γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές	Ευελξία – ανάλογα με το στόχο
ΕΜΦΑΣΗ	Στο σύνολο της επιχείρησης	Στα τμήματα & τις διαδικασίες της επιχείρησης
ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΑΝΑΦΟΡΩΝ	Σε τακτά χρονικά διαστήματα	Ανάλογα με τις ανάγκες της επιχείρησης
ΕΦΑΡΜΟΓΗ	Υποχρεωτική	Προαιρετική
ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΆΛΛΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	Με το εμπορικό & το φορολογικό δίκαιο	Σημαντική ποικιλία (π.χ χρηματοοικονομικά)
ΟΡΙΖΟΝΤΑΣ	Έμφαση στα ιστορικά – απολογιστικά στοιχεία	Έμφαση στα μελλοντικά προϋπολογιστικά στοιχεία

Πηγή: ΤΕΙ Χαλκίδας, Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, 2006

Diagram 2.1: Comparison of financial and management accounting

Financial accounting	Management accounting
Reports to: <ul style="list-style-type: none"> • investors • employees • lenders • suppliers and other creditors/ customers • government agencies • the public 	Reports to management for purposes of: <ul style="list-style-type: none"> • planning • directing and motivating • controlling • performance assessment and evaluation
Emphasis on summaries of financial consequences of past activities and decisions	Emphasis on decisions and activities affecting the future
Emphasis on objectivity and verifiability of data	Emphasis on relevance of data
Precise information is required	Timeous information is required
Summarised data are prepared for the entire organisation	Detailed segment reports are prepared on departments, products, customers and employees
Must adhere to international financial reporting standards	Need not adhere to international financial reporting standards
Mandatory for external reports of companies	Not mandatory for company reports

Source: Garrison & Noreen 2006:7

3. Κοστολόγηση

Ο προσδιορισμός κόστους των προϊόντων και υπηρεσιών αποτελεί σε πολλές περιπτώσεις τμήμα και αντικείμενο της διοικητικής λογιστικής.

4. Κυβερνητική Λογιστική

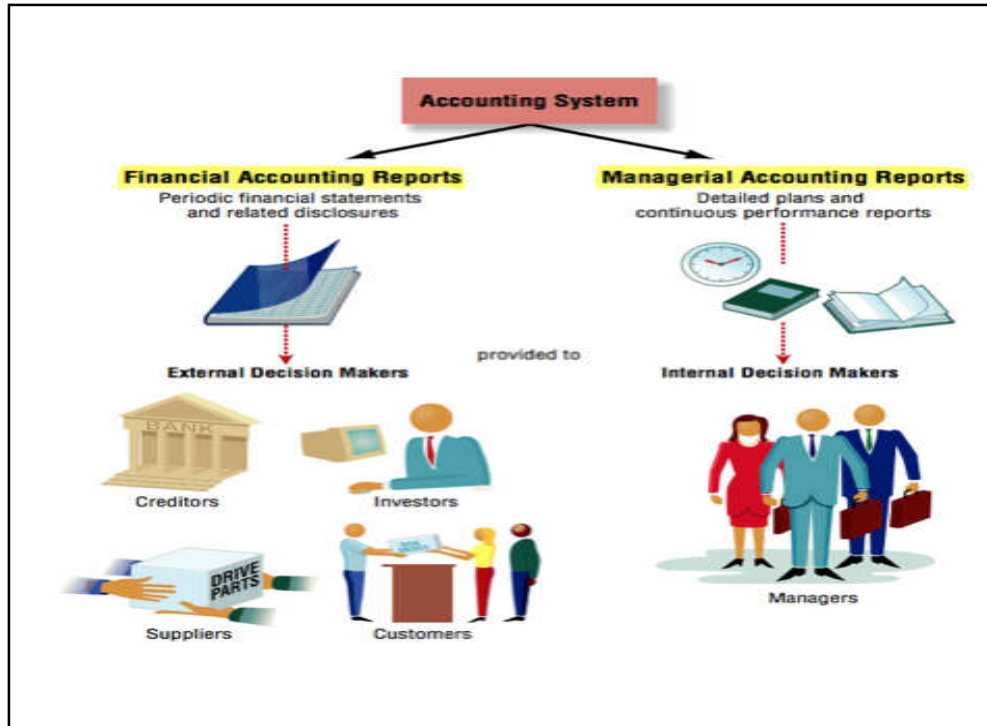
Ο κλάδος αυτός ασχολείται με τη μελέτη και ανάλυση ειδικών ζητημάτων που σχετίζονται με τους δημόσιους οργανισμούς και το κράτος.

5. Ελεγκτική Λογιστική

Ο κλάδος της ελεγκτικής αφορά τον έλεγχο για την ορθότητα των λογιστικών καταστάσεων για την πρόληψη ή την ανακάλυψη πιθανών λαθών.

6. Φορολογική Λογιστική

Ο εν λόγω κλάδος έχει ως αντικείμενο τη μελέτη των φορολογικών διατάξεων και την προσαρμογή τους στα δεδομένα της οικονομικής μονάδας.

1.3 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΠΟΧΕΣ

1.3.1 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ

Η Μεσοποταμία ήταν μια εύφορη κοιλάδα με ακμάζον πολιτισμό και με μεγάλη δραστηριότητα στον τότε πρώιμο κλάδο του εμπορίου. Η ενεργή διαπραγμάτευση μεταξύ των μεγαλοπόλεων και κωμοπόλεων στην περιοχή της Μεσοποταμίας και η ραγδαία εξέλιξη του εμπορίου, οδήγησε τους συναλλασσόμενους στην αντιμετώπιση πολλών προβλημάτων σχετικά με την φερεγγυότητα των συναλλαγών. Γι' αυτό το λόγο οι έμποροι έπρεπε να εφεύρουν ένα τρόπο ώστε η ανταλλαγή εμπορευμάτων να γίνεται με φερεγγυότητα και αξιοπιστία. Για να αντιμετωπίσουν οι τότε έμποροι την αναξιοπιστία και ανειλικρίνεια των μεταφορέων εκείνης της εποχής, βρήκαν ένα ευφυές σχέδιο. Κατασκεύασαν μάρκες από πηλό, σε διάφορα σχήματα και μεγέθη, για να υποδείξουν τα διάφορα προϊόντα που εμπορεύονταν. Λόγω της πληθώρας των προϊόντων υπήρχαν πάνω από 200 μάρκες για να υποδηλώσουν το κάθε εμπόρευμα. Έτσι, λοιπόν, πριν την αποστολή

των αγαθών ο κάθε έμπορος λάμβανε ένα κουπόνι για κάθε στοιχείο αποστολής και ενθυλάκωνε τις μάρκες σε μια μπάλα από πηλό το οποίο ονομαζόταν “bollae”, δηλαδή μπάλα. Η μπάλα αυτή μέχρι την παραλαβή του φορτίου στον αποστολέα στέγνωνε και στην συνέχεια ο παραλήπτης την έσπαγε αντιστοιχίζοντας τα στοιχεία της αποστολής με τις μάρκες που υπήρχαν στην πήλινη σφαίρα, για να βεβαιωθεί πως η αποστολή των αγαθών είναι λογιστικοποιημένη (Carol Wiley, 2013). Με αυτή τη μέθοδο λειτουργούσε η προστασία των περιουσιακών στοιχείων η οποία είναι μία σημαντική λειτουργία ακόμα και για τις σύγχρονες λογιστικές λειτουργίες. Το προαναφερθές σύστημα ήταν σε λειτουργία τουλάχιστον για 5000 χρόνια μέχρι την εμφάνιση της γραφής και των αριθμών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα για το σύστημα αυτό αποτελεί, (Schmandt-Berrerat, 1992) , η μπάλα που βρέθηκε η οποία κατείχε στο εσωτερικό της 49 μάρκες οι οποίες υποδήλωναν τα στοιχεία μιας συναλλαγής. Πιο συγκεκριμένα, υπήρχαν 49 μετρητές που αντιπροσώπευαν μικρά βοοειδή, 21 προβατίνες, 6 θηλυκά αρνιά, 8 αρσενικά πρόβατα, 6 αρσενικά αρνιά, 6 αίγες, 1 κατσίκια, 3 θηλυκά και την υπογραφή-σφραγίδα του βοσκού Ziqarru (Schmandt-Berrerat, 1992).

Η εξέλιξη του παραπάνω συστήματος, η οποία χρονολογείται στα μέσα της 4^{ης} χιλιετίας π.Χ. έγινε τυχαία. Πιθανόν μια μέρα φαίνεται πως η πήλινη μπάλα κύλισε πάνω σε μια μάρκα και η μάρκα αυτή με την σειρά της άφησε το αντίστοιχο αποτύπωμα στην σφαίρα. Έτσι, λοιπόν, οι έμποροι άρχισαν να πιέζουν την μάρκα στην πήλινη μπάλα αντί να την τοποθετούν στο εσωτερικό του “bollae”. Την νέα αυτή διαδικασία ακολουθούσαν για κάθε ένα από τα στοιχεία αποστολής, της κάθε παραγγελίας. Η τρίτη διαφοροποίηση του συστήματος “bollae” επήλθε ,βάση γραφών, όταν υπήρξε έλλειψη μιας μάρκας και για να γίνει η αποστολή των εμπορευμάτων ο αποστολέας χάραξε με ένα ραβδί ή ενδεχομένως με κάποιο άλλο αιχμηρό αντικείμενο την πήλινη μπάλα κάνοντας πάντα τα ίδια σημάδια με αυτά από τις μάρκες.

Η τελευταία εξέλιξη του συστήματος προϋπέθετε τον γραφέα, τον τότε λογιστή, για την συναλλαγή καθώς εκείνος περιέγραφε την συμφωνία που πραγματοποιούσαν οι συναλλασσόμενοι. Η χρονολογική περίοδος που φαίνεται πως εμφανίστηκε ήταν περίπου στις αρχές της 3^{ης} χιλιετίας π.Χ.. Πιο συγκεκριμένα, ο γραφέας περιέγραφε σε ένα πήλινο δίσκο ποια εμπορεύματα θα μεταφέρονταν και

έπειτα ζητούσε από τους συναλλασσόμενους να υπογράψουν, για να επικυρωθεί η ενέργεια ανταλλαγής αγαθών. Δυστυχώς, εκείνη την εποχή η πλειοψηφία ήταν αναλφάβητοι και έτσι οι άνδρες έφεραν πάντα στο λαιμό τους ένα αποτύπωμα που ήταν η υπογραφή τους. Όταν οι έμποροι αποτύπωναν την υπογραφή τους στον πήλινο δίσκο, ο γραφέας δημιουργούσε άλλη μία τέτοια στρώση πάνω από αυτόν για να δημιουργήσει ένα αντίγραφο, να επισφραγίσει και να εξασφαλίσει πως δεν θα αλλοιωθεί αυτό το αποδεικτικό στοιχείο της ανταλλαγής αγαθών κατά τη μεταφορά. Αξιοσημείωτη είναι και η περίοδος της 2^{ης} χιλιετίας όπου εμφανίστηκε ο κώδικας του Χαμουραμί ο οποίος ήταν ένας νομικός κώδικας από τους διαμεσολαβητές για τον προσδιορισμό της αγοραίας τιμής των εμπορευμάτων.

Κατά την εξέλιξη και το πέρασμα τον χρόνων και την ανάδειξη επιπρόσθετων αναγκών, το αρχαίο σύστημα της λογιστικής βοήθησε στη δημιουργία της πρώιμης γραφής, καθώς το σύστημα της σφηνοειδούς γραφής δεν δημιουργήθηκε από κάποια εικονογραφική γραφή. Έτσι, λοιπόν, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως το αρχαίο πήλινο λογιστικό σύστημα της Μεσοποταμίας διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της γραφής αλλά και στην ανάπτυξη των αριθμών, καθώς ο Schmandt-Berrerat (1993) υποστήριξε πως το πρώιμο αυτό λογιστικό σύστημα αποτέλεσε ερέθισμα για την προέκταση του ανθρώπινου εγκεφάλου και την κατάρτισή του για θέματα σχετικά με τη συλλογή, την κατάρτιση, την αποθήκευση, τον χειρισμό αλλά και την ανάκτηση δεδομένων.

1.3.2 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΓΥΠΤΟ

Η Αίγυπτος ήταν πολύ σημαντική περιοχή καθώς υπήρξε ένα από τα πιο σημαντικά εμπορικά κέντρα. Γι αυτό το λόγο έπρεπε οι λογιστές του εκάστοτε βασιλιά να καταγράφουν επακριβώς και λεπτομερώς τα εμπορεύματα που υπήρχαν στις βασιλικές αποθήκες, τα οποία ήταν κυρίως τα λινά και τα έλαια που καταβάλλονταν σαν απόδοση φόρων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα και εύρημα είναι τα λογιστικά βιβλία που βρέθηκαν στον τάφο του Φαραώ Σκορπιού του Α. Η δυνατότητα χρησιμοποίησης παπύρων και όχι πήλινων δισκίων, έκαναν πιο ολοκληρωμένη και λεπτομερή την καταγραφή των αγαθών από τους λογιστές της αρχαίας Αιγύπτου με άμεσο αποτέλεσμα την δημιουργία ενός αξιοθαύμαστου συστήματος εσωτερικού ελέγχου (Glautier & Underdown, 2001).

Σημαντικός παράγοντας για την σωστή τήρηση των παπύρων των αιγυπτιακών περιουσιακών στοιχείων ήταν και η σκληρή τιμωρία σε κάποιο ενδεχόμενο λάθος των αιγύπτιων λογιστών, οι οποίοι αποτύπωναν με καλάμι σε παπύρους τα αγαθά αυτά. Το έργο που διεκπεραίωναν ήταν πολύ δύσκολο καθώς έπρεπε να μετράνε και τον τελευταίο κόκκο ρυζιού εφόσον δεν είχαν εφεύρει ακόμα το νόμισμα και γινόταν ανταλλακτικό εμπόριο. Με την πάροδο των χρόνων άρχισαν να χρησιμοποιούν τον χρυσό και το ασήμι σαν απλά μέσα ανταλλαγής πριν την δημιουργία των χρημάτων. Έτσι, λοιπόν, για μεγάλη χρονική περίοδο στην αρχαία Αίγυπτο η λογιστική επιστήμη παρέμεινε σε ένα πολύ πρώιμο και βασικό στάδιο χωρίς προοπτικές εξέλιξης, χωρίς όμως να παύει η ανάγκη για τη δημιουργία και τη σύσταση ενός ενιαίου και συνεκτικού λογιστικού συστήματος.

1.3.3 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Η Ελλάδα αποτέλεσε ένα από τα πιο σημαντικά κέντρα εμπορίου κατά τα αρχαία χρόνια καθώς Έλληνες έμποροι συνεργάζονταν και με εμπόρους από άλλες χώρες. Οι συναλλαγές εδώ γίνονται με πιο εύκολο τρόπο καθώς οι αρχαίοι έλληνες είχαν δημιουργήσει τα πρώτα νομίσματα αλλά και την πρώτη νομισματική μονάδα και φαίνεται πως είχαν ξεπεράσει το ανταλλακτικό εμπόριο (Marshall, Mc Manus & Fiele 2004). Η δημιουργία ελληνικών χρημάτων χρονολογείται περίπου στο 600 π.Χ..

Έτσι, λοιπόν, τα λογιστικά βιβλία είχαν διαφορετική μορφή και βαρύτητα καθώς φαίνεται από ευρήματα ότι οι πολίτες μπορούσαν να δανείζονται χρήματα, να μεταβιβάζουν χρήματα μέσω θυγατρικών τραπεζών και γενικότερα να πραγματοποιούν συναλλαγές με παρόμοιο τρόπο όπως γίνεται και στις μέρες μας. Ο ελληνικός πολιτισμός είχε δημιουργήσει ένα πολύ καλά δομημένο σύστημα δημόσιας διοίκησης βασιζόμενο στις λογιστικές αρχές εκείνης της εποχής. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε, επίσης, και το σύστημα περιουσιακών στοιχείων το οποίο βασιζόταν στους παπύρους του Ζήνων το οποίο αποτελούσε τις πρώιμες λογιστικές αρχές ελέγχου, δηλαδή στη συλλογή, στην καταγραφή αλλά και στην ανάλυση δεδομένων (Nwoko, 1990 & Perera, 1966). Όπως, επίσης, σημαντικό γεγονός αποτέλεσε και η πραγματική τήρηση της εξουσίας των πολιτών αλλά και ο οικονομικός έλεγχος της εκάστοτε κυβέρνησής τους.

1.3.4 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ

Η Ιταλία και ειδικότερα η Ρώμη διαδραμάτισε ίσως το σημαντικότερο τόπο όπου αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε η λογιστική επιστήμη. Εδώ οι αρχηγοί των οικογενειών τηρούσαν λογιστικά και τραπεζικά βιβλία. Τα νοικοκυριά ενεργούσαν κατ' αυτό τον τρόπο καθώς σε τακτά χρονικά διαστήματα υπέβαλλαν δηλώσεις των περιουσιακών στοιχείων τους. Η διαδικασία αυτή βοηθούσε τόσο το κράτος ώστε να καταβάλλονται οι φόροι όσο και τους πολίτες οι οποίοι κατοχύρωναν τα αντίστοιχα δικαιώματά τους. Έτσι, λοιπόν, τηρήθηκε ένα σύστημα πολύπλοκο για τα δεδομένα της τότε εποχής, το οποίο εξισορροπούσε και έλεγχε τις εκταμιεύσεις και τις εισπράξεις της κυβέρνησης.

Επιπροσθέτως, σημαντική λογιστική καινοτομία αποτέλεσε η χρήση ενός ετήσιου προϋπολογισμού η οποία έγινε στην προσπάθεια της κυβέρνησης να παρακολουθεί και να ελέγχει τις διαδικασίες και ενέργειες των διαφόρων επιχειρήσεων και νοικοκυριών (ACAUS, 2000). Οι αρχαίοι ρωμαίοι τηρούσαν τα λογιστικά βιβλία σε δίσκους οι οποίοι ήταν κατασκευασμένοι από κερί, και δυστυχώς για αυτό το λόγο δεν έχουμε αποδεικτικά στοιχεία από εκείνη την εποχή. Παρόλα αυτά, σε κάποιες φιλολογικές πηγές, φαίνεται πως οι αρχαίοι ρωμαίοι χρησιμοποιούσαν το διπλογραφικό σύστημα χρόνια πριν ανακαλυφθεί επίσημα τον 14^ο αιώνα από τον Luca Pacioli (Paul Garner & Atsuo Tsuji, 1995).

1.3.5 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΝ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Κατά την Μεσαιωνική εποχή παρατηρούμε πως η λογιστική επιστήμη έχει υποστεί μια στασιμότητα. Διαπιστώνουμε πως η τότε τήρηση λογιστικών βιβλίων στηρίζεται στα εξειδικευμένα φεουδαρχικά ιδρύματα της υπαίθρου. Παράλληλα τα δημόσια συστήματα μαζί με τα φεουδαρχικά της υπαίθρου, απαιτούσαν αντιπροσώπευση για την αρχή περί ιδιοκτησίας. Ουσιαστικά η λογιστική επιστήμη εκείνη την χρονική περίοδο επέτρεπε στην κυβέρνηση αλλά και στους δυνατούς να ελέγχου τους οικονομικά και κοινωνικά ασθενέστερους πολίτες.

Περίπου το 1100, ο Γουλιέλμος ο Κατακτητής, πραγματοποίησε μια έρευνα σχετικά με τα περιουσιακά στοιχεία αλλά και τους φόρους όπου αυτή του η ενέργεια έμεινε στην ιστορία σαν το «Μεγάλο Κτηματολόγιο» (Lamonte, 1949). Μέσα στο σημαντικό αυτό εύρημα γίνεται η καταγραφή όλων των φόρων αλλά και όλων των ακινήτων. Επιπρόσθετα, η αρχαιότερη λογιστική εγγραφή που έχει βρεθεί στην

Αγγλία είναι η “Pipe Roll” (Henderson , 1965), στην οποία καταγράφονται διάφορα λογιστικά γεγονότα όπως για παράδειγμα απόδοση φόρων, ενοικίων και σχετικών λογιστικών εγγραφών. Η προαναφερθείσα είναι η τελευταία εγγραφή σε περγαμινή η οποία σήμαινε και το τέλος ενός συστήματος «ακροατηρίου συζητήσεως». Σε αυτή τη μέθοδο βασικό χαρακτηριστικό είναι ένα ξύλινο ψιλό ραβδί που χρησιμοποιούσαν. Όταν ακολουθούσαν το σύστημα «ακροατηρίου συζητήσεως» οι νομοδιδάσκαλοι, συναθροίζονταν δύο φορές το χρόνο για να διεξάγουν και να απολογηθούν για την εξαμηνιαία αλλά και ετήσια αξιολόγηση των νόμων. Πιο συγκεκριμένα, όταν ο νομοδιδάσκαλος πλήρωνε στον ταμία το αντίστοιχο ποσό ο δεύτερος χρησιμοποιούσε την ψιλή ξύλινη ράβδο για να αποτυπώσει αυτή τη συναλλαγή. Η αποτύπωση στην ράβδο γίνονταν κάνοντας διάφορες εγκοπές ο ταμίας, όπου το μέγεθος της κάθε εγκοπής σήμαινε κάτι άλλο. Στον τελικό απολογισμό, ο κάθε νομοδιδάσκαλος ήταν υπόλογος για τα τυχόν παραπάνω έξοδα. Αυτή τη ράβδο την διαιρούσαν σε δύο ίσα κομμάτια και με αυτή τη ενέργεια δήλωναν την εξόφληση. Τέλος, πάνω σε ένα καρό τραπεζομάντιλο, όπως χαρακτηριστικά γράφουν οι ιστορικές πηγές, γινόταν μια απεικόνιση των εσόδων και των εξόδων κάθε κομητείας.

Παράλληλα, περίπου την χρονική περίοδο 1100 μ.Χ.-1800 μ.Χ. εμφανίζεται η λογιστική εγγραφή στα αγγλικά γνωστή ως The Great Role του τότε Υπουργείου Οικονομικών (Henderson , 1965), στην οποία καταγράφονταν οι ετήσιοι φόροι, τα ετήσια ενοίκια ή πρόστιμα τα οποία οφείλονταν στον βασιλιά της Μεγάλης Βρετανίας. Εν κατακλείδι, φαίνεται πως στην μεσαιωνική εποχή υπάρχει μια σχετική αδράνεια που θυμίζει την στασιμότητα της λογιστικής επιστήμης στην αρχαία Αίγυπτο αλλά και γιατί είναι ακολουθούμενη από την εποχή της Αναγέννησης.

1.3.6 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗΣ

Πολλοί ιταλοί επιστήμονες κατά την περίοδο της αναγέννησης ασχολήθηκαν με την λογιστική επιστήμη και θεωρήθηκαν οι Πατέρες της επιστήμης αυτής. Σημαντικός υπήρξε και ο ιστορικός Littleton ο οποίος στο έργο του περιγράφει τους παράγοντες που αποτελούν τους πιο σημαντικούς οι οποίοι αφορούν τον καλύτερο υπολογισμό των κερδών (Littleton ,1933). Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στο δικαίωμα του καθενός στην ιδιωτική ιδιοκτησία, στο κεφάλαιο, στο εμπόριο, στην διαθεσιμότητα των πιστώσεων, στην δυνατότητα εγγραφής, στα διαθέσιμα χρήματα αλλά και στην αριθμητική.

Ο Pacioli ήταν εκείνος ο οποίος φαίνεται να διατύπωσε και τεκμηρίωσε πρώτος το διπλογραφικό σύστημα και γενικότερα τις διάφορες έννοιες που σχετίζονται με το εμπόριο, χωρίς όμως να είναι ο πρώτος που τις ανακάλυψε, γι αυτό το λόγο θεωρείται «ο Πατέρας της Λογιστικής επιστήμης» (Wolk, Francis & Tearney, 1989). Ερευνώντας τα γεγονότα εκείνης της εποχής μπορεί να διαπιστώσει κανείς, βάση των χειρόγραφων που βρέθηκαν στο Ντουμπροβνικ, πως ο Cotrugli είναι ένας ακόμα διεκδικητής του τίτλου « Πατέρας της λογιστικής επιστήμης» (Buzadzic, 1997). Σημαντική παρατήρηση ,επίσης, είναι πως οι βασικές αρχές των λογιστικών μεθόδων έχουν διαφοροποιηθεί κατ' ελάχιστο από την εποχή του Luca Pacioli. Στο έργο του ο Pacioli προσπάθησε να είναι περιεκτικός καθώς πίστευε πως κάθε έμπορος πρέπει και μπορεί να γνωρίζει τα βασικά συστατικά της επιτυχίας. Στα βιβλία του αναφέρεται στην σύνταξη του ισολογισμού, στην χρήση του γενικού καθολικού αλλά και στο ημερολόγιο (ACAUS, 2000). Η διαδικασία καταγραφής δεν διαφοροποιείται ιδιαίτερα από την σημερινή εποχή, δηλαδή η πρώτη παρατηρήσιμη διαφορά είναι πως τότε οι εγγραφές είχαν περισσότερο περιγραφικό και όχι όπως σήμερα κωδικοποιημένο και τυποποιημένο χαρακτήρα.

1.3.7 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ

Η σύγχρονη λογιστική επιστήμη σε Ευρώπη και Αμερική εμφανίστηκε στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, η σύγχρονη μορφή της επιστήμης αυτής εμφανίστηκε περίπου την πρώτη δεκαετία στην Σκωτία, όταν η βασίλισσα τότε αποφάσισε να χρηματοδοτήσει το Ινστιτούτο Λογιστών της Γλασκώβης και να δημιουργήσει ταυτόχρονα το επάγγελμα των ορκωτών λογιστών. Γι' αυτό το λόγο, έγινε αποστολή εκείνη την περίοδο λογιστών στην Αμερική στις Βρετανικές αποικίες για να γίνει έλεγχος των πρακτικών και λογιστικών βιβλίων με αποτέλεσμα να εξαπλωθεί η λογιστική επιστήμη με την σύγχρονη μορφή της και στην Αμερική (Carol Wiley, 2013).

1.3.8 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

Τον επόμενο αιώνα η λογιστική επιστήμη επικεντρώθηκε στην ανάπτυξη των σύγχρονων λογιστικών προτύπων. Έτσι, λοιπόν, τα λογιστικά πρότυπα τον 20^ο αιώνα αναπτύχθηκαν γύρω από τις εκάστοτε κρατικές απαιτήσεις για τον πλήρη έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Έπειτα, βάση των ομοσπονδιακών απαιτήσεων που δημιουργήθηκαν οδηγήθηκαν στην ίδρυση μιας επιτροπής κεφαλαιαγοράς.

Παράλληλα, έγινε απαίτηση για συγκρίσιμες και αξιόπιστες χρηματοοικονομικές πληροφορίες και γι' αυτό δημιουργήθηκε το Συμβούλιο Προτύπων Χρηματοοικονομικής Λογιστικής. Επιπρόσθετα, το Συμβούλιο Λογιστικών Προτύπων Κυβερνητικής έρχεται να συμπληρώσει το Συμβούλιο Προτύπων Χρηματοοικονομικής Λογιστικής βάση των οποίων γίνονται αποδεκτές και ενεργές οι νεοϊδρυόμενες λογιστικές αρχές (Carol Wiley, 2013).

1.3.9 Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΗΜΕΡΑ

Στις μέρες που διανύουμε η λογιστική επιστήμη και οι αρχές της έχουν υποστεί αρκετές τροποποιήσεις καθώς οι ατέρμονες και συνεχόμενες εξελίξεις και αλλαγές στις οικονομίες των διάφορων χωρών απαιτούν ένα ευέλικτο λογιστικό σύστημα. Πιο συγκεκριμένα, ο κλάδος είναι εκείνος ο οποίος θέτει τις βασικές ρυθμίσεις. Όμως δεν αρκεί και έτσι, λοιπόν, έρχεται η κυβέρνηση να συμπληρώσει τις ρυθμίσεις του κλάδου θέτοντας τα λογιστικά πρότυπα, μέσω διάφορων και πολύπλοκων υπηρεσιών, αλλά και το νομικό πλαίσιο στο οποίο πρέπει να κινείται. Με το πέρασμα των χρόνων και την συνεχόμενη ανάπτυξη των διάφορων τεχνολογικών αλλαγών η λογιστική αλλάζει καθώς εκμηδενίζει τους χρόνους και χρησιμοποιεί σύγχρονα συστήματα με άμεση πρόσβαση. Σημαντικό γεγονός για την εξέλιξη και τροποποίηση της λογιστικής επιστήμης στις μέρες μας καθίσταται η ξαφνική παγκόσμια οικονομική κρίση του 2008 και η μετ' έπειτα ύφεση. Για την αντιμετώπιση αυτού του συμβάντος αρκετοί τομείς της οικονομίας υπέστησαν σοβαρές μεταρρυθμίσεις αλλάζοντας τα μέχρι τότε δεδομένα όλου του συστήματος (Carol Wiley, 2013).

Diagram 2.2: Summary of important historical events before and after the advent of the double entry system

Year	Period	Event
3500 BC –2000 BC	Mesopotamia	Code of Hammurabi Price quotes to merchants
3000 BC –1100 AD	Ancient Egypt	Taxes to the king Use of papyrus
	China	Evaluation of efficiency of government programmes
	Greece	Introduction of coined money
	Rome	Cash book for household expenses
1130 AD –1485 AD	Medieval England	Feudal system (real estate, and taxes on real estate) “The Domesday Book” “ The Great Role of the Exchequer”
1494 AD –1700 AD	The Renaissance	Pacioli’s double entry system Littelton’s seven factors
1700 AD –1950 AD	Before the First Management Accounting Revolution	No new contributions to double entry accounting Particularly barren period for contributions to management accounting
1950 AD –1980 AD	First Management Accounting Revolution	Direct costing Mathematics
1980 AD –1999 AD	Second Management Accounting Revolution	Measurement Control

Source: Own diagram

Το Διάγραμμα 2.2 αφορά τα πιο σημαντικά ιστορικά γεγονότα πριν και μετά την έλευση του διπλογραφικό σύστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην ενότητα αυτή θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε πώς η λογιστική επιστήμη δρα μέσα στην κοινωνία κάθε χρονική περίοδο κάνοντας μικρές ιστορικές αναφορές. Με άλλα λόγια, θα εξετάσουμε πώς μπορούμε να κατανοήσουμε τις διάφορες λογιστικές εφαρμογές κατά τα αρχαία χρόνια. Βασική προϋπόθεση είναι αυτές να γίνονται κατανοητές και να καθίστανται υπολογίσιμες, έτσι, λοιπόν, θα ήταν καλό να υφίστανται μέσα σε ένα ευρύτερο κοινωνικό, πολιτικό αλλά και οικονομικό πλαίσιο.

2.2 ΛΟΓΙΣΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΧΡΟΝΙΑ

Ένα πρώτο παράδειγμα, για να γίνει καλύτερη κατανόηση, αποτελεί η περιοχή της Μεσοποταμίας κατά τα αρχαία χρόνια. Για να αντιληφθούμε πώς υπολογίζονταν οι αμοιβές των εμπόρων θα πρέπει να αναλύσουμε την κατηγοριοποίηση που υπήρχε τότε στις κοινωνικές τάξεις. Σε μία ανάλυση (Gelb, 1965) οι αμοιβές παρατηρείται πώς γίνονταν κατά κύριο λόγο σε είδος, όμως, καθοριστικό ρόλο γι' αυτό διαδραμάτιζαν η ηλικία, το φύλο αλλά και η κοινωνική θέση που κατείχε ο εκάστοτε εργαζόμενος.

Παράλληλα, στην αρχαία Αίγυπτο για να εκτιμήσουμε σωστά τις εφαρμογές της λογιστικής επιστήμης που υπήρχαν στα αρτοποιία θα πρέπει πρώτα να κατανοήσουμε την σημαντική συμβολική αξία που είχε ο άρτος συνολικά στον αιγυπτιακό λαό. Εκείνη την χρονική περίοδο, ο άρτος ήταν συνδεδεμένος με την ίδια την ζωή κατοχυρώνοντας έτσι την εξουσία και αποτελούσε ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία για την επιβίωση (Wilkinson, 1994). Τα προαναφερθέντα αποτέλεσαν ερέθισμα για παρατήρηση και ανάλυση στην περίπτωση ενός στρατοπέδου (Ezzamel, 1997) κατά την εποχή του Seti I, η οποία χρονολογείται περίπου το 1300 με 1200, καθώς ο άρτος υπήρξε καταλυτικός παράγοντας για τη πραγματοποίηση κάποιων από των πιο σημαντικών στρατιωτικών εκστρατειών. Πιο συγκεκριμένα, για να γίνει μια εκστρατεία, να μπορέσει να λειτουργήσει και να διαρκέσει πρέπει τα αποθέματα τροφών στις στρατιωτικές αποθήκες να είναι επαρκή. Για να γνωρίζουν οι αρχηγοί την κατάσταση των αποθεμάτων των τροφών, εφάρμοσαν τις διάφορες λογιστικές πρακτικές που υπήρχαν τότε.

2.3 ΑΝΑΛΥΣΗ ΛΕΚΤΙΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

2.3.1 ΟΡΟΣ «ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

Αίνιγμα φαίνεται πως αποτελεί για τους ερευνητές των αρχαίων πολιτισμών η περιγραφή και η ανάλυση των λογιστικών εγγραφών. Αυτό γίνεται επειδή η παρουσίαση των εγγραφών στους αρχαίους πολιτισμούς διαφέρει κατά πάρα πολύ από τον τρόπο καταγραφής των γεγονότων στην σύγχρονη εποχή. Παρόλα αυτά από λεκτική άποψη μπορεί να υπάρχει ομοιότητα στην περιγραφή και κατανόηση της σύγχρονης και αρχαίας περιόδου, μπορεί όμως και όχι. Σημείο ορόσημο για το παραπάνω ζήτημα αποτελεί η βασική δύναμη της γλώσσας και η απήχησή της καθώς οι ερευνητές δεν μπορούν να έχουν σαφή εικόνα του παρελθόντος για να το χρησιμοποιήσουν σαν βάση, καθώς διάφορες έννοιες έχουν διαφορετική σημασία στο παρελθόν και σήμερα.

Για την καλύτερη κατανόηση μπορούμε να αναφερθούμε σε ένα βασικό όρο όπως είναι αυτός της «οικονομίας». Στις αρχαίες κοινωνίες η έννοια της οικονομίας δεν είχε την εννοιολογική σημασία που επικρατεί στην σύγχρονη εποχή (Finley 1992: 21). Έτσι ,λοιπόν, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή κατά την ερμηνεία των αρχαίων λογιστικών εφαρμογών για να αποφευχθεί η σύγχυση σύγχρονων νοημάτων που δεν υπήρχαν στο παρελθόν. Αυτό όμως δεν πρέπει να γίνει εμπόδιο στην προσπάθεια που γίνεται από τους ερευνητές για τον προσδιορισμό κοινωνικών , οικονομικών και πολιτικών πρακτικών. Η έννοια που έχει στην σημερινή εποχή ο όρος «οικονομία», στον αρχαίο κόσμο αντιστοιχεί με τον σχεδιασμό αλλά και με τη πραγματοποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων. Γι' αυτό το λόγο δεν είναι ορθό να χρησιμοποιούμε τον όρο «οικονομία» εφόσον έχει ετεροειδή έννοια στο παρελθόν κι στο σήμερα.

2.3.2 ΟΡΟΣ «ΑΓΟΡΑ»

Ένα ακόμα αξιοσημείωτο ζήτημα αποτελεί και η αποσαφήνιση της έννοιας του όρου «αγορά» κατά τα αρχαία χρόνια. Οι ερευνητές προσπαθούν να μελετήσουν κατά το πόσο η έννοια του παραπάνω όρου υπάρχει και λειτουργεί όπως και στη σημερινή εποχή. Σημαντικό γεγονός αποτελεί πως για την ανάλυση του όρου αυτού δημιουργήθηκαν δύο ρεύματα, το ένα είναι εκείνο που επιβεβαιώνει την ύπαρξη και την σημασία των αγορών και το άλλο που δεν το αποδέχεται (Janssen, 1975).

Οι ερευνητές της πρώτης σχολής κατανοούν ότι οι αρχαίες «αγορές» δεν εμφανίζουν όλα τα χαρακτηριστικά που υπάρχουν στους αντίστοιχους μηχανισμούς (Renger, 1984), όμως υποστηρίζουν πως η «αγορά» είναι ένα φυσικό μέρος στο οποίο γίνονται ανταλλαγές αγαθών προς μία τιμή, είτε σε είδος είτε σε κάποια νομισματική μονάδα (Janssen, 1975). Οι ερευνητές της δεύτερης σχολής αρνούνται κατηγορηματικά την υπόσταση των «αγορών» στις αρχαίες κοινωνίες (Polanyi, 1957). Υποστηρίζουν πως η «αγορά» αποτελεί ένα μηχανισμό αυτορρύθμισης καθώς καθορίζει την σχέση μεταξύ της προσφοράς και της ζήτησης. Παρόλα αυτά αναγνωρίζουν πως υπάρχει κάποιο είδος «αγοράς». Ο πιο σημαντικός υποστηρικτής αυτής της σχολής αναφέρθηκε στην ανθρώπινη ολοκλήρωση της οικονομίας μέσα από τις κοινωνικές δομές και διέκρινε τρεις βασικές μορφές, οι οποίες είναι η αμοιβαιότητα, η αναδιανομή και η αγορά συναλλάγματος. Η αμοιβαιότητα εντοπίζεται στις πρωτόγνωρες κοινωνίες όπου γίνονται ανταλλαγές αγαθών, η αναδιανομή εμφανίζεται στις αρχαίες κοινωνίες και γίνεται κατανομή αγαθών μέσω της γραφειοκρατίας και τέλος, η αγορά συναλλάγματος όπου υπάρχει στις καπιταλιστικές κοινωνίες.

2.3.3. ΟΡΟΣ «ΚΡΑΤΟΣ»

Μία ακόμα σημαντική έννοια που πρέπει να διατυπωθεί είναι εκείνη του «κράτους». Σε αυτή την περίπτωση η έννοια αυτή έχει ίδια ισχύ και στις αρχαίες κοινωνίες αλλά και στις σύγχρονες. Πιο συγκεκριμένα, το «κράτος» είναι μια οργανωμένη πολιτική οντότητα με τη χρήση νόμιμης εξουσίας σε μια καθορισμένη γεωγραφική περιοχή. Η συγκέντρωση εξουσίας του κράτους εμφανίστηκε γιατί έπρεπε να γίνει σωστή οικονομική διαχείριση του νερού για τις γεωργικές εργασίες μέσω των καναλιών αλλά και του συστήματος ύδρευσης (Wittfogel, 1969).

2.4 ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ

2.4.1 8000 π.Χ.-3700 π.Χ.

Την χρονική περίοδο 8000 π.Χ. μέχρι 3700 π.Χ. η περιοχή της Μεσοποταμίας ή αλλιώς της Εύφορης ημισελήνου, εμφάνισε μια κινητικότητα σχετικά με την δημιουργία μικρών οικισμών (Oppenheim, 1954). Με αφορμή αυτή την κινητικότητα αλλά και λόγω διάφορων καιρικών συνθηκών, που δημιούργησαν σημαντικές

πλημμύρες στους ποταμούς Τίγρη και Ευφράτη, έγινε η αρχή για τη δημιουργία μιας οικονομικής δραστηριότητας (Postgate, 1992). Εκείνη την περίοδο έλαβαν χώρα δύο σημαντικές συγκομιδές και παράλληλα, δημιουργήθηκαν και οι κατάλληλες συνθήκες για την δημιουργία της κτηνοτροφίας.

Παρόλο που η περιοχή αυτή της Μεσοποταμίας είχε μια εξαιρετικά εύφορη γη δυστυχώς υστερούσε σε φυσικό πλούτο. Πιο συγκεκριμένα, δεν είχε αποθέματα ξυλείας, μεταλλείας και ορυκτών πετρωμάτων και γι αυτό το λόγο ξεκίνησε τις εμπορικές συναλλαγές με τις γειτονικές περιοχές (Lau, 1906). Αρχικά, επινόησαν τις μάρκες για να γίνεται σωστότερη διαχείριση σχετικά με τον εντοπισμό και την εξασφάλιση πλεονάσματος για την συντήρηση των γεωργικών οικισμών σε βάθος χρόνου. Περίπου το 5000 π.Χ. στους μεγάλους γεωργικούς οικισμούς δημιουργήθηκε το θησαυροφυλάκιο.

2.4.2 3700 π.Χ.-2900 π.Χ.

Σημαντικό γεγονός εδώ υπήρξε η ανάπτυξη των τεχνολογικών καινοτομιών στον τομέα της γεωργίας, των μεταφορών αλλά και των εργαλείων (Postgate, 1992). Παράλληλα τότε εμφανίστηκαν και οι πήλινοι δίσκοι στους οποίους έκαναν διάφορες εγγραφές σχετικά με τις εμπορικές συναλλαγές που πραγματοποιούνταν στους ναούς. Οι εγγραφές αυτές ήταν μια πρώτη απόπειρα γραφής πριν από την σφηνοειδής. Από ιστορικά αρχεία φαίνεται πως η πρώιμη αυτή γραφή ήταν αφηρημένα σημεία (Powell, 1981), γραμμές που τέμονταν ή όχι. Τα ιστορικά αρχεία ήταν αποτυπωμένα πάνω στους πήλινους δίσκους την χρονική περίοδο που μεσουρανούσαν οι Σουμέριοι (Rivero Menéndez, 2004). Έτσι, λοιπόν, οι μάρκες και τα πήλινα δισκία αποτελούν μια κινητήρια δύναμη για την δημιουργία μιας πρώιμης γραφής αλλά και μιας τεχνικής αφηρημένης καταμέτρησης. Στην αρχή τις μάρκες τις περιέβαλαν με πηλό και σχεδίαζαν μια μπάλα για να εξασφαλίζεται η φερεγγυότητα των συναλλαγών μεταξύ των εμπόρων και των μεταφορέων. Έπειτα, τις μάρκες αυτές τις χάραζαν επιφανειακά με ένα αιχμηρό αντικείμενο και η αποτύπωση των στοιχείων των συναλλαγών αυτών σφραγιζόταν (Schmandt-Besserat, 1992). Η εξέλιξη του συστήματος φερεγγυότητας συναλλαγών, αυτού με τις μάρκες ήταν η χάραξη των στοιχείων συναλλαγής στα πήλινα δισκία και κάπως έτσι ξεκίνησαν οι πρώτες λογιστικές εγγραφές.

2.4.3 2900 π.Χ.-2335 π.Χ.

Η χρονική περίοδος αυτή αποτέλεσε ορόσημο στην ιστορία του κόσμου καθώς δημιουργήθηκε ο πολιτισμός των Σουμερίων. Στον πολιτισμό αυτό μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι υπάρχουν μικρές και πλούσιες πόλεις-κράτη. Αυτές διαπιστώνουμε πως είχαν μια έντονη κινητικότητα στον χώρο των πολέμων καθώς προάσπιζαν τα διάφορα ζητήματα που υπήρχαν σχετικά με το δικαίωμα ιδιοκτησίας στο νερό άρδευσης (Snell, 1997).

Κατά το πέρασμα των χρόνων οι πόλεις-κράτη διατήρησαν και ισχυροποίησαν το μικρό μέγεθός τους και εμβάθυναν στην ανάγκη για τον καταμερισμό των εργασιών που απαιτούνταν εντός των πόλεων-κρατών. Παράλληλα παρατηρείται μία ξαφνική κατηγοριοποίηση της κάθε κοινωνίας με αποτέλεσμα τη γέννηση διάφορων τάξεων και μια πρώτη ιεράρχηση γύρω από τις θρησκευτικές και στρατιωτικές τάξεις.

Ο μορφωτής έπρεπε να διατηρήσει αλλά και να προβεί σε σωστές ενέργειες για να επεκτείνει την περιουσία αλλά και τους πόρους του βασιλείου, πόλις-κράτους που ανήκε. Σημαντικό στοιχείο για την οικονομική δραστηριότητα αλλά και ανάπτυξη της κάθε πόλης-κράτους αποτελεί ο ναός. Πιο συγκεκριμένα, ο ναός διεξήγε και περάτωνε διάφορα δημόσια έργα αλλά και ασκούσε εξουσία στα αγροκτήματα και γενικά εκμεταλλευόταν το δικαίωμα της ιδιοκτησίας της γης που κατείχε (Rivero Menéndez, 2004).

Αξιοσημείωτο γεγονός κατά τα χρόνια του πολιτισμού των Σουμερίων αποτελεί και η άνθιση του επαγγέλματος των γραφέων (Nissen, 1993). Οι γραφείς ήταν άρτια εκπαιδευμένοι σε θέματα σχετικά με την αριθμητική εκείνης της εποχής αλλά και την αντίστοιχη λογοτεχνία. Οι προαναφερθέντες βρέθηκαν υπόλογοι για τη φερεγγυότητα αλλά και την τεκμηρίωση των εμπορικών συναλλαγών.

2.4.4 2003 π.Χ.-1595 π.Χ.

Εκείνη την περίοδο κάνει την εμφάνισή της η Παλιά Βαβυλωνιακή Αυτοκρατορία. Τότε έλαβαν μέρος πολλές σημαντικές αλλαγές, με άλλα λόγια, πρωτοεμφανίστηκε το δικαίωμα της ατομικής ιδιοκτησίας, βλέποντας τα βασίλεια αλλά και τους ναούς να προβαίνουν σε πωλήσεις αγροκτημάτων αλλά και γενικότερα

της γης. Επίσης, φαίνεται πως άρχισαν να δραστηριοποιούνται και στην εκμίσθωση γεωργικών περιοχών και απευθύνονταν στους αγρότες.

Επιπρόσθετα, υπήρξε μια περίοδος συνεχόμενων πολέμων στον τομέα αυτό η οποία έληξε κατά την βασιλεία του Χαμουραμί. Το έργο του βασιλιά Χαμουραμί μπορεί να χαρακτηριστεί ως σημαντικό καθώς δημιούργησε κατά τα χρόνια της βασιλείας του ένα κεντρικό σύστημα διαχείρισης δημοσίων υποθέσεων αλλά και τον κώδικα Χαμουραμί. Στο πρώτο κατόρθωμα του αντικατέστησε τους τοπικούς βασιλείς θεσπίζοντας τοπικούς επικεφαλής κυβερνήτες, έτσι, υπήρξε διαχωρισμός βασιλείου αλλά και ναού. Στο δεύτερο καταξίωμά του κατοχυρώνει τους νόμους που αφορούν τα σημαντικά θέματα εκείνης της εποχής που αφορούν την ιδιοκτησία, τις εμπορικές συναλλαγές αλλά και την εργασία (Harris, 1961).

2.4.5 1590π.Χ.-1077π.Χ.

Η περίοδος αυτή στην οποία άνθισε η Μέση Βαβυλωνιακή Αυτοκρατορία, χαρακτηρίστηκε από πολλούς πολέμους, ανακατατάξεις αλλά και από καταλυτικές αλλαγές κοινωνικών συστημάτων. Πιο συγκεκριμένα, έλαβε χώρα πόλεμος με νικητή στο τέλος την Βαβυλωνία αλλάζοντας σημαντικά μετά από αυτόν το κοινωνικό σύστημα. Το κοινωνικό σύστημα που επικράτησε ήταν εκείνο της φεουδαρχίας (Pritchard, 1975).

2.4.6 1365π.Χ.-612π.Χ.

Τέλος, εμφανίστηκαν η Μέση Ασσυριακή Αυτοκρατορία αλλά και έπειτα η Νέα Ασσυριακή Αυτοκρατορία όπου εμφανίζουν αρκετά έντονη πολεμική κίνηση. Για την καλύτερη διεξαγωγή των εκστρατειών κατασκευάστηκαν στρατιωτικά φρούρια , υδραυλικές υποδομές και ταυτόχρονα βασιλικά ανάκτορα. Με τις διάφορες κατακτήσεις κατάφεραν να αυξήσουν τις κρατικές εισφορές μέσω των ετήσιων φόρων (Rivero Menéndez, 2004).

2.5 ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Την Αρχαία Αιγυπτιακή Ιστορία οι διάφοροι μελετητές που την ερεύνησαν την διχοτόμησαν σε Προ-Δυναστική και σε Δυναστική εποχή (Kemp, 1989). Η Προ-Δυναστική εποχή χρονολογείται περίπου το 3300π.Χ. μέχρι το 2700π.Χ. ενώ η Δυναστική εποχή χρονολογείται από το 2700π.Χ. μέχρι το 332π.Χ. . Η Δυναστική

εποχή βάση της ιστοριογραφίας αποτελείται από το Παλαιό Βασίλειο που αναπτύχθηκε κατά την περίοδο 2700π.Χ. μέχρι 2200π.Χ., από το Μέσο Βασίλειο που υπήρξε από το 2050π.Χ. μέχρι το 1780π.Χ., από το Νέο Βασίλειο κατά την περίοδο 1552π.Χ. με 1080π.Χ. και τέλος, από την όψιμη Δυναστειακή περίοδο το 1080π.Χ. μέχρι το 332π.Χ.. Καλό θα ήταν να επισημάνουμε πως η λογιστική παρακολούθηση και εγγραφή είχε πρωτοεμφανιστεί αλλά και εφαρμοστεί τουλάχιστον δύο αιώνες πριν ακόμα από την ενοποίηση των δύο εκτάσεων της Αιγύπτου (Davies και Friedman, 1998). Μετά την ενοποίηση παρατηρείται πως υπάρχει μια πιο συστηματική κλίμακα. Στην αρχαία Αίγυπτο καταλυτικό ρόλο διαδραματίζει το κράτος. Με άλλα λόγια, το κράτος προσδιορίζει θέματα σχετικά με την διοίκηση, την οικονομία, την πολιτική ζωή αλλά και τα στρατιωτικά ζητήματα. Με το πέρασμα των χρόνων διαπιστώνεται μια έντονη ομοιότητα στα θέματα που πραγματεύεται το κράτος, αυτό όμως δεν είναι ορθό καθώς έχει σημειωθεί από πολλούς μελετητές εκείνης της περιόδου πως στις αρχαίες γραφές έχει υπάρξει απόπειρα εξαπάτησης. Αυτή η πράξη απόρρεε από την ανάγκη των Αρχαίων Αιγυπτίων να δημιουργήσουν εντύπωση σχετικά με τις κοινωνικές και κοσμικές τάξεις (Assmann, 2002).

Παρόλο που οι οικονομικές δραστηριότητες συγκεντρώνονταν στα βασιλικά παλάτια και στο δημόσιο τομέα γενικότερα, υπήρχε πάντα η ευκαιρία για ιδιωτικές οικονομικές δραστηριότητες και συναλλαγές σε τοπικές αγορές (Janssen, 1975). Ένα ακόμα στοιχείο που επηρέασε τότε όλο το σύστημα ήταν το ότι ο βασιλιάς, δηλαδή ο εκάστοτε Φαραώ, θεωρούνταν από τους απλούς πολίτες πως ήταν Θεός. Το προαναφερθέν γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τα θεσμικά όργανα του κράτους επιβεβαίωναν και τεκμηρίωναν την θεική υπόσταση του Φαραώ. Τα μέσα που χρησιμοποιούσαν τα άτομα που απάρτιζαν τα κρατικά θεσμικά όργανα για να πιστοποιήσουν τη παραπάνω ιδιότητα των βασιλιάδων ήταν οι βασιλικές γιορτές, τα ποικίλα βασιλικά σύμβολα, οι διάφορες γραφές αλλά και οι σημαντικές πολιτιστικές εκδηλώσεις που λάμβαναν χώρα τότε (Wilkinson, 1994).

Την εποχή που φαίνεται πως μεσουρανούσαν οι Φαραώ, τα πρώτα δειλά βήματά της έκανε το φαινόμενο της γραφειοκρατίας, με τα ποικίλα στρώματα των διαχειριστών αλλά κι γραμματέων-γραφέων καταλήγοντας στο επίπεδο των αρμοδίων των πόλεων και κωμοπόλεων. Κατά τα φαινόμενα οι γραμματείς εκπαιδεύονταν στην επιστήμη της γραφής αλλά και στα μαθηματικά. Στην κοινωνική πυραμίδα οι πολίτες

έφεραν υπόληψη για το πρόσωπό τους και παράλληλα αυτοί κατείχαν και λογιστικά καθήκοντα (Janssen, 1979).

Επιπρόσθετα, στην Αρχαία Αιγυπτιακή κοινωνία ορόσημο σημείο αποτελούν και οι Ναοί και πιο συγκεκριμένα η δράση που είχαν. Οι Ναοί δεν ήταν μόνο θρησκευτικοί χώροι στους οποίους οι πιστοί εκτελούσαν τα λατρευτικά τους καθήκοντα αλλά είχαν και την υποχρέωση της επιβίωσης της μοναρχίας του θρόνου των Φαραώ. Επίσης, συνέβαλαν στην οικονομία καθώς αποτελούσαν σημαντικά οικονομικά ιδρύματα.

Στην αιγυπτιακή κοινωνία τότε το μεγαλύτερο μέρος της οικονομίας της κατείχαν οι κρατικές δραστηριότητες σε συνδυασμό με εκείνες των ναών, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν υπάρχει οικονομική δραστηριότητα από ιδιώτες (Janssen, 1990).

Οι κρατικές δυνάμεις εκείνη την εποχή μαζί με τη βοήθεια και υποστήριξη των ναών δημιούργησαν πολλά αξιοσημείωτα δημόσια έργα. Χαρακτηριστικά τέτοια έργα αποτελούσαν η κατασκευή ταφών, δηλαδή πυραμίδων, ή η ανακαίνισή τους, η κατασκευή ναών αλλά και βασιλείων. Δραστηριοποιήθηκαν ,επίσης , στον τομέα της καλλιέργειας της γης εστιάζοντας στη βελτιστοποίηση των μέσων και των τεχνικών τους. Έπειτα, ασχολήθηκαν με τον τομέα της ζυθοποιίας αλλά και της κλωστοϋφαντουργίας (Quirke, 1990).

Εξαιτίας των παραπάνω τομέων δραστηριοποίησης των κρατικών ιδρυμάτων αλλά και ναών κάνει την εμφάνισή της η ανάγκη ουσιαστικής οργάνωσης της εργασίας , κατανέμοντας τα διάφορα καθήκοντα και υποχρεώσεις. Σ' αυτό το σημείο φαίνεται η αναγκαιότητα της εφαρμογής της λογιστικής επιστήμης καθώς υπάρχει ακόμα ο όρος νόμισμα και η χρήση αυτού. Τα αγαθά που καλλιεργούνταν αποθηκεύονταν στην συνέχεια στις βασιλικές αποθήκες όπου υπήρχε αυστηρός έλεγχος και κυρώσεις σε ενδεχόμενο λάθος.

2.6 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

2.6.1 ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ

2.6.1.1 ΠΡΩΙΜΗ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ 3000Π.Χ.-2000Π.Χ.

Η εποχή αυτή χαρακτηρίστηκε από την χρήση των διάφορων μετάλλων αλλά και από τη δημιουργία οργανωμένων κοινοτήτων, την ανάπτυξη του θαλάσσιου εμπορίου και κορυφώθηκε με τα πρώιμα οικονομικά συστήματα ελέγχου. Οι κοινότητες αυτές είτε ήταν μικρές είτε μεγάλες. Φαίνεται πως η οικονομία ακμάζει έχοντας αυξημένη αγροτική οικονομία αλλά και ταυτόχρονα, σημαντική βιοτεχνική παραγωγή. Έτσι ,λοιπόν, με την επέκταση του εμπορίου γίνονται σημαντικές εμπορικές και οικονομικές συναλλαγές και ταυτόχρονα ανοίγονται οι ορίζοντες για την ανακάλυψη και κατανόηση διαφορετικών πολιτισμών. Παρατηρείται πως στην κοινωνία ιδιαίτερη θέση κατέχουν οι διάφοροι τεχνίτες οι οποίοι φροντίζουν για την εύρεση των πρώτων υλών αλλά ταυτόχρονα δραστηριοποιούνται και στο εμπόριο και αναζητούν τρόπους απόκτησης τεχνογνωσίας. Τα αγαθά τα οποία εισάγουν τα αποκαλούν «αγαθά κύρους» και εξασφαλίζουν την κοινωνική και οικονομική επιφάνεια των κατόχων.

Η οικονομία εκείνη την εποχή στηρίζεται στην χρήση μετάλλων σαν βάση για την δημιουργία καινοτόμων εργαλείων και όπλων. Παράλληλα, υπάρχει έντονη ενασχόληση και με τους τομείς την γεωργίας , της κτηνοτροφίας , του εμπορίου αλλά και της πρώιμης βιοτεχνίας. Οι οικονομικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν οδήγησαν σε κοινωνικοπολιτικές αλλαγές στους πολίτες αλλά και υπήρξε έντονο το αίσθημα ελέγχου σε όλα τα στάδια της παραγωγής των αγαθών αλλά και του δικτύου μεταφοράς.

2.6.1.2 ΜΕΣΗ ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ 2000Π.Χ.-1600Π.Χ.

Αυτή την χρονική περίοδο παρατηρείται μια έντονη αδράνεια η οποία οδηγεί σε ένα ταξίδι πίσω στον χρόνο. Τα εμπορικά αγαθά τα οποία στην προηγούμενη εποχή ήταν περιζήτητα τώρα καθίστανται σπάνια. Παράλληλα, το οικονομικό σύστημα διαχείρισης που είχε αναπτυχθεί κατά το παρελθόν εξαλείφεται και η οικονομική παρακμή εκείνης της εποχής έρχεται στο προσκήνιο. Δυστυχώς, αυτή η παρακμή δεν άργησε να επηρεάσει και την κοινωνία και να ακολουθήσει και εκείνη με την σειρά της μια παρακμάζουσα πορεία. Βάση των διαφόρων κοινωνικών

ανακατατάξεων παρατηρήθηκε ένα ρεύμα κοινωνικής ισοτιμίας των μελών της κοινωνίας (Sarah B. Pomeroy et al , 2004).

Η οικονομία της μέσης εποχής του χαλκού στράφηκε πάλι προς τον αγροτικό τομέα έχοντας πολύ μικρή δραστηριότητα στις εμπορικές συναλλαγές, κατά κύριο λόγο κεραμικής φύσεως, ενώ το ανταλλακτικό εμπόριο ήταν ακόμα σε εφαρμογή. Για εκείνη την εποχή δυστυχώς υπάρχουν πολλά σκοτεινά σημεία στην πορεία της ιστορίας και ένα από αυτά αποτελεί το γεγονός ύπαρξης ή όχι της εμπορικής τάξης και κατά πόσο εφαρμοζόταν κρατική εξουσία η όχι.

2.6.2 ΜΙΝΩΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 3000Π.Χ-1000Π.Χ.

Κατά τη μινωική εποχή αναπτύσσεται, εξελίσσεται και μεσουρανάει ο μινωικός πολιτισμός. Ο μινωικός πολιτισμός θεωρείται κατά τους ιστορικούς ο πρώτος πολιτισμός στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Ο μινωικός πολιτισμός είναι κατεξοχήν ένας ευρωπαϊκός πολιτισμός παράλληλη την επίδραση που είχε υποστεί από τους αντίστοιχους πολιτισμούς της Μεσοποταμίας και της Αιγύπτου (Stanley M. Bustein et al. , 2004).

Φαίνεται πως η Κρήτη απολαμβάνει την ραγδαία άνθιση του πολιτισμού της αφήνοντας πίσω της τους ελλαδικούς και κυκλαδικούς πολιτισμούς της μέσης εποχής. Δημιουργούνται κοινότητες οργανωμένες και αναπτύσσεται πολύ έντονα η τέχνη και η γραφή.

2.6.3 ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ 1400 Π.Χ.-1100 Π.Χ.

Από την αρχή κιόλας της μυκηναϊκής περιόδου παρατηρούνται αλλαγές, όπως εκείνη η αλλαγή από ισότιμη κοινωνία σε τελείως αυστηρά ιεραρχημένη με διαχωρισμένα ταξικά στρώματα, αξιώματα και αξιωματούχους. Παράλληλα, το πολιτικό σύστημα που εφαρμόστηκε ήταν απόλυτα συγκεντρωτικό και είχε κατά κύριο λόγο ως βάση την ιδιοκτησία γης. Σημαντικό σημείο αποτελεί και η επινόηση της πρώιμης γραφειοκρατίας αλλά και η εφαρμογή της που συνέβαλε στην τοπική διοίκηση αλλά και τον διεθνή χώρο. Στην διοικητική οργάνωση και έλεγχο συμβάλουν οι αρμόδιοι κάθε πόλης – κράτους εφαρμόζοντας τους εκάστοτε νόμους. Η κοινωνία αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί στρατιωτική καθώς σημαντική συμβολή στην οικονομία της προήλθε από στρατιωτικές επιχειρήσεις.

Χάρη στη έντονη εμπορική δραστηριότητα που ήταν σε εξέλιξη εκείνη την εποχή παρατηρήθηκε μια σημαντική συσσώρευση πλούτου. Παράλληλα τα ανάκτορα

αποτελούσαν οικονομικά κέντρα διαχείρισης αγροτικού και εμπορικού πλούτου. Εκτός από το κράτος και την τακτική που ακολούθησε στην οικονομία, η ζήτηση σε συγκεκριμένα αγαθά συνέβαλε στην απρόβλεπτη εξάπλωση και ανάπτυξη του εμπορίου. Το καθεστώς το οποίο ήταν σε ισχύ τότε είχε τακτικό χαρακτήρα και ακολουθούσε ακόμα το ανταλλακτικό σύστημα (Walter Donlan et al., 2004).

Στον αγροτικό τομέα έντονη εξουσία ασκούν τα ανάκτορα στα οποία αποθηκεύονταν και καταχωρούνταν τα αγροτικά προϊόντα τα οποία ήταν προς διάθεση. Διαπιστώνουμε πως γινόταν μία πλήρης καταγραφή των αποθεμάτων των αγροτικών προϊόντων που βρίσκονταν στις βασιλικές αποθήκες. Έτσι, λοιπόν, αυτή η καταγραφή βοηθούσε στον έλεγχο και στην φερεγγυότητα των μεταφορών όπου χρησιμοποιούνταν μια ειδική σφραγίδα κάθε φορά. Δυστυχώς, όμως, παρατηρείται μία αρκετά συρρικνωμένη οικονομική δραστηριότητα κατά τα μυκηναϊκά χρόνια.

2.6.4 ΑΡΧΑΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 800Π.Χ.-480Π.Χ.

Κατά την περίοδο 800π.Χ.-700π.Χ. συνέβησαν αρκετές κοινωνικοπολιτικές αλλαγές. Εξουσία εκείνη την εποχή μπορούσε να αποκτήσει όποιος είτε κατέχει γη είτε καλλιεργούσε. Η γη εκτός από εξουσία θεωρούνταν και ένας τρόπος εισοδήματος σημαντικός για την γενικότερη εικόνα της οικονομίας. Εκτός όμως, από την αγροτική οικονομία έχουμε και την ανάπτυξη του εμπορίου και γενικότερα των συναλλαγών. Οι κάτοικοι οι οποίοι έζησαν κατά τα αρχαϊκά χρόνια είχαν αναπτύξει ένα σημαντικό δίκτυο εμπορικών σταθμών, δυστυχώς, δεν έλλειπε το δουλεμπόριο το οποίο ήταν απόρροια της πειρατείας που ήταν σε έξαρση κατά τις θαλάσσιες διαδρομές. Διαδραματίστηκαν ραγδαίες αλλαγές στην κοινωνικοπολιτική ζωή κάπως εμφανίστηκε το δημοκρατικό πολίτευμα και θεμελιώθηκε η αθηναϊκή δημοκρατία. Τέλος, το εμπόριο άλλαξε το σύστημα πληρωμής επειδή έκοψαν τα πρώτα νομίσματα και πλέον οι συναλλαγές δεν γίνονταν πια με ανταλλαγή αγαθών αλλά με τη χρησιμοποίηση νομισμάτων (Jennifer Tolber Roberts et al., 2004).

Επιπλέον, την επόμενη περίοδο των αρχαϊκών χρόνων 700π.Χ.-480π.Χ. εκτός από την εμπορική και αγροτική δραστηριότητα κάνει σιγά σιγά βήματα ανάπτυξης και ο τομέας της βιοτεχνίας. Την ίδια στιγμή, τα νομίσματα που χρησιμοποιούνταν είτε ήταν αργυρά, είτε χρυσά και είτε είχαν μορφή σφαιριδίων είτε μορφή πλακιδίων.

Στην κοινωνία φαίνεται πως είχαν δημιουργηθεί κάποια στρώματα, το πιο χαρακτηριστικό είναι εκείνο των ευγενών οι οποίοι ασχολούνταν με το εμπόριο. Επίσης, η πολιτική εξέλιξη που έλαβε χώρα εκείνη την εποχή έγινε πραγματικότητα όταν η αριστοκρατική τάξη εξάλειψε την βασιλεία και ανέδυσε την δημοκρατία.

2.7 ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ

2.7.1 ΑΡΧΑΙΑ ΡΩΜΗ

Τα πρώτα βήματα σαν αρχαία Ρώμη έγιναν από τις αρχές του 8^{ου} αιώνα π.Χ., έτσι λοιπόν, με την πάροδο των χρόνων η αρχαία Ρώμη εξελίχθηκε σε αρχαία Ιταλία κάνοντας την σημαντικό κέντρο οικονομικό, ιστορικό, κοινωνικό, πολιτικό. Από τις διάφορες γραφές φαίνεται πως η βάση, τα θεμέλια της κοινωνίας αυτής της εποχής είναι οι μικροκαλλιεργητές. Αξιοσημείωτο γεγονός αποτελούν τα ποικίλα βιβλία τα οποία γράφθηκαν για να κάνουν γνωστές τις μεθόδους που υπήρχαν και ακολουθούνταν κατά τις γεωργικές εργασίες για αποτελεσματικότερη καλλιέργεια.

Έπειτα, βλέπουμε πως ξεκινάει μια έντονη δραστηριότητα στον τομέα του εμπορίου και ιδιαίτερα στο θαλάσσιο εμπόριο. Οι θαλάσσιοι έμποροι δραστηριοποιούνταν κατά κύριο λόγο στα παράλια της Μεσογείου θάλασσας (Gance, 2007). Η έντονη δραστηριότητά τους ώθησε τους διάφορους τεχνίτες αλλά και μικροκαλλιεργητές να αυξήσουν τα αποθέματα παραγωγής τους και να τροφοδοτήσουν την ξένη αγορά αυξάνοντας την εξαγωγική δραστηριότητα όλης της χώρας. Ταυτόχρονα με την άνθιση του εμπορίου φαίνεται πως αρχίζει να αναπτύσσεται και η βιοτεχνία, η οποία γεννήθηκε μέσα στα οικογενειακά εργαστήρια όπως τα σιδηουργία, ξυλουργία και άλλα. Εκτός, όμως, από τη μεγάλη εξαγωγική δραστηριότητα υπήρξε και η επιθυμία για εισαγωγή ειδών πολυτελείας από ανατολικές κατά κύριο λόγο αποικίες. Τα εμπορεύματα αυτά ήταν το μετάξι, τα μπαχαρικά, τα αρώματα, το βαμβάκι, το ελεφαντόδοντο κλπ. (Pierre & Prosper, 1988). Εξαιτίας των προαναφερθέντων δημιουργήθηκαν εμπορικά δίκτυα σε στεριά αλλά και θάλασσα, με μεγαλύτερη δραστηριότητα στις θαλάσσιες μεταφορές καθώς αποτελούσαν έναν πιο ασφαλή τρόπο μετακίνησης των αγαθών.

Αυτή η μεγάλη οικονομική ανάπτυξη απαιτούσε και πολλές συναλλαγές μεγάλου όγκου, έτσι, λοιπόν, αυτό το γεγονός οδήγησε στην ανάγκη δημιουργίας ενός οργανωμένου χρηματοπιστωτικού συστήματος. Παράλληλα, εκείνη την εποχή

το κράτος ανέθετε τα διάφορα κυβερνητικά έργα σε ιδιώτες οι οποίοι κατά κύριο λόγο αποτελούνταν από την τάξη των ιππέων. Επίσης, τα κρατικά έσοδα προέρχονταν από την γεωργία καθώς απαιτούσαν από τους μικροκαλλιεργητές ένα ποσοστό από την παραγωγή το οποίο μοίραζαν στα φτωχά κοινωνικά στρώματα. Γι' αυτό το λόγο παρουσιαζόταν σημαντική εισαγωγή των κρατικών ρευστών διαθεσίμων. Σημαντικά στην ανάπτυξη της οικονομίας συνέβαλλαν και τα έσοδα από τα μεταλλεία αργυρού και χρυσού τα οποία είχαν κατακτήσει στην Ισπανία. Το κράτος θεώρησε σωστό πως πρέπει να δημιουργήσει έναν ελεγκτικό μηχανισμό για να γνωρίζει επ' ακριβώς τα κρατικά οικονομικά στοιχεία. Με τον τρόπο αυτό, ορίστηκαν οι αρμόδιοι για να καταγράφουν τα έσοδα και τα έξοδα που αφορούσαν το κράτος και παρατηρήθηκε λιγότερη διαφθορά (Hutchinson, 1999).

2.8 ΜΕΣΑΙΩΝΑΣ

2.8.1 ΠΡΩΙΜΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 5^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ-9^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ

Η εποχή του πρώιμου Μεσαίωνα ξεκίνησε με την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας και πιο συγκεκριμένα, με τη οικονομική κρίση και μετέπειτα ύφεση. Έτσι, λοιπόν, παρατηρούμε τις έντονες αναταραχές που προκλήθηκαν στον οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό τομέα της τότε κοινωνίας. Σημαντικό γεγονός, επίσης, αποτελεί και το έντονο μεταναστευτικό κύμα που υπήρξε κατά την περίοδο αυτή της κρίσης (www.medievaltimes.info). Το πρώτο μεταναστευτικό κύμα αποτελούνταν από γερμανικούς και σλάβικους λαούς ενώ δεν άργησαν να ακολουθήσουν και οι αβαρικοί και βουλγάρικοι λαοί. Όλη αυτή η έντονη μετακίνηση των διάφορων λαών έφερε σημαντικές αλλαγές, καθώς δημιουργήθηκαν πολλά βασίλεια τα περισσότερα από τα οποία καταστράφηκαν στο βραχύ μέλλον από τις επιδρομές των Ούγγρων και των Βίκινγκς. Έπειτα, από τις προαναφερθείσες ανακατατάξεις δημιουργήθηκαν δύο μεγάλα βασίλεια τα οποία απαρτίζονταν από πολλές διαφορετικές φυλετικές ομάδες.

Την ίδια χρονική περίοδο πολλά κρούσματα πειρατικών επιθέσεων γίνονται και στα θαλάσσια χωράφια, καθώς οι βάρβαροι προσπαθούν να κατακτήσουν περισσότερη γη (Henna Hans, 2013). Αυτή η επιδίωξή τους προέρχεται από την τάση εκείνης της εποχής για εξουσία, η οποία μπορεί να αποκτηθεί μόνο όταν υπάρχει

μεγάλη κατοχή γης. Εξαιτίας όλων αυτών των αβέβαιων συνθηκών το εμπόριο σιγά σιγά άρχισε να μειώνεται έως ότου εξαλήφθηκε κατά την πρώιμη Μεσαιωνική εποχή. Σημαντική μείωση επίσης επήλθε και στον πληθυσμό.

Στην πρώιμη Μεσαιωνική εποχή η Καθολική εκκλησία ισχυροποιήθηκε και θεσμοθετήθηκε, καθώς υπήρξε εκείνη την χρονική περίοδο έντονη η τάση εκχριστιανισμού των λαών. Η εκκλησία αποτέλεσε σημαντικό κέντρο γραμμάτων, τεχνών, γενικότερα ήταν ορόσημο κέντρο πολιτισμού προς τα τέλη του πρώιμου Μεσαίωνα.

Κατά την διάρκεια αυτής της εποχής εμφανίστηκαν η Βυζαντινή Αυτοκρατορία, δηλαδή η ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία, η δυτική ρωμαϊκή αυτοκρατορία, το βασίλειο της δυτικής Γαλλίας, η Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, η αυτοκρατορία του Καρλομάγνου. Κάποιες είχαν μικρή διάρκεια και κάποιες άλλες ήρθαν για να μείνουν στον παγκόσμιο χάρτη για αρκετούς αιώνες.

Οι διάφορες πολιτικοοικονομικές αλλά και κοινωνικοπολιτιστικές ανακατατάξεις που έλαβαν μέρος κατά την περίοδο της πρώιμης Μεσαιωνικής εποχής οδήγησαν στην δημιουργία της φεουδαρχικής κοινωνίας (www.medievaltimes.info). Κατά την φεουδαρχική κοινωνία οι μικροί καλλιεργητές επειδή ζήτησαν την προστασία από τους μεγάλους γαιοκτήμονες, εκείνοι για αντάλλαγμα απαίτησαν επιπλέον εργασία αλλά και καταβολή φόρων και τελών.

2.8.2 ΥΨΗΛΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 9^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ- 13^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ

Βάση του οικονομικού κύκλου ζωής μετά από μία περίοδο μεγάλης ύφεσης έπεται η περίοδος της ανάπτυξης, έτσι , λοιπόν, η υψηλή μεσαιωνική εποχή ξεκίνησε με την δημιουργία σημαντικών δυνάμεων κρατών. Η Ευρώπη ισχυροποιήθηκε καθώς αποτελούνταν από κορυφαία βασίλεια τα οποία εξελίχθηκαν σε κορυφαίες ευρωπαϊκές δυνάμεις.

Εκείνη η εποχή χαρακτηρίστηκε από την μεγάλη οικονομική , πολιτική, κοινωνική, πολιτιστική ευημερία. Σημαντικά αστικά κέντρα δημιουργούνται στον ευρωπαϊκό χάρτη. Ο πληθυσμός στα αστικά κέντρα αυξάνεται σημαντικά, ο πολιτισμός κάνει ξανά τα πρώτα του βήματα προσπαθώντας να αναβιώσουν τα ελληνιστικά και ιταλικά χρόνια. Παράλληλα, με τις προαναφερθείσες ενέργειες πραγματοποιούνταν και στρατιωτικές επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα, χάρη των

Σταυροφοριών που έγιναν τότε η Ευρώπη επεκτάθηκε σημαντικά σε εδάφη που αγνοούσε μέχρι τότε. Εξαιτίας των Σταυροφοριών το εμπόριο αναπτύχθηκε σημαντικά κάνοντας την Ιταλία το κέντρο των εμπορικών συναλλαγών (www.medievaltimes.info).

Ταυτόχρονα, με το εμπόριο και την εδαφική επέκταση ο λαός έρχεται σε επαφή με νέους πολιτισμούς και κουλτούρες. Η επαφή που είχαν με τον αραβικό κόσμο τους έδωσε την ευκαιρία να ανοίξουν τους πνευματικούς τους ορίζοντες στους τομείς ,πιο συγκεκριμένα, της ιατρικής επιστήμης , της αρχαιοελληνικής φιλοσοφίας και πολλών ακόμη.

Επιπλέον, λόγω της οικονομικής ευημερίας αλλά και λόγω των αξιοσημείωτων τεχνολογικών εξελίξεων σε διάφορους τομείς αλλά πιο έντονα στον αγροτικό τομέα (Henna Hans, 2013) ο πληθυσμός αυξήθηκε εκείνη την εποχή , σχεδόν διπλασιάστηκε. Η άνθιση της ρωμαϊκής αλλά της γοθτικής αρχιτεκτονικής αποτελούν γεγονός το οποίο λαμβάνει χώρα εκείνη την περίοδο ,καθώς χτίζονται πολλοί καθεδρικοί ναοί, όπως επίσης και δημιουργούνται τα πρώτα πανεπιστήμια που δίνουν το θεμελιώδες δικαίωμα για παιδεία.

2.8.3 ΥΣΤΕΡΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ 13⁰² ΑΙΩΝΑΣ-15⁰² ΑΙΩΝΑΣ

Το τέλος της ύστερης εποχής του μεσαίωνα χαρακτηρίζεται από πολλαπλές δυσχερείς συνθήκες σε όλους τους τομείς, δηλαδή η κοινωνία πλήττεται οικονομικά, πολιτικά και πολιτιστικά(www.medievaltimes.info). Πραγματοποιούνται πολλές και ξαφνικές επιδρομές από πολλούς βάρβαρους λαούς, τα περισσότερα βασίλεια που μεσουρανούσαν κατά την προγενέστερη μεσαιωνική εποχή κατέρρευσαν.

Ο πληθυσμός σχεδόν αφανίστηκε, καθώς κάποιο μολυσμένο έντομο μεταφέρθηκε από την Ασία στην Ευρώπη μέσω του Δρόμου του Μεταξιού. Η μόλυνση αυτή έμεινε στην ιστορία ως ο Μαύρος Θάνατος (Henna Hans, 2013). Με την αφάνιση αυτή που προκλήθηκε στον πληθυσμό εξαλήφθηκε το φεουδαρχικό σύστημα. Όλοι οι τομείς επηρεάστηκαν και επήλθε το μαύρο σκοτάδι.

2.9 ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

Με το πέρας του τέλους της Μεσαιωνικής εποχής σηματοδοτείται η έναρξη της εποχής της Αναγέννησης. Η περίοδος αυτή έκανε τα πρώτα της βήματα στην Ιταλία και ειδικότερα , πιο συγκεκριμένα, στην Φλωρεντία. Κύριο ζήτημα τα χρόνια αυτά αποτελεί ο άνθρωπος και όλα γύρω από το ανθρώπινο είδος. Η Αναγέννηση έφερε πολλές και ανατρεπτικές εξελίξεις στους τομείς της κοινωνίας , της οικονομίας αλλά της πολιτικής.

Οι αναγεννησιακές πόλεις της Ιταλίας χαρακτηρίστηκαν ως κέντρα οικονομικού και πνευματικού πλούτου. Έτσι, λοιπόν, από οικονομικής πλευράς βλέπουμε πως υπάρχει μια δυναμική επιστροφή των εμπορικών συναλλαγών κάνοντας πάλι αρκετές ιταλικές πόλεις σημαντικούς εμπορικούς σταθμούς στα διάφορα εμπορικά δίκτυα (Hutchinson, 1999). Ταυτόχρονα έχει δημιουργηθεί και μια έντονη δραστηριότητα το ιταλικό τραπεζικό αναγεννησιακό σύστημα. Σε αυτό το σύστημα συμμετείχαν και αρκετοί πλούσιοι έμποροι οι οποίοι λειτουργούσαν σαν τραπεζίτες. Ορόσημο κέντρο στον χρηματοπιστωτικό τομέα αλλά και στον εμπορικό αποτέλεσε η πόλη της Φλωρεντίας στη βόρεια Ιταλία.

Εξαιτίας της οικονομικής ευημερίας εκείνης την εποχής οδηγήθηκε η Ιταλία σε σημαντικές αλλαγές και εξελίξεις στους τομείς του πολιτισμού αλλά και του πολιτικού σκηνικού. Η αναγεννησιακή περίοδος αποτέλεσε μία από της πιο σημαντικές εποχές για τον πολιτισμό καθώς παρατηρήθηκε έντονη ενασχόληση με τις τέχνες , τα γράμματα, την αρχιτεκτονική κλπ. (Miskimin, 2003). Αξιοσημείωτα γεγονότα εκείνης της περιόδου είναι η εμπορία βενετσιάνικων γυάλινων αγγείων, η καινοτομία εκτύπωσης βιβλίων, η περίτεχνη αρχιτεκτονική δομή των παλατιών, των ναών, των δημόσιων κτηρίων αλλά και οι ζωγράφοι οι οποίοι απενεχοποίησαν την ανθρώπινη μορφή.

Παράλληλα, η κοινωνικοπολιτική οργάνωση ανακατατάσσεται καθώς ο πλούτος πλέον καθορίζει τις διάφορες κοινωνικές τάξεις αλλά και το μεγάλο όγκο αναγεννησιακών των πόλεων. Οι πολιτικές αποφάσεις τότε έπλητταν σημαντικά την αγροτική τάξη και ευνοούσαν τους εμπόρους οι οποίοι άνηκαν στις συντεχνίες (Welch, 1997).

2.10 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΥΡΩΠΗ 1500Μ.Χ-1700Μ.Χ.

Κατά την διάρκεια του 16^{ου} αιώνα παρατηρείται μια έντονη οικονομική δραστηριότητα με επίκεντρο τις εμπορικές συναλλαγές με σημαντικότερες εκείνες που γίνονται στους θαλάσσιους δρόμους.

Στα πλαίσια αυτής της περιόδου ανακαλύπτονται πολλές γεωγραφικές εκτάσεις και ισχυροποιείται η ευρωπαϊκή οικονομία, δυνατοί τότε αναδεικνύονται οι έμποροι, οι οποίοι κάποιες φορές ήταν και τραπεζίτες αλλά και αρκετοί επιχειρηματίες. Έτσι ,λοιπόν, γίνονται τα πρώτα βήματα για την γέννηση του πρώιμου καπιταλισμού. Τα κεφάλαια αυτά που συσσωρεύτηκαν στα χέρια λίγων οδήγησαν την κοινωνία , οικονομία, πολιτική αλλά και πολιτισμό σε δραματικές αλλαγές. Αρχικά, οι φτωχοί και οι άποροι έγιναν πιο εμφανείς στην κοινωνία. Η πολιτική η οποία ακολουθήθηκε σε κάποιες περιπτώσεις αποδείχθηκε ακραία , με ακραίο παράδειγμα ο διωγμός των Εβραίων ή η εκδίωξη των μαγισσών (Timothy C. Champion et al. , 2015).

Ο αριθμός του ευρωπαϊκού πληθυσμού έχει μειωθεί σημαντικά εξαιτίας της πανούκλας που φαλίσισε ολόκληρους πληθυσμούς. Με αυτή την αξιοσημείωτη μείωση του πληθυσμού ,δηλαδή του ενός από τους τρεις παραγωγικούς συντελεστές, διαταράχθηκε η ισορροπία και εξαιτίας της υποκατάστασης της εργασίας από το κεφάλαιο και την γη, το κόστος των βασικών παραγόντων μειώθηκε. Έτσι, λοιπόν παρατηρείται μία αύξηση της ανθρώπινης αξίας.

Ορόσημο γεγονός αποτελεί η Ατλαντική επανάσταση κατά την οποία αλλάζουν οι εμπορικοί δρόμοι καθώς πλέον κέντρο των εμπορικών συναλλαγών δεν αποτελεί η Ιταλία αλλά η βόρεια Ευρώπη. Σημαντικό εμπορικό σημείο ήταν η Πορτογαλία καθώς ένωνε την Ευρώπη με την Ασία, αλλά και τα λιμάνια που βρίσκονται στον Ατλαντικό (Richard J. Mayne et al. , 2015). Οι νέες τεχνολογικές εξελίξεις στην ναυπηγική , η αύξηση του ναυτικού στόλου ορισμένων χωρών , οι διάφορες χώρες που διεκδικούν μερίδιο αγοράς στο θαλάσσιο εμπόριο , η σύσταση του χρηματιστηρίου, επανάσταση των τιμών, τα επίπεδα του πληθωρισμού αλλά και η ανάδειξη του πρώιμου καπιταλισμού τα προαναφερθέντα χαρακτηρίζουν εκείνη την εποχή των αλλεπάλληλων εξελίξεων.

2.11 ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ

2.11.1 ΑΡΧΑΙΑ ΙΝΔΙΑ

Η συγκεκριμένη εποχή χαρακτηρίζεται από έντονες διαταραχές και θεωρείται μία από τις σκοτεινές περιόδους της ιστορίας. Παρόλα αυτά υπήρξαν πολλές προσπάθειες για την πνευματική εξέλιξη του αρχαίου αυτού πολιτισμού. Η κοινωνία χωριζόταν σε αυστηρά κοινωνικά στρώματα τα οποία οδηγούνταν κατά κύριο λόγο από τους θρησκευτικούς κανόνες. Επίσης, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν μία κοινωνία αστών παρόλο τις έντονες θρησκευτικές εξελίξεις που λάμβαναν χώρα τότε (www.timemaps.com).

Κύριο μέρος της οικονομίας εκείνη την χρονική περίοδο αποτελούσε ο αγροτικός τομέας η οποία εξελίχθηκε περισσότερο χάρη στην εξάπλωση του σιδήρου, έτσι, λοιπόν, το εμπόριο άνοιξε νέους ορίζοντες, οι πόλεις αναπτύχθηκαν όπως και η γραφή.

2.11.2 ΑΡΧΑΙΑ ΚΙΝΑ

Η κοινωνία τότε χαρακτηρίζεται από την έντονη αγροτική και κτηνοτροφική δραστηριότητα. Σημαντική ενασχόληση ήταν το κυνήγι το οποίο με το πέρασμα των χρόνων εξαλήφθηκε. Παράλληλα, πραγματοποιούνταν πολλά και αξιοσημείωτα δημόσια έργα. Έδωσαν ιδιαίτερη σημασία οι εκάστοτε βασιλείς στους κρατικούς πόρους και εξ αιτίας αυτής της ανησυχίας επιβλήθηκαν κάποια πρώτοι φοροί για κρατικές εισφορές.

Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες περιόδους ήταν εκείνη της βασιλείας του Χαν. Ο Χαν εκτός από την πολιτική σταθερότητα που πρόσφερε, βοήθησε στην ανάπτυξη των καλλιεργειών, των νέων τεχνολογικών τεχνικών, την εποχή του σιδήρου. Έτσι, λοιπόν, εδραιώθηκαν πολλές σημαντικές τεχνολογικές καινοτομίες οι οποίες άλλαξαν προς το καλύτερο την καθημερινότητα των πολιτών της αρχαίας Κίνας.

Ένα από τα γεγονότα που αξίζει να αναφερθεί είναι η άνθιση του εμπορίου, της βιοτεχνίας και η χρησιμοποίηση του χαρτιού. Πιο συγκεκριμένα, ξεκινάει η εποχή που ανθίζει το διεθνές εμπόριο, καθώς διευρύνονται τα μέχρι τότε δίκτυα διανομής των διάφορων αγαθών. Το πιο ανατρεπτικό νέο δίκτυο εμπορικών συναλλαγών ήταν εκείνο της χάραξης του λεγόμενου «Δρόμος του Μεταξιού», ο οποίος ένωνε την Ασία με την Ευρώπη. Παράλληλα, με το εμπόριο αναπτύχθηκε και η βιοτεχνίας,

καθώς το εμπόριο και η προαναφερθείσα είναι αλληλοεξαρτώμενα στοιχεία. Έτσι, λοιπόν, βλέπουμε τη τάξη των δυο αυτών να αναπτύσσεται και να αποκτά ιδιαίτερη θέση στην κοινωνική πυραμίδα (www.timemaps.com).

2.11.3 ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΙΝΔΙΑ

Κατά τη Μεσαιωνική Ινδία διαδραματίζονται πολλές πολιτικές αλλά και πνευματικές διακυμάνσεις, οι οποίες είχαν κατά κύριο λόγο θρησκευτικό χαρακτήρα. Παράλληλα, μπορεί κανείς να παρατηρήσει την κοινωνική θέση της γυναίκας η οποία άλλαζε ανάλογα με την κοινωνική τάξη στην οποία βρισκόταν.

Επιπρόσθετα, έλαβε χώρα ένα μεταναστευτικό κύμα το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την διεύρυνση των συνόρων της αυτοκρατορίας αλλά και την ανακάλυψη και εξερεύνηση νέων διαφορετικών πολιτισμών και κουλτούρων. Καθώς μιλάμε για μια βαθιά θρησκευτική κοινωνία οι ναοί αποτελούσαν κέντρα θρησκευτικά αλλά και εμπορικά και αυτό συνέβαινε επειδή η κατασκευή αυτών ήταν εξολοκλήρου δαπάνη των εμπορών. Τέλος, αρκετοί φόροι εισπράττονται για χάρη του κράτους από τον τομέα κατά κύριο λόγο της γεωργίας (www.timemaps.com).

2.11.4 ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΑΓΙΑ

Η οικονομία των Μάγια στηρίχθηκε στην καλλιέργεια αργοτικών αγαθών, όπου χρησιμοποιούνταν πολλές καινοτόμες τεχνικές για την καλύτερη παραγωγή και απόδοση τους. Σημαντικά γεγονότα κατά την άνθιση του πολιτισμού των Μάγια η αστρονομικές παρατηρήσεις, το σύστημα γραφής των ιερογλυφικών, το μαθηματικό σύστημα και πολλά ακόμα (www.timemaps.com).

2.11.5 ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΒΑΣΙΛΕΙΑ

2.11.5.1 Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΓΚΑΝΑ

Η οικονομία της Γκανά στηρίζονταν στην άνθιση των εμπορικών συναλλαγών κατά τις οποίες γίνονταν εισαγωγή αλλά και εξαγωγή αλατιού, αγαθό που εκείνη την εποχή θεωρούταν πολυτιμότερο έναντι του χρυσού. Επίσης, καινοτόμα εισαγωγή για τότε ήταν η καμήλα, η οποία εξυπηρέτησε και εξέλιξε τον τρόπο μετακίνησης των διάφορων αγαθών. Όλα τα παραπάνω εξασφάλιζαν μια σταθερή και ταυτόχρονα πλούσια οικονομία, όπως επίσης, και μια κοινωνικοπολιτική σταθερότητα (www.timemaps.com).

2.11.5.2 Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΜΑΛΙ

Η οικονομία της Μάλι βασίστηκε και αυτή στην έντονη εμπορική δραστηριότητα, η οποία διαφοροποιείται κάπως καθώς εκτός από το αλάτι εμπορεύεται τα μεταλλεύματα του χρυσού αλλά και του χαλκού. Κατάφεραν οι έμποροι να αποκτήσουν αποκλειστική διάθεση των ψηγμάτων του ανεκτίμητου αυτού μεταλλεύματος. Η εμπορία του άλατος ήταν εξίσου σημαντική αν όχι περισσότερο απ' αυτή του χρυσού (www.timemaps.com).

2.12 19^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

Κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα συνέβησαν αρκετά σημαντικά γεγονότα για όλους τους τομείς της ιστορίας. Εκείνη την εποχή σημαντικό κέντρο εξελίξεων αποτέλεσε η Βρετανία, καθώς αναπτύχθηκε η σύγχρονη οικονομία. Παρατηρείται σημαντική αύξηση της παραγωγής η οποία προέρχεται είτε από την κατάκτηση περισσότερης γης είτε από τη φθηνότερη ενέργεια. Η οικονομική ανάπτυξη γίνονταν με πολύ ταχύς ρυθμούς στις δυτικές χώρες. Ο εκσυγχρονισμός έφερε σημαντικές αλλαγές στις κοινωνίες ως προς την ισχύ και την προσαρμοστικότητα (Richard J. Mayne et al, 2015).

Η κάθε κοινωνία η οποία είχε να αντιμετωπίσει πολλές αλλαγές οι οποίες δεν ενσωματώθηκαν οδηγήθηκαν στην αντιμετώπιση διάφορων προβλημάτων. Αυτά τα προβλήματα προκλήθηκαν εξ αιτίας από τον εκσυγχρονισμό καθώς αποτελεί δύσκολο έργο η κατανόηση των κοινωνικοπολιτικών αλλαγών. Σημαντικό γεγονός εκείνη την εποχή αποτελεί η νομιμοποίηση της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας και η διάθεση κερδών σε κοινωνικά ζητήματα (Timothy C. Champion et al. , 2015) .

Η δημιουργία του σιδηροδρομικού δικτύου καθιστά τις μεταφορές πιο φθηνές και πιο γρήγορες, επίσης οι επαφές μεταξύ απομακρυσμένων περιοχών και κοσμοπολίτικων εκμηδενίζονται (Michael Frassetto et al. , 2015). Παράλληλα, μειώνεται το κόστος της μεταφοράς των ανθρώπων και εξ αιτίας των συσσωρευμένων κεφαλαίων, της τεχνογνωσίας, της μηχανικής αλλά και της μεταποίησης προκαλούνται σημαντικές κοινωνικές αναταραχές.

Η δυτική Ευρώπη προηγήθηκε από τις υπόλοιπες περιοχές στην ανάπτυξη των παραγωγικών καλλιεργειών, του πληθυσμού και τη δημιουργία των εθνών-κρατών.

Στις πιο παραγωγικές καλλιέργειες συνέβαλε η αγροτική τεχνολογία η οποία αναπτύχθηκε στον Ευρωπαϊκό χώρο. Έτσι, λοιπόν, από την αγροτική οικονομία οδηγήθηκαν στην βιομηχανική χωρίς όμως να υπάρξει κάποια μείωση. Παράλληλα, η Ευρώπη φαίνεται να είναι αραιοκατοικημένη με μικρό αριθμό αγροτικού πληθυσμού. Επίσης, δημιουργούνται τα πρώτα ανταγωνιστικά έθνη-κράτη, τα οποία απαρτίζονταν από αξιόπιστες κυβερνήσεις, από δικαιώματα όπως αυτό περί ιδιοκτησίας, τη συσσώρευση κεφαλαίων από εμπόρους και τραπεζίτες και λοιπά.

Στη Βρετανία και στις ΗΠΑ η προώθηση της επιχειρηματικότητας είχε γίνει μέρος των διαφόρων κυβερνήσεων. Με την επιχειρηματική κοινότητα που είχε δημιουργηθεί η εκάστοτε κυβέρνηση ήταν απίθανο να ενεργήσει αυθαίρετα και εις βάρος της οικονομίας (D. E. Baines, 2016).

Από τις αρχές κιόλας του αιώνα αυτού οι δύο αυτές οικονομικές δυνάμεις, Βρετανία και ΗΠΑ, είχαν σημαντικές σχέσεις μεταξύ τους καθώς ήταν ο ένας ο καλύτερος πελάτης του άλλου και αντίστροφα. Η Βρετανία εξήγαγε βιομηχανικά προϊόντα προς τις ΗΠΑ με αντάλλαγμα πρώτες ύλες (D. E. Baines, 2016). Πιο έντονη σχέση αλληλεξάρτησης δημιουργήθηκε όταν η Βρετανία απέκτησε δανειακή σχέση με τις ΗΠΑ, καθώς η ΗΠΑ αναγκάστηκε να ζητήσει οικονομική βοήθεια για να χρηματοδοτήσει το έλλειμμα στο ισοζύγιο πληρωμών.

Οι ΗΠΑ και η Βρετανία είχαν συμπληρωματικές οικονομίες, δηλαδή, η πρώτη κατείχε πολλούς πόρους γης και α' υλών ενώ η δεύτερη κατείχε άφθονη εργασία και βιομηχανία, μαζικούς τρόπους παραγωγής. Έτσι, λοιπόν, σιγά σιγά η Βρετανία απέκτησε άφθονους πόρους για επεξεργασία και μαζική παραγωγή άλλων ηπειρών και κατά βάση από τις ΗΠΑ (D. E. Baines, 2016).

2.12.1 ΕΚΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ

Το 1820, όπως αναφέραμε παραπάνω, υπήρχε έντονη σύγχρονη οικονομική ανάπτυξη στην δυτική Ευρώπη. Η ραγδαία αυτή ανάπτυξη έγινε γνωστή ως εκβιομηχάνιση ή βιομηχανική επανάσταση. Εκείνη την εποχή δεν υπήρχαν μαζικές παραγωγές σε κανένα τομέα της οικονομίας. Καθώς, η οικονομική ανάπτυξη χαρακτηριζόταν από συνέχεια και εξελικτικότητα η υψηλή αγροτική παραγωγή επέτρεψε και σε άλλους τομείς να διοχετευθούν πόροι χωρίς όμως να επέλθει μείωση στην μέχρι τότε βάση της οικονομίας, την γεωργία (D. E. Baines, 2016).

Η ανάπτυξη της Βρετανίας εξασφαλίστηκε επίσης , και από την παραγωγή άνθρακα. Άλλοι τομείς οι οποίοι άνθισαν εκείνα τα χρόνια αποτελούν η εξόρυξη σιδήρου, η επιστήμη της μηχανικής, η παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων. Η Βρετανία τότε αποκαλείται το εργοστάσιο του κόσμου (Herbert Ellison, 2011).

Καθώς παρακολουθούσαν αυτή την πρόοδο οι υπόλοιπες κοινωνίες αποφάσισαν πως πρέπει να συμμετέχουν και εκείνες σε αυτή την νέα πρόκληση της εποχής. Οι κοινωνίες συνειδητοποίησαν πως είναι αλληλοεξαρτώμενες χωρίς ,όμως, να χάνουν την αυτάρκεια της η κάθε μία(www3.northern.edu).

Μεγάλα μεταναστευτικά κινήματα, κοινωνικές διακρίσεις, νέες ταξικές διακρίσεις, παιδική εργασία, ανάγκη μορφωμένου πληθυσμού, όλα τα προαναφερθέντα έλαβαν χώρα κατ' αυτή τη χρονική περίοδο. Επιπρόσθετα, τα δίκτυα μεταφορών , τα μέσα μεταφορών αλλά και τα όρια των αγορών διευρύνθηκαν(D. E. Baines, 2016). Επίσης, ο τομέας της παραγωγής όπλων και γενικά στρατιωτικού εξοπλισμού γνώρισε ραγδαία ανάπτυξη.

Φαίνεται, λοιπόν, πως εξαιτίας της εκβιομηχάνισης αποδυναμώνεται η φεουδαρχική οικονομία και μεταβαίνει η οικονομία από τον αγροτικό τομέα στον νέο τομέα της οικονομίας, την βιομηχανία. Παράλληλα, η ανάπτυξη του εμπορίου τον 19^ο αιώνα ήταν μια συνέπεια της εκβιομηχάνισης και όχι η αιτία. Πιο συγκεκριμένα, εκβιομηχάνιση σημαίνει εξειδίκευση στα βιομηχανικά προϊόντα. Τέλος, η Βρετανία ήταν η οικονομικότερη χώρα παραγωγός στον κόσμο στα βιομηχανικά προϊόντα η οποία είχε αυξήσει τις εισαγωγές αγαθών της χάρη στο ελεύθερο εμπόριο (Herbert Ellison, 2011).

2.12.2 ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ

Κατά τον 19^ο αιώνα φαίνεται πως κάνει την πρώτη εμφάνισή της η έννοια του φιλελευθερισμού, η οποία διαφέρει πάρα πολύ απ' ότι ισχύει στις μέρες μας. Χαρακτηρίζονταν φιλελεύθεροι όσοι ανήκαν στην τάξη των αστών οι οποίοι επιζητούσαν ένα πιο δημοκρατικό καθεστώς (ocw.mit.edu) . Παρ'όλα αυτά ήθελα περιορισμένη δημοκρατία. Από την άλλη μεριά ήταν ένθερμοι υποστηρικτές του καπιταλισμού και της εκβιομηχάνισης των αγαθών.

Παράλληλα, πίστευαν πως με την εισαγωγή των νέων τεχνολογιών θα επιλύονταν τα προβλήματα που υπήρχαν στην κοινωνία. Επιπρόσθετα, διεκδικούσαν

πολιτική ελευθερία μέσω αντιπροσωπευτικών κυβερνήσεων, ελευθερία του λόγου, ελευθερία του τύπου, οικονομική ελευθερία αλλά και σημαντική συμβολή ήταν και η κατάργηση των δασμών και άλλων περιορισμών που αντιμετώπιζαν στις συναλλαγές τους (www3.northern.edu) .

2.12.3 ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Η αρχή της άνθισης της έννοιας αυτής του εθνικισμού έγινε κατά τον 19^ο αιώνα η οποία ήρθε για να συμπληρώσει την έννοια του φιλελευθερισμού. Κατά τον εθνικισμό οι υποστηρικτές του υποστηρίζουν ότι τα άτομα τα οποία έχουν κοινή κουλτούρα, πολιτισμό ανήκουν στην ίδια χώρα (David Herlihy et al. , 2015). Το ρεύμα αυτό κατατάσσεται ενάντια στις κυβερνήσεις. Όλο αυτό το φαινόμενο απογειώνεται κατά την περίοδο που εξελίσσεται η Γαλλική επανάσταση (1789) , κατά την διάρκεια των Ναπολεόντιων πολέμων, το παν-σλαβικό κίνημα, τις ενέργειες ενοποίησης της Γερμανίας αλλά και κατά την περίοδο που άνθισε το ρεύμα των ρομαντικών (www3.northern.edu).

2.12.4 ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

Εξαιτίας της μείωσης που επήλθε με τις διάφορες αλλαγές που σημειώθηκαν το φεουδαρχικό σύστημα εξαλείφθηκε και ήρθε να το αντικαταστήσει ένα νέο σύστημα το οποίο ονομάστηκε καπιταλισμός. Η Ευρώπη ήταν η πρώτη ήπειρος που γνώρισε το οικονομικό αυτό σύστημα. Ο καπιταλισμός στηρίζεται στη συσσώρευση κεφαλαίων στα χέρια λίγων, τα οποία κεφάλαια προέρχονται κατά κύριο λόγο από την διάνθηση του διεθνούς εμπορίου αλλά και από την εκβιομηχάνιση (Jeffrey D. Sachs, 1999).

Επομένως, όσοι έχουν σαν δραστηριότητα το διεθνές εμπόριο αλλά και δραστηριοποιούνται στον τομέα της εκβιομηχάνισης βγαίνουν κερδισμένοι καθώς το καπιταλιστικό σύστημα τους ευνοεί. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η μέθοδος που ακολουθούν οι ΗΠΑ για την προώθηση του οικονομικού αυτού συστήματος μέσω της επιχειρηματικότητας.

2.12.5 ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Το οικονομικό σύστημα του καπιταλισμού σε συνδυασμό με την νέα εποχή της εκβιομηχάνισης, δηλαδή της μαζικής παραγωγής, δεν άργησαν να φέρουν

αντιδράσεις από την κατώτερη διαστρωμάτωση της τότε κοινωνίας. Έτσι, λοιπόν, απόρροια των δύο προαναφερθέντων ήταν η δημιουργία ενός νέου φαινομένου το οποίο αναδύθηκε από τα χαμηλά στρώματα και έμεινε γνωστό ως σοσιαλισμός (www3.northern.edu).

Ο σοσιαλισμός θεωρείται παρακλάδι ενδεχομένως και εξέλιξη του κινήματος των ρομαντικών. Παράλληλα, αυτό το νέο ρεύμα προάγει την δημιουργία μιας νέας κοινωνίας η οποία θα είναι ιδανική καθώς δεν θα υπάρχουν κοινωνικές διακρίσεις και όλοι οι πολίτες της κοινωνίας θα έχουν τα ίδια δικαιώματα αλλά και τις ίδιες υποχρεώσεις (Minqi Li, 2012).

2.12.6 ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 19^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

Το τέλος του 19^{ου} αιώνα χαρακτηρίστηκε από τη έναρξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Σε αυτό συνέβαλε και η εκβιομηχάνιση στον τομέα των στρατιωτικών για την διεξαγωγή του πολέμου καθώς γίνονταν μαζικές παραγωγές στρατιωτικού υλικού.

Με το τέλος του πολέμου η Ευρώπη καταστράφηκε και οι τομείς της οικονομίας, κοινωνίας και πολιτισμού πλήγηκαν ιδιαίτερα. Έτσι, λοιπόν, έγιναν πολλές ανακατατάξεις και αναθεωρήθηκε ολόκληρος ο Ευρωπαϊκός χάρτης κι κατέρρευσε η ευρωπαϊκή ηγεμονία.

2.13 20^{ΟΣ} ΑΙΩΝΑΣ

Από τις αρχές κιόλας του 20^{ου} αιώνα μπορούμε να δούμε πως συμβαίνουν πολλές πολιτικοοικονομικές εξελίξεις. Επίσης, στις αρχές της χρονικής αυτής περιόδου τελειώνει και ο Α' Παγκόσμιος Πόλεμος φέρνοντας οικονομική ευημερία μόνο στις ΗΠΑ καθώς η Ευρώπη σχεδόν καταστράφηκε. Κατά αυτή την περίοδο διαδραματίζονται πολλά αξιοσημείωτα γεγονότα, όπως το αμερικάνο κρακ που έγινε στο αμερικάνικο χρηματιστήριο, το δασμολόγιο που ψηφίστηκε από το κογκρέσο (Osborn, 2012).

Παράλληλα, το διεθνές εμπόριο άρχισε να εξαλείφεται καθώς μια μεγάλη ύφεση κατακλύζει κατά κύριο λόγο την Αμερικάνικη οικονομία, χωρίς αυτό να σημαίνει πως δεν επηρεάστηκαν και οι οικονομίες από άλλες ηπείρους και χώρες. Η

γεωργική οικονομία μειώθηκε και τα ποσοστά της ανεργίας εκτινάχθηκαν στα ύψη για τα δεδομένα εκείνης της εποχής.

Ταυτόχρονα, εκείνη την εποχή η Γερμανία αντιμετωπίζει μια νέα οικονομική πρόκληση, ένα νέο πολιτικό καθεστώς καθώς αναδύεται το εθνικό σοσιαλιστικό κόμμα στην εξουσία με αρχηγό τον Α.Χίτλερ. Κατά την μεγαλύτερη περίοδο αυτού του αιώνα η δύση ήταν επικεντρωμένη στις ενέργειες που έπραττε η Ευρώπη. Το διεθνές εμπόριο άνθισε ταυτόχρονα με τις επικοινωνίες εκείνη την χρονική περίοδο δημιουργώντας την ανάγκη για μια νέα παγκόσμια κοινωνία και αγορά. Εξαιτίας αυτού έκανε την εμφάνισή του το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης σε όλους τους τομείς.

Η παγκοσμιοποίηση είναι οι διεθνείς επαφές και δραστηριότητες στους τομείς της κοινωνίας, της τεχνολογίας, της επιστήμης, της οικονομίας, της πολιτικής και του περιβάλλοντος. Έτσι, λοιπόν, αρχίζει να εκλείπει το αίσθημα του εθνικισμού. Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης προωθούν τα σύγχρονα μέσα μεταφοράς και επικοινωνίας, την αύξηση του παγκόσμιου εμπορίου τη διεπιστημονική ανταλλαγή και τις πολυεθνικές επιχειρήσεις. Κατά την εποχή της παγκοσμιοποίησης γίνονται σημαντικές αλλαγές στον τομέα του δημογραφικών στοιχείων και στον τομέα των περιβαλλοντικών στοιχείων καθώς ο πληθυσμός από αγροτικός έγινε αστικός και κάπως έτσι έγινε η αρχή και του φαινομένου της αστικοποίησης. Σημαντικό γεγονός εκείνη την εποχή αποτελεί και το κύμα της παγκόσμιας ανακατάταξης πληθυσμών καθώς γίνεται διακίνηση ανθρώπων για εργασία καθώς πλέον μιλάμε για μία παγκόσμια κοινωνία (David Stevenson).

Οι νέες εφευρέσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά την διάρκεια του 19^{ου} αιώνα συνεχίστηκαν και κατά των 20^{ου} αιώνα. Σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις γίνονται σε όλους τους τομείς, όπως αυτή του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου κάνοντας πιο εύκολη την πρόσβαση σε πληροφορίες, σε ανταλλαγή πολιτισμών. Αξιοσημείωτη πορεία είχε το νέο τεχνολογικό κέντρο αυτό της Ιαπωνίας, το οποίο για το υπόλοιπο του αιώνα ισχυροποίησε και κατοχύρωσε την θέση του στην οικονομία του κόσμου. Την Ιαπωνία ακολούθησε και η Κορέα καθώς συνδύαζε φθηνή εργασία, ισχυρή τεχνική κατάρτιση και μεγάλα αποθεματικά κεφάλαια , έτσι, λοιπόν, παρά την ύφεση της εποχής είχε μεγάλη βιομηχανική δραστηριότητα και καταναλωτική οικονομία (Osborn ,2012) . Τέλος, φαίνεται πως και οι τομείς των

καυσίμων και ενέργειας, της βιομηχανίας και καινοτομίας, της φαρμακευτικής και ιατρικής επιστήμης, της γεωργίας κι των τροφίμων, της αρχιτεκτονικής και των δομικών υλικών, του στρατιωτικού υλικού και του διαστημικού εξοπλισμού γνωρίζουν ιδιαίτερη άνθιση κατά αυτή την περίοδο.

Επειδή κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα έλαβαν χώρα πολλοί θανατηφόροι πόλεμοι οι οποίοι έγιναν για την ικανοποίηση διαφόρων πολιτικών συμφερόντων και αυτή η ενέργεια ήταν αποτέλεσμα της τεχνολογικής ανάπτυξης. Σημαντική δεκαετία αποτέλεσε εκείνη το 1920-1930 καθώς εξαιτίας του Β' Παγκοσμίου Πολέμου διακόπηκε η τεχνολογική έξαρση. Χάρη στην τεχνολογική πρόοδο που γνώρισε αυτός ο αιώνας η ταξική δομή αναδιοργανώθηκε .

2.13.1 ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΜΟΣ

Πρωτοεμφανίστηκε στην Ρωσία, δηλαδή στην Σοβιετική Ένωση και στην Κίνα με κυρίαρχους υποστηρικτές τον Μάρξ και Λένιν, και τον Μάο αντίστοιχα. Ο κομμουνισμός προάγει την ισότητα μεταξύ των ανθρώπων , την καταστροφή των ταξικών διακρίσεων και πολεμά το συγκεντρωτισμό της εξουσίας στα χέρια λίγων (Osborn , 2012).

2.13.2 ΦΑΣΙΣΜΟΣ

Ο φασισμός αποτέλεσε ανάγκη σε κάποιες χώρες που ήταν οικονομικά ασθενέστερες. Αυτό το φαινόμενο ήταν μια ακραία εξέλιξη του εθνικισμού. Μπορεί να χαρακτηριστεί ως ένα από τα πιο αυταρχικά κοινωνικοπολιτικά κινήματα τα οποία στην πραγματικότητα υποτάσσουν τους ελεύθερους πολίτες (Osborn , 2012).

2.13.3 ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

Το σύγχρονο οικονομικό καπιταλιστικό σύστημα δεν ευχερεί να επιλύσει τη χρηματοπιστωτική αστάθεια, την παγκόσμια οικονομική κατάρρευση, τις αυξανόμενες ταξικές συγκρούσεις και τις νέες διαρθρωτικές κρίσης. Τα άτομα σε ένα τέτοιο καθεστώς αμείβονται για την άσκηση των προσωπικών συμφέρον τους (JeffreyD. Sachs, 1999).

Σημαντική διάκριση σε ένα καπιταλιστικό σύστημα αποτελεί ο πυρήνας , δηλαδή η συγκέντρωση της υπεραξίας όλου του πλανήτη, η ημιπεριφέρεια, όπου είναι περιοχές οι οποίες ακολουθούν τα βασικά στοιχεία της βιομηχανοποίησης και η περιφέρεια , που είναι περιοχές που υπερτερούν σε πληθυσμιακό αριθμό. Κατά τη

μεγάλη ύφεση το σύστημα αυτό της ελεύθερης αγοράς χαρακτηρίζονταν από τις μεγάλες οικονομικές αστάθειες (MinqiLi, 2012).

2.13.4 ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

Εξαιτίας του καπιταλιστικού οικονομικού συστήματος και των συνθηκών που επικρατούσαν μέσα σε αυτές τις κοινωνίες αναπτύχθηκε το φαινόμενο του σοσιαλισμού. Επειδή η πολιτική και οικονομική εξουσία είχε συγκεντρωθεί στα χέρια λίγων προνομιούχων γραφειοκρατών αλλά και τεχνοκρατών συνέβαλλαν στην ανάπτυξη του. Αποτελεί ένα σύστημα οικονομικό το οποίο χαρακτηρίζεται από την κοινωνική ιδιοκτησία μέσω των μέσων παραγωγής, του κοινωνικού σχεδιασμού αλλά και την αδυναμία προώθησης των καινοτομιών(MinqiLi, 2012). Τέλος οι σοσιαλιστικές κοινωνίες λειτουργούν με την λογική της αποτελεσματικότητας, την ποικιλομορφία των οικονομικοπολιτικών συνθηκών και εξασφαλίζει τις βασικές παροχές σε αγαθά στον πληθυσμό τους.

2.13.5 Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ- ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Δύο σημαντικά ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά, οικονομικά και πολιτιστικά γεγονότα έλαβαν χώρα κατά της διάρκεια του 20^{ου} αιώνα. Πιο συγκεκριμένα, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος και ο Ψυχρός Πόλεμος, οι οποίοι δεν περιορίστηκαν σε κάποιο μόνο μέρος και εξαπλώθηκαν σε όλη την υφήλιο. Ο παγκόσμιος πόλεμος προηγήθηκε του Ψυχρού(Minqi Li, 2012). Στον πρώτο παρατηρείται συμμετοχή σχεδόν από όλα τα κράτη ενώ στον δεύτερο αφορά τις διαφορές μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης. Επίσης απόρροια αποτέλεσε και η αποαποικιοποίηση, δηλαδή η γέννηση πολλών νέων εθνών (David Stevenson, 2016). Μετά το πέρας των προαναφερθέντων ιδρύθηκαν η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο κι ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου.

2.14 21ΟΣ ΑΙΩΝΑΣ

Κατά την διάρκεια του 21ου αιώνα φαίνεται πως υπάρχει ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη σε όλους τους τομείς αλλά κυρίαρχος τομές ήταν εκείνος των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Μαζί με την ανάπτυξη των ηλεκτρονικών υπολογιστών αναπτύσσεται και το διαδίκτυο, το οποίο με τη σειρά του συμβάλει στην ανάπτυξη

της παγκόσμιας οικονομίας. Με την χρησιμοποίηση του διαδικτύου διαδραματίζονται παγκόσμιες πολιτικές σε τομείς όπως στο διεθνές ηλεκτρονικό εμπόριο (Herbert J. Ellison, 2011). Με αυτό το εργαλείο εξασφαλίζεται η συνεχής και δωρεάν ανατροφοδότηση δεδομένων και πληροφοριών, η διευκόλυνση και εξάλειψη αποστάσεων για την διεξαγωγή εμπορικών συναλλαγών, η προστασία προσωπικών δεδομένων αλλά και το δικαίωμα διαφάνειας.

Η σύγχρονη παγκόσμια οικονομία υπόσχεται και πραγματοποιεί μεγάλα εξελικτικά βήματα στον τομέα των επικοινωνιών χρησιμοποιώντας οπτικές ίνες, νέα δορυφορικά συστήματα αλλά και πιο δυνατούς σέρβερς, στον ιατρικό τομέα καθώς εμφανίζεται η βιοτεχνολογία και η βιοιατρική παραγωγή η οποία καταφέρνει να ελέγξει όλες τις ασθένειες καθώς και να τις περιορίσει. Επίσης, η ανάπτυξη της νανοτεχνολογίας, η επεξεργασία των ζωντανών κυττάρων αλλά και οι ανακάλυψη νέων πηγών ενέργειας χαρακτηρίζουν τον 21ο αιώνα (Edward Gresser , 2014).

Παρόλο που η πολιτική που ακολουθείται κατά αυτή την χρονική περίοδο προβάλλει την διεύρυνση νέων οριζόντων τα πολιτικά συστήματα, τα κοινωνικά και πολιτιστικά δεδομένα μπορούν να χαρακτηριστούν συντηρητικά καθώς αρνούνται να ακολουθήσουν και να αναπροσαρμοστούν βάση των νέων συνθηκών (Herbert J. Ellison, 2011). Έτσι, λοιπόν, παρά τις συνεχόμενες και ραγδαίες εξελίξεις των επιστημών και των τεχνολογικών επιτευγμάτων η κοινωνία αργεί να αλλάξει καθώς είναι πολύ δύσκολη η αλλαγή των ανθρώπινων συνηθειών.

Οι κοινωνίες έχουν πλέον έναν έντονο αστικό χαρακτήρα παρόλο που μέχρι τότε η οικονομία ήταν αγροτική. Στον αγροτικό τομέα επικρατεί τεχνολογική αδράνεια. Απαραίτητη πλέον προϋπόθεση στις κοινωνίες του 21ου αιώνα είναι η υψηλή εκπαιδευτική κατάρτιση και η εξειδίκευση του εργατικού δυναμικού.

Εξαιτίας της εκπαιδευτικής κατάρτισης επηρεάζονται οι ταξικές δομές. Πιο συγκεκριμένα, η εργατική τάξη επανδρώνει το μεταποιητικό τομέα της οικονομίας, έπειτα, οι πολίτες που είτε έχουν στην κατοχή τους κάποια επιχείρηση είτε ασχολούνται με τον δημόσιο τομέα ανήκουν στην μεσαία τάξη, επίσης όσοι ασχολούνται με εργασία που προϋποθέτει υψηλό μορφωτικό επίπεδο απαρτίζουν την ανώτερη μεσαία τάξη και τέλος στην κορυφή είναι όσοι ασχολούνται με τις πολιτικές επιστήμες και όσοι θεωρούνται επιχειρηματικές ηγέτες (Edward Gresser , 2014).

Παράλληλα, οι νέες φιλελεύθερες πολιτικές οδηγούν σε αρκετές ανακατατάξεις στην οικονομία και στην κοινωνία. Εξαιτίας αυτών των πολιτικών η οικονομία γνώρισε το 2008 την μεγαλύτερη ύφεση στην οικονομία αλλά μετέπειτα και στην κοινωνία. Οι περισσότεροι ερευνητές υποστηρίζουν πως είναι πιο έντονη αυτή η ύφεση σε σύγκριση με την μεγάλη ύφεση την δεκαετία 1920-1930.

Φαίνεται πως οι καπιταλιστικές κοινωνίες έχουν εξαντληθεί και έτσι, λοιπόν, παύει να αποτελεί πια αποτελεσματικό οικονομικό σύστημα και αναδύεται στην θέση του το νέο οικονομικό σύστημα το οποίο ονομάζεται σοσιαλισμός. Με την πάροδο των χρόνων μπορεί κανείς να πει με σιγουριά πως το σοσιαλιστικό οικονομικό σύστημα είναι μέρος του καπιταλιστικού συστήματος (Herbert J. Ellison, 2011).

1780-1840 Μεγάλη Βρετανία:

- Ανάπτυξη κλωστοϋφαντουργίας
- Αρχή της βιομηχανικής επανάστασης

1840-1870 Μεγάλη Βρετανία:

- Σίδερο
- Τηλέγραφος
- Σιδηροδρομικό δίκτυο
- Κοινωνικές Αναταραχές

1870-1910

- Εθνικισμός
- Α Παγκόσμιος Πόλεμος
- Εκβιομηχάνιση

1910-1970

- ΗΠΑ:
Μεγάλη ύφεση
- Β Παγκόσμιος Πόλεμος
- Βιομηχανική παραγωγή
- Καπιταλισμός

- Φασισμός

1970-2010

- Ηλεκτρονικοί υπολογιστές
- Βιοτεχνολογία

2010-2050

- Νανοτεχνολογία
- Εκπαίδευση
- Ιατρικά επιτεύγματα
- Νέες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑ

Κατά την περίοδο που εξετάζουμε τα γεγονότα στην περιοχή της Μεσοποταμίας παρατηρείται μια έντονη κινητικότητα πληθυσμών η οποία συμβαίνει εξαιτίας των διάφορων καιρικών συνθηκών. Πιο συγκεκριμένα, έγιναν πολλές πλημμύρες οι οποίες δημιούργησαν έφορο έδαφος για καλλιέργεια (Postgate ,1992). Έτσι, λοιπόν, οι κάτοικοι των περιοχών αυτών γύρω από τους ποταμούς ασχολήθηκαν με την παραγωγή αγροτικών προϊόντων. Επειδή , όμως , δεν είχαν αγαθά όπως ξυλεία, μεταλλεία και ορυκτό πλούτο άρχισαν να εμπορεύονται με άλλες περιοχές και κάπως έτσι ξεκίνησαν τις εμπορικές συναλλαγές. Οι εμπορικές αυτές συναλλαγές βασίζονταν στην ανταλλαγή προϊόντων. Επομένως, έδιναν αγροτικά προϊόντα, καθώς υπήρχαν σε αφθονία, για να αποκτήσουν τα αγαθά εκείνα που τους έλλειπαν.

Η ραγδαία αυτή εξέλιξη των εμπορικών συναλλαγών οδήγησε τους συναλλασσόμενους στην αντιμετώπιση πολλών προβλημάτων κατά κύριο λόγο ασφάλειας και φερεγγυότητας (Schmandt-Berrgerat , 1992). Για να εξασφαλίσουν την ασφάλεια και την φερεγγυότητα των εμπορικών συναλλαγών αναγκάστηκαν να δημιουργήσουν ένα σύστημα ελέγχου, το οποίο εξελισσόταν ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες της εποχής. Έτσι, λοιπόν, τα συστήματα που χρησιμοποιούσαν για να εξασφαλίσουν την αποστολή των εμπορευμάτων αποτέλεσαν τα πρώτα βήματα για την γέννηση της λογιστικής επιστήμης.

Επίσης, σημαντικό γεγονός αποτελεί και η αντιμετώπιση των προβλημάτων που δημιούργησαν οι διάφορες πολεμικές επιχειρήσεις λόγω των ζητημάτων που απασχολούσαν τότε την κοινωνία για την ιδιοκτησία , την εργασία αλλά και τις εμπορικές συναλλαγές. Σε αυτά τα προαναφερθέντα ζητήματα δίνετε η λύση κατά την περίοδο της βασιλείας του Χαμουραμπί καθώς εξέδωσε ομώνυμο κώδικα στον οποίο κατοχυρώνονταν τα ζητήματα αυτά σχετικά με την ιδιοκτησία, την εργασία αλλά και τις εμπορικές συναλλαγές. Επιπρόσθετα, απόρροια των πολεμικών επιχειρήσεων ήταν η δημιουργία διαφόρων ταξικών στρωμάτων (Nissen , 1997). Μία χαρακτηριστική ταξική διαστρωμάτωση ήταν εκείνη των γραφένων οι οποίοι αποτελούσαν σημαντικό κομμάτι στην κοινωνική πυραμίδα αλλά και στην οικονομία καθώς εκείνοι ήταν αυτοί που πραγματοποιούσαν τις λογιστικές εγγραφές και

διεξήγαν τους ελέγχους για την διασφάλιση της φερεγγυότητας των οικονομικών συναλλαγών.

Τέλος, οι ναοί αλλά και το κράτος χρησιμοποιούσαν τους γραφείς για να μπορέσουν να ελέγξουν τα οικονομικά ζητήματα στα δημόσια έργα, στη διαχείριση της ιδιοκτησίας αλλά και της γης.

3.2 ΑΡΧΑΙΑ ΑΙΓΥΠΤΟΣ

Κατά την χρονική περίοδο που εξετάζουμε την περιοχή της Αρχαίας Αιγύπτου παρατηρούμε πως το κράτος και οι ναοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο καθώς αποτελούν σημαντικά οικονομικά κέντρα. Έτσι, λοιπόν, βλέπουμε πως η Αρχαία Αίγυπτος αποτέλεσε σημαντικό εμπορικό κέντρο. Στις ιστορικές καταγραφές που έχουν βρεθεί παρατηρείται έντονη οικονομική δραστηριότητα στον τότε δημόσιο τομέα χωρίς όμως, αυτό να σημαίνει πως δεν δραστηριοποιούνταν και συναλλάσσονταν ο ιδιωτικός τομέας σε τοπικές, όμως, αγορές (Glautier & Underdown, 2004).

Εφόσον υπάρχει έντονη οικονομική δραστηριότητα στον κρατικό τομέα, οι βασιλείς για να γνωρίζουν τα αποθέματα των βασιλικών αποθηκών τους ορίζουν γραφείς οι οποίοι καταγράφουν και ελέγχουν επακριβώς και συστηματικά τις δραστηριότητες που γίνονται στα βασιλικά αποθέματα. Παράλληλα, δημιουργήθηκε η γραφειοκρατία καθώς υπήρχαν πολλά στρώματα διαχειριστών σαν απόρροια για να ικανοποιήσει την ανάγκη που υπήρχε για ουσιαστική οργάνωση της εργασίας με την μέθοδο της κατανομής των διαφόρων καθηκόντων και υποχρεώσεων. Σε αυτή την οργάνωση βοήθησαν και οι κανόνες λογιστικής.

Παρόλο που με την χρήση των παπύρων η λογιστικές εγγραφές γίνονται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια παραμένει στάσιμη η λογιστική επιστήμη. Σε αυτό σημαντική συμβολή είχε και η προσπάθεια των αρμοδίων για την πιστοποίηση της θεϊκής ιδιότητας των Φαραώ μέσω των διαφόρων βασιλικών συμβόλων, γιορτών και γραφών (Wilkinson, 1994).

Τέλος, για το πώς επηρέασε τη λογιστική επιστήμη η κοινωνία δεν μπορούμε να πούμε με σιγουριά καθώς οι αρχαίοι Αιγύπτιοι είχαν την τάση υπερβολής και

εξιδανίκευσης σε αυτούς τους τομείς και αυτό συμβαίνει για να δημιουργήσουν εντύπωση στους συνεχιστές τους καθώς τους ενδιέφερε πάρα πολύ η υστεροφημία τους.

3.3 ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Η Αρχαία Ελλάδα καθ' όλη τη διάρκεια που εξετάζουμε αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά κέντρα του εμπορίου καθώς ενώνει τρεις ηπείρους. Κατά την πρόιμη εποχή του χαλκού η οικονομία ακμάζει καθώς υπάρχει έντονη καλλιέργεια σε γεωργικά αγαθά αλλά και σε κάποια πρώτα βιοτεχνικά αγαθά. Έτσι, λοιπόν, το εμπόριο επεκτείνεται και απαιτεί εντονότερο έλεγχο και πιο λεπτομερή καταγραφή των στοιχείων, καθώς ξεκινούν να εισάγουν πολυτελή προϊόντα από νέες χώρες που ήρθαν σε επαφή (Marshall, Mc Manus & Fiele, 2004). Όσοι μπορούσαν να αποκτήσουν αυτά τα αγαθά είχαν κοινωνική και οικονομική επιφάνεια. Έτσι, λοιπόν, οι οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν δημιούργησαν πολλές και έντονες κοινωνικοπολιτικές αλλαγές καθώς υπήρξε έντονο το αίσθημα του ελέγχου σε όλα τα στάδια της παραγωγής αλλά κι του δικτύου μεταφοράς των προϊόντων χρησιμοποιώντας λογιστικοποιημένα συστήματα. Κατά την ακόλουθη εποχή υπάρχει μια έντονη σχετικά αδράνεια στα κοινωνικοπολιτικοοικονομικά ζητήματα. Τα εμπορικά αγαθά είναι σπάνια και το οικονομικό σύστημα διαχείρισης εξαλείφεται. Αυτή η κατάσταση οδηγεί την κοινωνία χρόνια πίσω με την παρακμή που γνωρίζει την εποχή εκείνη η Αρχαία Ελληνική κοινωνία και οικονομία.

Η Μινωική εποχή ήρθε για να δώσει ξανά ζωή και νόημα στην κοινωνία και οικονομία καθώς γνώρισε αυτή η εποχή ραγδαία άνθιση στον τομέα του πολιτισμού και πιο συγκεκριμένα, γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη στις τέχνες και στη γραφή (Sarah B. Pomeray et al. , 2004). Την περίοδο αυτή ωστόσο, δεν παρατηρείται έντονη χρήση και εξέλιξη της λογιστικής επιστήμης η οποία έγινε εξ αιτίας της ανάπτυξης της γραφής.

Η αμέσως επόμενη εποχή, δηλαδή η Μυκηναϊκή εποχή, θεωρείται αρκετά σημαντική για την εξέλιξη της λογιστικής επιστήμης. Πριν όμως ασχοληθούμε με την σημαντική αυτή εξέλιξη θα ήταν ορθό να εξετάσουμε τί συνέβαινε και στα υπόλοιπα κομμάτια που συνέθεταν αυτή την εποχή. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από τις

έντονες και ριζικές αλλαγές στους τομείς της κοινωνίας, της οικονομίας, του πολιτισμού και της πολιτικής (Stanley M. Bustein et al. , 2004). Με άλλα λόγια, αλλάζει το αυστηρά ιεραρχημένο κοινωνικό σύστημα παρόλο που η κοινωνία έχει έντονο στρατιωτικό χαρακτήρα. Το πολίτευμα ήταν συγκεντρωτικό και βασιζόταν στην ιδιοκτησία της γης. Παράλληλα, η εμπορική δραστηριότητα άκμαζε και αυτό διαπιστώνεται από την συσσώρευση πλούτου στα χέρια εκείνων που ασχολούνταν με τον τομέα αυτό. Έτσι, λοιπόν, η λογιστική επιστήμη εξελίσσεται καθώς γίνεται πλήρης καταγραφή των βασιλικών αποθεμάτων για την εξασφάλιση της φερεγγυότητας των μεταφορών και παράλληλα εμφανίζεται η γραφειοκρατία για να εφαρμοστεί στις τοπικές διοικήσεις.

Τέλος, στην Αρχαϊκή Εποχή διαδραματίστηκαν οι πιο σημαντικές αλλαγές σε όλους τους τομείς. Με άλλα λόγια, αλλάζει το πολίτευμα και από απόλυτα συγκεντρωτικό γίνεται δημοκρατικό. Έτσι, συνεχίζεται η ανάπτυξη του αγροτικού και εμπορικού τομέα όπου οδήγησε στην δημιουργία μόνιμων εμπορικών σταθμών. Εκείνη την εποχή το εμπόριο γνώρισε μεγάλη δόξα καθώς άλλαξε ο τρόπος περάτωσης των συναλλαγών. Πιο συγκεκριμένα, οι εμπορικές συναλλαγές δεν βασιζόταν πια στην ανταλλαγή προϊόντων αλλά στην καταβολή νομισμάτων (Walter Donlan et al., 2004). Έτσι, λοιπόν, τα λογιστικά βιβλία άλλαξαν μορφή και βαρύτητα καθώς πλέον οι πολίτες μπορούσαν να δανείζονται χρήματα αλλά και να τα μεταβιβάζουν σε άλλα τραπεζικά υποκαταστήματα. Επίσης, δημιουργήθηκε ένα νέο σύστημα δημόσιας διοίκησης βασισμένο στις νέες λογιστικές αρχές της εποχής , δηλαδή ακολούθησαν το σύστημα περιουσιακών στοιχείων το οποίο περιείχε τη συλλογή , την καταγραφή και την ανάλυση των δεδομένων αυτών.

3.4 ΑΡΧΑΙΑ ΙΤΑΛΙΑ

Η Αρχαία Ιταλία και πιο συγκεκριμένα η Αρχαία Ρώμη διαδραμάτισε ίσως τον πιο σημαντικό τόπο για την εξέλιξη και ανάπτυξη της λογιστικής επιστήμης. Η Αρχαία Ρώμη συνέβαλε σε αυτό γιατί εκείνη την εποχή ήταν το πιο σημαντικό οικονομικό, ιστορικό , κοινωνικό και πολιτικό κέντρο. Τα θεμέλια της κοινωνίας αποτελούσαν όσοι ήταν μικροκαλλιεργητές αλλά και έμποροι. Τότε παρατηρείται μία έντονη θαλάσσια εμπορική δραστηριότητα στα παράλια της Μεσογείου (Paul Garner & Atsuo Tsuji , 1995). Έτσι, λοιπόν, αυξάνεται η εξαγωγική δραστηριότητα και

επειδή άρχισε να αναπτύσσεται η βιοτεχνία ξεκίνησαν να εισάγουν πολυτελή αγαθά από τις ανατολικές χώρες.

Η μεγάλη αυτή οικονομική ανάπτυξη οδήγησε στην δημιουργία ενός οργανωμένου χρηματοπιστωτικού συστήματος (Gance , 2007). Αυτό όμως το σύστημα χαρακτηρίζονταν από μεγάλη πολυπλοκότητα για τα δεδομένα εκείνης της εποχής. Πιο συγκεκριμένα, με αυτό το σύστημα μπορούσαν να ελέγχουν τις εκταμιεύσεις και τις εισπράξεις της κυβέρνησης εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο λιγότερη κρατική διαφθορά.

Κατά την εξέλιξη της εποχής εκείνης λογιστική καινοτομία θεωρείται η χρήση του διπλογραφικού συστήματος αλλά και η χρήση του ετήσιου προϋπολογισμού για την κάλυψη της κρατικής ανάγκης που είχε δημιουργηθεί για να μπορεί η εκάστοτε κυβέρνηση να παρακολουθεί και να ελέγχει τις διαδικασίες και ενέργειες των διάφορων επιχειρήσεων και νοικοκυριών (Pierre & Prosper , 1988).

3.5 ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΕΠΟΧΗ

Η εποχή του πρώιμου Μεσαίωνα ξεκίνησε με την πτώση της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας η οποία έγινε εξ αιτίας της οικονομικής κρίσης που έλαβε χώρα τότε. Προκλήθηκαν σημαντικές αναταραχές στους διάφορους τομείς. Επίσης, πρωτοφανές υπήρξε το γεγονός του έντονου μεταναστευτικού κύματος το οποίο επηρέασε και άλλαξε αρκετά τα δεδομένα που ίσχυαν έως τότε (Lamonte , 1949). Ταυτόχρονα το εμπόριο μειώνεται και σε αυτό συμβάλουν οι έντονες επιθέσεις των βαρβάρων για την απόκτηση μεγαλύτερης γης.

Επιπρόσθετα, οι διάφορες πολιτικοοικονομικές και κοινωνικοπολιτικές ανακατατάξεις οδήγησαν στην δημιουργία της φεουδαρχίας. Κατά την εποχή αυτή μπορεί κανείς να διαπιστώσει την έντονη στασιμότητα στην λογιστική επιστήμη. Όμως, η τήρηση των λογιστικών βιβλίων στηρίζεται στα εξειδικευμένα φεουδαρχικά λογιστικά δεδομένα (Henderson , 1965). Έτσι, λοιπόν, οι δυνατοί μπορούν και ελέγχουν τους οικονομικά ασθενέστερους καθώς οι μικροκαλλιεργητές οι οποίοι ζήτησαν προστασία από τους μεγάλους γαιοκτήμονες έπρεπε να τους παρέχουν επιπλέον εργασία αλλά και να τους καταβάλουν φόρους και τέλη.

Αντίθετα, κατά την έναρξη της υψηλής Μεσαιωνικής περιόδου δημιουργήθηκαν σημαντικές κρατικές δυνάμεις και έτσι, η Ευρώπη ισχυροποιήθηκε καθώς γνώρισε μεγάλη οικονομική, πολιτική, κοινωνική και πολιτιστική ευημερία. Εξ αιτίας της εδαφικής επέκτασης το εμπόριο αναπτύχθηκε και ταυτόχρονα ο λαός ήρθε σε επαφή με νέους λαούς και κουλτούρες (www.medievaltimes.info). Με την οικονομική ευημερία που λαμβάνει χώρα στην τότε κοινωνία πραγματοποιούνται νέες τεχνολογικές ανακαλύψεις και θεμελιώνεται η παιδεία.

Παράλληλα, σημαντικές λογιστικές καταγραφές οι οποίες έγιναν κατά την Μεσαιωνική περίοδο ήταν το Μεγάλο κτηματολόγιο το οποίο περιείχε τους φόρους και τα ακίνητα όλων των πολιτών για να μπορεί η κυβέρνηση να ελέγχει σωστά τα οικονομικά ζητήματα. Επίσης, σημαντική λογιστική εγγραφή ήταν και εκείνη της PipeRoll η οποία περιείχε τους φόρους, τα ενοίκια, τα ακίνητα. Τέλος, η GreatRoleτης οποίας το περιεχόμενό της ήταν σχετικό με τους ετήσιους φόρους, τα ετήσια ενοίκια, τα πρόστιμα και πολλά ακόμα οικονομικά στοιχεία για να ενημερώνεται σωστά το υπουργείο οικονομικών (Hutchinso , 1999).

Κατά το τέλος της Μεσαιωνικής εποχής παρατηρείται ξανά μεγάλη αδράνεια ίσως η μεγαλύτερη που είχε γνωρίσει μέχρι τότε η κοινωνία, καθώς πλήττεται η κοινωνία σε όλους τους τομείς και ο πληθυσμός εξαλείφεται από μια μολυσματική ασθένεια και κάπως έτσι, δύει και το φεουδαρχικό σύστημα και επέρχεται το μαύρο σκοτάδι (Henna Hans , 2013).

3.6 ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

Με το πέρας του τέλους της Μεσαιωνικής εποχής σηματοδοτείται η έναρξη της Αναγεννησιακής εποχής. Το κύριο ζήτημα που απασχολούσε τότε τις τοπικές κοινωνίες και τους μελετητές ήταν ο άνθρωπος και γενικότερα το ανθρώπινο είδος (Littleton, 1933). Έτσι, παρατηρούμε τις ανατρεπτικές εξελίξεις που διαδραματίστηκαν στους τομείς της κοινωνίας, της οικονομίας αλλά και της πολιτικής.

Εκείνη την χρονική περίοδο η Ιταλία ήταν το κέντρο του οικονομικού και πνευματικού πλούτου όπου πραγματοποιούνταν εμπορικές συναλλαγές καθώς οι ιταλικές πόλεις αποτελούσαν τους πιο σημαντικούς εμπορικούς σταθμούς (Buzadzić,

1997). Στο αναγεννησιακό τραπεζικό σύστημα συμμετείχαν αρκετοί πλούσιοι έμποροι οι οποίοι λειτουργούσαν σαν τραπεζίτες. Ταυτόχρονα έντονη ενασχόληση υπήρξε στις τέχνες, στα γράμματα και στην αρχιτεκτονική, όπου το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η καινοτομία στην εκτύπωση βιβλίων.

Έτσι, λοιπόν, εξ αιτίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος αλλά και της καινοτομίας της εκτύπωσης έχουμε το βιβλίο του LucaPacioli από το οποίο μπορούμε και αντλούμε πληροφορίες σχετικά με τις εξελίξεις της λογιστικής επιστήμης. Πιο συγκεκριμένα, ο L.Pacioli θεωρείται ο « Πατέρας της Λογιστικής Επιστήμης» όχι γιατί ανακάλυψε αλλά γιατί διατύπωσε και τεκμηρίωσε τις έννοιες οι οποίες σχετίζονται με το εμπόριο. Με άλλα λόγια, ασχολήθηκε με την καταγραφή των λογιστικών βιβλίων όπως αυτό του ισολογισμού, του γενικού καθολικού και του ημερολογίου (Miskimin, 2003). Η διαδικασία καταγραφής διαφοροποιείται ιδιαίτερα από την σημερινή εποχή καθώς οι εγγραφές ήταν περισσότερο περιγραφικές και όχι τόσο κωδικοποιημένες και τυποποιημένες.

Τέλος, η κοινωνικοπολιτική οργάνωση ανακατατάσσεται καθώς ο πλούτος πλέον καθορίζει τις διάφορες κοινωνικές τάξεις αλλά και διακρίνει κανείς πως οι πολιτικές αποφάσεις ευνοούσαν τους εμπόρους οι οποίοι ανήκαν στις συντεχνίες (Welch, 1997).

3.7 19⁰² ΑΙΩΝΑΣ

Κατά την διάρκεια του 19⁰⁰ αιώνα διαδραματίζονται πολλές αλλαγές σε όλους τους τομείς διαμορφώνοντας νέα δεδομένα για την εξέλιξη της λογιστικής επιστήμης. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούνται μεγάλα μεταναστευτικά κινήματα, κοινωνικές διακρίσεις, νέες ταξικές διαστρωματώσεις, παιδική εργασία, ανάγκη μορφωμένου πληθυσμού, δίκτυα μεταφορών, μέσα μεταφορών και διεύρυνση των ορίων των αγορών (CarolWiley, 2013).

Σημαντικές αλλαγές έγιναν στον τομέα της πολιτικής. Καθ' όλη τη διάρκεια αυτού του αιώνα βλέπουμε πως εμφανίζονται νέα ρεύματα, φιλοσοφίες, πεποιθήσεις. Με άλλα λόγια άνθισε ο φιλελευθερισμός όπου ήρθε ο εθνικισμός για να τον συμπληρώσει (RichardJ. Mayneetal., 2015). Όπως επίσης, σημαντική εξέλιξη ήταν και η ανάδυση του καπιταλισμού όπου έγινε για να συμπληρώσει το κενό που άφησε

πίσω του το φεουδαρχικό καθεστώς. Τέλος εμφανίζεται ο σοσιαλισμός ο οποίος θεωρείται κομμάτι του καπιταλισμού. Αξίζει μάλιστα να σημειωθεί ότι το κάθε καθεστώς το οποίο διαχρονικά επικράτησε μετέτρεπε τους λογιστικούς μηχανισμούς βάση των εκάστοτε συμφερόντων.

Ίσως το σημαντικότερο κέντρο των εξελίξεων ήταν η Μεγάλη Βρετανία καθώς αναπτύχθηκε η σύγχρονη οικονομία. Η νομιμοποίηση της ιδιωτικής επιχειρηματικότητας και η διάθεση των κερδών είναι φλέγοντα ζητήματα την εποχή εκείνη. Παράλληλα, με την δημιουργία του σιδηροδρομικού δικτύου εκτός του ότι οι μεταφορές των αγαθών είναι φθηνότερες και γρηγορότερες, οι αποστάσεις εκμηδενίζονται και γνωρίζουν νέες κουλτούρες και νέους πολιτισμούς. Πριν όμως, δημιουργούνται νέα συστήματα τα οποία συνέβαλαν στον σωστότερο οικονομικό και πιο συγκεκριμένα λογιστικό προσδιορισμό τέτοιων μεγάλων έργων τα οποία μέχρι τότε αποτελούσαν ανεκπλήρωτο όνειρο.

Επιπρόσθετα, φαίνεται πως η Μεγάλη Βρετανία έχει ανοικτούς λογαριασμούς με τις ΗΠΑ καθώς η πρώτη στέλνει ορκωτούς λογιστές στις αποικίες που διατηρεί στις ΗΠΑ για να ελέγξει όλες τις συναλλαγές που έχουν γίνει. Έτσι, λοιπόν, εκτός από την εξάπλωση της λογιστικής επιστήμης και στην Αμερική βλέπουμε πως ξεκινάει μια νέα οικονομική συνεργασία καθώς έχουν άρρηκτα αλληλοεξαρτώμενες οικονομίες (D. E. Bainer , 2016).

Κατά το τέλος του 19^{ου} αιώνα έγιναν πολλές ανακατατάξεις και αναθεωρήθηκε ολόκληρος ο ευρωπαϊκός χάρτης οδηγώντας στην κατάρρευση της ευρωπαϊκής οικονομικής ηγεμονίας αλλά και καινοτομίας σε όλους τους τομείς.

3.8 20^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

Ο 20^{ος} αιώνας χαρακτηρίζεται από έντονες πολιτικοοικονομικές αναταραχές και εξελίξεις. Είναι μια περίοδος που χαρακτηρίζεται από έντονες και θανατηφόρες πολεμικές εκστρατείες οι οποίες έγιναν για να ικανοποιήσουν διάφορα πολιτικά συμφέροντα (CarolWiley , 2013).

Παράλληλα, η οικονομία περνάει μια σημαντική ύφεση η οποία επηρεάζει τον παγκόσμιο χάρτη. Στις οικονομικά ασθενέστερες χώρες εμφανίζονται ακραία

πολιτικά ρεύματα τα οποία είναι αναποτελεσματικά. Επίσης, το οικονομικό σύστημα που έχει καθιερωθεί στις πιο ανεπτυγμένες χώρες φαίνεται πως δεν επιλύει την χρηματοπιστωτική αστάθεια, την παγκόσμια οικονομική κατάρρευση, τις αυξανόμενες ταξικές συγκρούσεις και τις νέες διαρθρωτικές κρίσεις (Osborn, 2012).

Έτσι, λοιπόν, το σύστημα της ελεύθερης αγοράς χαρακτηρίζεται από ισχυρές οικονομικές αστάθειες και γι' αυτό το λόγο έπρεπε να αναπτύξουν ένα σύγχρονο τρόπο ελέγχου. Χάρη αυτών των οικονομικών συνθηκών αναπτύχθηκαν τα λογιστικά πρότυπα γύρω από τις εκάστοτε κρατικές απαιτήσεις για να μπορούν να έχουν τον πλήρη έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων. Για την ενίσχυση αυτής της προσπάθειας ιδρύθηκαν η Διεθνής Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και ο Διεθνής Οργανισμός Εμπορίου (David Stevenson).

Παρ' όλες τις πολιτικοοικονομικές αναταραχές η εποχή αυτή γνώρισε μεγάλη τεχνολογική πρόοδο όπως επίσης οι διάφοροι πληθυσμοί έγιναν ένα χάρη στο φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης με τάση μετακίνησης από την αγροτική κοινωνία στην αστική.

3.9 21^{ος} ΑΙΩΝΑΣ

Κατά την αρχή του 21^{ου} αιώνα παρατηρείται μια συνεχόμενη ροή των εξελίξεων. Οι εξελίξεις αυτές αφορούν όλους τους τομείς της κοινωνίας, όμως, ιδιαίτερη ανάπτυξη γνώρισε ο τεχνολογικός τομέας. Δυστυχώς, σ' αυτές τις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις η κοινωνία δυσκολεύεται αρκετά να τις ακολουθήσει και έτσι, δημιουργούνται κάποια προβλήματα καθώς ο άνθρωπος δύσκολα αλλάζει τις συνήθειές του (Carol Wiley, 2013).

Έτσι, λοιπόν, η διεύρυνση νέων οριζόντων στα πολιτικά συστήματα, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δεδομένα δυσκολεύει την κοινωνία να τις ακολουθήσει. Παράλληλα, η κοινωνία αποκτά σιγά σιγά έντονο αστικό χαρακτήρα, υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και κατάρτισης καθώς και εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό (Edward Gresser, 2014).

Εξ αιτίας των προαναφερθέντων απαιτείται ένα ευέλικτο λογιστικό σύστημα όπου εδώ ο κάθε κλάδος θέτει τις βασικές ρυθμίσεις και η κυβέρνηση ρυθμίζει τον κλάδο θέτοντας τα λογιστικά πρότυπα. Έτσι, λοιπόν, η λογιστική αλλάζει καθώς βάση του διαδικτύου εκμηδενίζει τους χρόνους και χρησιμοποιεί σύγχρονα συστήματα με άμεση πρόσβαση και διαφάνεια.

Επιπρόσθετα, σημαντικό γεγονός στην οικονομία αποτέλεσε το 2008 η οικονομική ύφεση αλλά και στην κοινωνία. Φαίνεται πως το οικονομικό σύστημα είναι αναποτελεσματικό και στην θέση του αναδύεται ένα νέο το οποίο είναι κομμάτι του παλιού οικονομικού συστήματος (Herbert J. Ellison, 2011). Σ' αυτό το σημαντικό οικονομικό γεγονός δεν θα μπορούσε να μην επηρεαστεί η λογιστική επιστήμη καθώς για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης και μετέπειτα ύφεσης απαιτούνται σοβαρές μεταρρυθμίσεις αλλάζοντας τα μέχρι τότε δεδομένα όλου του συστήματος.

3.10 ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΚΑΘΕΣΤΩΤΑ ΣΤΟΥΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΑΙΩΝΕΣ ΚΑΙ Η ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

3.10.1 ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΙΣΜΟΣ 19^{ΟΥ} ΚΑΙ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

Εφόσον κατά τον 19^ο αιώνα ο φιλελευθερισμός αποτελούνταν από την τάξη των αστών οι οποίοι επιζητούσαν το δημοκρατικό καθεστώς με συγκεκριμένους περιορισμούς καθώς έδειχναν ενδιαφέρον στην συμβολή για την ανάπτυξη του καπιταλισμού αλλά και της εκβιομηχάνισης των προϊόντων οι κρατικοί οικονομικοί μηχανισμοί προάσπιζαν τα συμφέροντα αυτής της κοινωνικής τάξης. Με άλλα λόγια, τα λογιστικά πρότυπα διαμορφώνονταν με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετούνται τα συμφέροντα τέτοιων κοινωνικών τάξεων καθώς ήταν εκείνοι οι οποίοι διακρατούσαν τα κεφάλαια τα οποία διοχετεύονταν στην αγορά (ocw.mit.edu). Έτσι ,λοιπόν, υποστήριζαν οικονομικά τις μαζικές παραγωγές και για να διασφαλίσουν τα κεφάλαια αυτά δημιουργήθηκε αντίστοιχο λογιστικό σύστημα.

Στον επόμενο αιώνα που ακολουθεί μπορούμε να παρατηρήσουμε τον οικονομικό φιλελευθερισμό ο οποίος πραγματεύεται τον περιορισμό της κρατικής παρεμβάσεις με διάφορους οικονομικούς και λογιστικοποιημένους μηχανισμούς. Έτσι ,λοιπόν, με τις προαναφερθείσες ενέργειες η νέα αυτή έννοια του φιλελευθερισμού προάγει και υποστηρίζει τις ιδιωτικές παρεμβάσεις

(www3.northern.edu). Βλέπουμε επομένως σε αυτό το σημείο ότι οι μηχανισμοί της λογιστικής οι οποίοι μέχρι τότε φαίνεται πως είχαν επικρατήσει, περιορίζονται.

3.10.2 Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ ΚΑΙ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

Ο εθνικισμός αποτελεί απόρροια του φιλελευθερισμού όμως διαφοροποιείται καθώς οι οπαδοί του θεωρούν πως όσοι ανήκουν στη ίδια χώρα θα πρέπει να έχουν κοινά χαρακτηριστικά τα οποία είναι τόσο ακραία που έρχονται σε ρίξη με τις εκάστοτε κυβερνήσεις. Το καθεστώς αυτό διαμορφώνεται και αναπτύσσεται κατά περιόδους τέτοιες όπου υπάρχουν στρατιωτικές αναταραχές και ανακατατάξεις (DavidD. Sachs , 1999). Σε αυτές τις περιόδους η λογιστική επιστήμη είτε αδρανοποιείται είτε διαμορφώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετεί τα συμφέροντα όσων έχουν στα χέρια τους την εξουσία.

Κατά την μετάβαση από τον 19^ο αιώνα στον 20^ο αιώνα ο εθνικισμός εξελίσσεται σε ένα πιο ακραίο φαινόμενο το οποίο καλείται φασισμός (Osborn , 2012). Έτσι ,λοιπόν, ο φασισμός κάνει την εμφάνισή του σε χώρες οι οποίες είναι οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά ασθενέστερες καθώς παρατηρείται έντονη υποταγή των ελεύθερων πολιτών από εκείνους οι οποίοι κινούν τα νήματα της εξουσίας. Ένα τέτοιο καθεστώς οδηγεί όλους τους τομείς στην αδράνεια και στην απαρχώση. Έτσι, λοιπόν, όχι μόνο δεν εξελίχθηκαν τα λογιστικά συστήματα αλλά εξυπηρετήσαν συμφέρονταν τα οποία οδήγησαν σε αδιέξοδο.

3.10.3 ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΥ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ

Το πολιτικοοικονομικό σύστημα του καπιταλισμού διαχρονικά δεν διαφοροποιείται ριζικά. Πιο συγκεκριμένα, κατά τον 19^ο αιώνα ο καπιταλισμός ήρθε σαν αντικαταστάτης του φεουδαρχικού συστήματος το οποίοι υπήρξε σημαντικό για την εξέλιξη της λογιστικής επιστήμης (Jeffrey D. Sachs , 1999). Σε αυτό το νέο σύστημα παρατηρείται η έντονη συσσώρευση πλούτου και εξουσίας στα χέρια λίγων και πιο συγκεκριμένα στα χέρια όσων ασχολούνταν με το διεθνές εμπόριο αλλά και με τις βιομηχανικές παραγωγές. Δεν θα μπορούσε ,λοιπόν, να έρθουν σε αντίθετη θέση τα λογιστικά συστήματα και μηχανισμοί (Minqi Li , 2012). Επομένως,

ευνοούμενοι υπήρξαν όσοι ασχολήθηκαν με τον τομέα του διεθνούς εμπορίου αλλά και με τον τομέα των μαζικών προϊόντων.

Κατά την επόμενη χρονική περίοδο μπορεί να παρατηρήσει κανείς την όχι και τόσο αναμενόμενη καλή εξέλιξη αυτού του καθεστώτος. Με άλλα λόγια, εφόσον αυτό το καθεστώς αυτό εξυπηρετούσε συγκεκριμένες οικονομικές ομάδες και τομείς δεν καταφέρνει να επιλύσει τα διάφορα προβλήματα τα οποία δημιουργήθηκαν κατά την εφαρμογή του τον προηγούμενο αιώνα (Jeffrey D. Sachs , 1999). Δηλαδή υπάρχει χρηματοπιστωτική αστάθεια με τάση τέτοια που ελοχεύει επερχόμενες οικονομικές και όχι μόνο κρίσεις. Έτσι ,λοιπόν, οι διάφοροι μηχανισμοί είχαν δημιουργηθεί για να εξυπηρετούν τα προσωπικά συμφέροντα όσων είχαν οικονομική εξουσία καταρρέουν. Και δημιουργούνται άλλοι που συνυπολογίζουν τα ευρύτερα συμφέροντα (Jeffrey D. Sachs, 1999).

3.10.4 ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΤΟΥ ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΥ ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΑ

Ο σοσιαλισμός είναι ένα σύστημα το οποίο ήρθε σαν απάντηση από τα κατώτερα στρώματα στα ανώτερα, δηλαδή ήρθε σαν απάντηση στον καπιταλισμό. Κατά τον 19^ο αιώνα ο σοσιαλισμός θεωρούνταν εξέλιξη των ρομαντικών και αγωνίζονται οι υποστηρικτές του για την δημιουργία μιας ιδανικής κοινωνίας χωρίς διακρίσεις (Minqi Li, 2012). Παράλληλα, δημιουργείται η πεποίθηση των ίσων δικαιωμάτων αλλά και υποχρεώσεων. Γι αυτό το λόγο οι μηχανισμοί των λογιστικών συστημάτων προσπαθούν να τροποποιηθούν με τέτοιο τρόπο ώστε να εξυπηρετείται το συμφέρον όλων.

Αντίθετα, το οικονομικό αυτό σύστημα κατά την διάρκεια του 20^{ου} αιώνα αλλάζει χαρακτήρα. Αυτό το γεγονός συμβαίνει καθώς φαίνεται τελικά πως είναι εξέλιξη του καπιταλιστικού συστήματος (Minqi Li, 2012). Έτσι λοιπόν, πραγματεύεται περισσότερο τα κοινωνικά ζητήματα και ύστερα τα οικονομικά. Σε αντίστοιχη φιλοσοφία κινείται και η τροποποίηση των διάφορων λογιστικών συστημάτων.

3.11 Ο Β΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΑΛΛΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΡΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Κατά την διάρκεια του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου αναπτύχθηκαν πολλές καινοτομίες. Δημιουργήθηκαν πολλά νέα συστήματα τα οποία αφορούσαν διάφορους τομείς και επηρέασαν αναμφισβήτητα την εξέλιξη των επιστημών σε διεθνές επίπεδο. Σημαντική εξέλιξη σε ό,τι αφορά στα λογιστικά δεδομένα ήταν εκείνη των συστηματοποιημένων προγραμμάτων διαχείρισης των στρατιωτικών αποθεμάτων στις αποθήκες (David Stevenson). Το γεγονός αυτό βέβαια ήταν μείζονος σημασίας κατά την περίοδο εκείνη. Αποτέλεσε ωστόσο το έναυσμα και ίσως το παράδειγμα για την οργάνωση διαφόρων τομέων μέσω της χρήσης και της ανάπτυξης της λογιστικής.

Επιπρόσθετα, ένα ακόμα σημαντικό γεγονός το οποίο επηρέασε σημαντικά την εξέλιξη της λογιστικής επιστήμης ήταν η έκβαση του Ψυχρού Πολέμου (MinqiLi, 2012). Ειδικότερα, εξ' αιτίας αυτού του γεγονότος ιδρύθηκαν διάφοροι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί για την ρύθμιση παγκοσμίων ζητημάτων που έχρηζαν επίλυσης και οργάνωσης και είχαν οικονομικό χαρακτήρα. Στο πλαίσιο αυτό και υπό τις συγκεκριμένες συνθήκες, η λογιστική επιστήμη εξελίχθηκε για ακόμα μία φορά για την ικανοποίηση διαφόρων συμφερόντων, την άρτια οργάνωση διαφόρων τομέων, τη διευκόλυνση του ελέγχου από τυχόν αυθαιρεσίες και γενικά του κοινού καλού.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Λογιστική επιστήμη στις μέρες μας με τον τρόπο που έχει διαμορφωθεί αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της καθημερινότητας. Η εφαρμογή της δεν αφορά μόνο τα νομικά πρόσωπα αλλά και τα φυσικά. Ο ρόλος της λογιστικής κατέχει σημαντική θέση στα νοικοκυριά καθώς προσδιορίζουν τα εισοδήματά τους αλλά και την κινητή και ακίνητη περιουσία τους. Ακόμα πιο σημαντικό ρόλο διαδραματίζει στην διαχείριση των επιχειρήσεων, καθώς εξασφαλίζει την αποτελεσματικότητα των οικονομικών ζητημάτων. Αυτό το γεγονός τεκμηριώνεται μέσω της ανάλυσης, της καταγραφής, της κατάταξης αλλά και της συσχέτισης των οικονομικών θεμάτων.

Οι προαναφερθείσες ενέργειες πραγματοποιούνται για να τροφοδοτήσουν τους άμεσα ή έμμεσα ενδιαφερόμενους με τις αντίστοιχες οικονομικές πληροφορίες. Ακόμα οι λογιστικές οικονομικές καταστάσεις οι οποίες συντάσσονται σε τακτά χρονικά διαστήματα παρουσιάζουν στοιχεία τα οποία προδίδουν την οικονομική κατάσταση της εκάστοτε οικονομικής μονάδας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα υπάρχοντα στοιχεία της αλλά και τις υποχρεώσεις της.

Συμπερασματικά βάση των παραπάνω αναφορών γίνεται συνεχής ανατροφοδότηση των μεταβολών για να διεξάγεται αποτελεσματικότερα η διαχείριση της επιχείρησης. Έτσι, λοιπόν, δεν θα μπορούσε να μην γίνει ένας διαχωρισμός βάση του περιεχομένου των οικονομικών μονάδων ο οποίος οδήγησε αντίστοιχα στην δημιουργία των ειδών της λογιστικής επιστήμης που εξετάζουμε σήμερα.

Όμως, η λογιστική επιστήμη δεν γεννήθηκε με αυτή τη μορφή εξαρχής. Πιο συγκεκριμένα η λογιστική επιστήμη έκανε την πρώτη της εμφάνιση κατά τα αρχαία χρόνια σε περιοχές όπως αυτή της Μεσοποταμίας, της Αρχαίας Αιγύπτου, της Αρχαίας Ελλάδας αλλά και της Αρχαίας Ιταλίας. Σε αυτές τις περιοχές από τις γραφές που έχουν βρεθεί παρατηρούμε πως η λογιστική επιστήμη αναπτύχθηκε εξ αιτίας της ανάγκης η οποία υπήρχε για την διευθέτηση κάποιων καθημερινών ζητημάτων.

Έτσι, λοιπόν, η πρώτη έννοια της δημιουργήθηκε και αναπτύχθηκε για να εξασφαλίσει αρχικά την ασφάλεια αλλά και φερεγγυότητα των εμπορικών συναλλαγών που λάμβαναν μέρος στις αρχαίες κοινωνίες. Εκτός, όμως, από την προστασία των εμπορικών συναλλαγών διασφάλιζε και την τεκμηρίωση των

περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών για λογαριασμό του κράτους και γενικότερα εξασφάλιζε τους μηχανισμούς για την σωστότερη εφαρμογή της δημόσιας διοίκησης. Επιπλέον, σημαντικό σύστημα το οποίο βοήθησε στην καλύτερη λειτουργία της δημόσιας διοίκησης ήταν το διπλογραφικό σύστημα το οποίο είχε σχεδόν την ίδια μορφή με αυτό που χρησιμοποιούμε στις μέρες μας.

Έπειτα, κατά τη Μεσαιωνική εποχή βλέπουμε πως οι λογιστικοί μηχανισμοί σχεδόν αδρανοποιούνται και αυτό το γεγονός συμβαίνει εξ αιτίας των κοινονοικοπολιτικών συνθηκών που διαδραματίζονταν τότε, παρόλο που είχαν γίνει κάποιες από τις πιο σημαντικές λογιστικές καταγραφές έπεσε μαύρο σκοτάδι σε όλα τα κομμάτια που συνθέτουν μια κοινωνία και έτσι, δεν παρατηρούμε καμία άλλη εξέλιξη.

Η επόμενη εποχή που εξετάστηκε από ότι φαίνεται δεν ονομάστηκε τυχαία Αναγέννηση καθώς κατά την διάρκειά της αναγεννήθηκαν όλες οι τέχνες και οι επιστήμες. Εκείνη την ιστορική περίοδο ξεκίνησε η λογιστική να αποκτά τέτοια μορφή σχεδόν σαν αυτή που επικρατεί σήμερα. Με άλλα λόγια η λογιστική επιστήμη εξυπηρετούσε σχεδόν τους ίδιους σκοπούς που εξυπηρετεί και τώρα.

Κατά τους αιώνες που ακολουθούν παρατηρούμε πως η λογιστική επιστήμη δεν παύει να εξελίσσεται για να μπορέσει να εξυπηρετήσει τον σκοπό ή τους σκοπούς για τους οποίους έχει δημιουργηθεί. Μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι η λογιστική επιστήμη αποτελεί ένα ζωντανό οργανισμό ο οποίος προσαρμόζεται και αναπροσαρμόζεται ξανά και ξανά στις απαιτήσεις της εκάστοτε εποχής. Εν κατακλείδι η σκέψη μας αυτή τεκμηριώνεται αν κανείς παρατηρήσει τις αλλαγές που υπόκειται η λογιστική όταν συμβεί κάποιο σημαντικό οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό γεγονός όπως για παράδειγμα η εκάστοτε οικονομική κρίση ή ο κάθε πόλεμος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- ❖ Βενιέρης Γ., Λογιστική Κόστους, εκδ. Ιωαννίδου Π. & ΣΙΑ Ε.Ε., Αθήνα, 2005
- ❖ Βενιέρης Γ., Κοέν Σ., Διοικητική Λογιστική, εκδ. P.I.Publications, Αθήνα, 2007
- ❖ Γρυντάκης Γ., Δάλκος Γ., Χόρτης Α., Κοινωνική και Πολιτική Οργάνωση στην Αρχαία Ελλάδα, ΟΕΔΒ, Αθήνα, 2007
- ❖ Δημοπούλου – Δημάκη Ι., Διοικητική Λογιστική – Κοστολόγηση – Προϋπολογισμοί – Λήψη Αποφάσεων, εκδ. Interbooks, Αθήνα, 2006
- ❖ Ιγνατιάδη Α., Λογιστική Κόστους, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1983
- ❖ Καραγιώργος Θ., Παπαδόπουλος Δ., Εισαγωγή στη Χρηματοοικονομική Λογιστική, εκδ. Γερμανός, Θεσσαλονίκη, 2003
- ❖ Καραγιώργος Θ., Παπαδόπουλος Δ., Χρηματοοικονομική Λογιστική: Θεωρητική διερεύνηση στα πλαίσια της ελληνικής πραγματικότητας, εκδ. Γερμανός, Θεσσαλονίκη, 2003
- ❖ Λοΐζος Δ., Η αρχαία Ελλάδα και οι ανατολικοί λαοί. Από τους Σουμέριους στον Μέγα Αλέξανδρο 3000 – 323 π.Χ., εκδ. Λοΐζος Δ.Ι., Αθήνα, 2014
- ❖ Πάγγειος Ι., Θεωρία Κόστους, Τόμος Α, εκδ. Σταμούλη, Αθήνα, 1993
- ❖ Πάγγειος Ι., Θεωρία Κόστους, Τόμος Β, εκδ. Σταμούλη, Αθήνα, 1993
- ❖ Παπαδέας Π., Χρηματοοικονομική Λογιστική Πληροφόρηση, εκδ. Παπαδέα, Αθήνα, 2013
- ❖ Πατατούκας Κ., Μπατσινίλας Ε., Σύγχρονη Λογιστική, εκδ. Σταμούλη, Αθήνα, 2013
- ❖ Τσακλαγκάνος Α., Θεωρία και Λογιστική Κόστους, εκδ. Αφοί Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1991
- ❖ Χουμανίδης Θ., Οικονομική Ιστορία της Ελλάδος, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα, 1990

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- ❖ Assmann, J. (2002), The Mind of Egypt, New York: Metropolitan Books
- ❖ Austin, M.M., Vidal – Naquet, P. (1998), Οικονομία και Κοινωνία στην Αρχαία Ελλάδα, Δαίδαλος– Ι. Ζαχαρόπουλος, Αθήνα

- ❖ Buzadzic, B., Blagojevic D., Korac B. (1997), Seasonal variation in the antioxidant defence system of the brain of the ground squirrel and response to low temperature compared with rat., *Chom. Biochem. Physiol. C. Pharmacol. Toxicol. Endocrinol*
- ❖ Burlingham and Cuno (1988), *Catalogue of the Exhibition in French Caricature and the French Revolution, 1789-1799*, Los Angeles, Grunwald Center for the Graphic Arts
- ❖ Davies, V., Friedman, R. (1998), *Egypt uncovered*, New York : Stewart, Tabori & Chang
- ❖ Dickerson, R. (1966), *Accountants and the Law of Negligence*, Canadian Institute of Chartered Accountants, Toronto, CA
- ❖ Dittler, P. (1983), *Corporate Social Performance: A Major Priority of the 1980s Management Accounting*
- ❖ Finley, F., Lawrenz, F., Heller, P. (1992), *Science Education*, Wiley Periodicals, Inc., A Wiley Company
- ❖ Garner, P., Tsuji, A. (1995), *Studies in Accounting History: Tradition and Innovation for the Twenty-first Century*
- ❖ Glautier, M.W.E., Underdown, Br. (2001), *Accounting Theory and Practice*, Pearson Education
- ❖ Henderson, P. (1965), *Notes on public investment criteria in the United Kingdom*
- ❖ Hutchinson, J. (1999) *Re-interpreting cultural nationalism Australian Journal of Politics and History*
- ❖ Kemp, B. (1989), *Ancient Egypt: Anatomy of a Civilization*, London: Routledge
- ❖ Lamonte, J. (1949), *World of the Middle Ages : A Reorientation of Medieval History*, Irvington Publishers
- ❖ Littleton, A. C. (1953), *The Structure of Accounting Theory*, American Accounting Association, Sarasota, FL
- ❖ Littleton, A. C. (1933), *Accounting Evolution to 1900*, American Institute Publishing Co., New York, NY
- ❖ Marshall, M., McManus, W. & Fiele, D.F. (2004), *Accounting: what the numbers mean*. Boston: McGraw-Hill

- ❖ Minki Li (2012), “Beyond Capitalism,” Chapter 37 in Marty Wolfson and Gerald Epstein (eds.), *Handbook of the Political Economy of Financial Crises*, Oxford: Oxford University Press
- ❖ Miskimin, H. (2003), *The Economy of Early Renaissance Europe, 1300-1460*, Published by Cambridge University Press
- ❖ Paulson, Ronald (1988), *The Severed Head: The Impact of French Revolutionary Caricatures on England in French Caricature and the French Revolution, 1789-1799*, Los Angeles, Grunwald Center for the Graphic Arts
- ❖ Polanyi, K. (1957), *The Great Transformation*. Foreword by Robert M. MacIver. Boston: Beacon Press
- ❖ Wilkinson, R.D. (1994), *Symbol and Magic in Egyptian Art*, London: Thames and Hudson
- ❖ Wolk, H. I., Francis, J. R., Tearney, M. G. (1989), *Accounting Theory*, PWS-Kent, Publishing Co

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- ❖ Ρήγας Κ. (2005) Αριθμητικά συστήματα, λογιστικές και στατιστικές έννοιες στην Αρχαία Ελλάδα, Ελληνικό Στατιστικό Ινστιτούτο
- ❖ Akinyemi B., Okoye A.E., Izedonmi P.F., History and Development of Accounting in Perspective, <http://article.sciencepublishinggroup.com/html/10.11648.j.ijedr.20150102.11.html>
- ❖ Ambashe M., Alrawi H. (2013), The Development of Accounting through the History, *International Journal of Advances in Management and Economics*, Available online at www.managementjournal.info
- ❖ Carr K.E. (2016), “Renaissance”, Available online at <http://quatr.us/medieval/economy/>
- ❖ Baines D.E. (2016) *Economic history since 1900*, University of London
- ❖ Basu S., Waymire G. (2005) *Record keeping and Human Evolution*, Emory University

- ❖ Carmona S., Ezzamel M. (2007) Accounting and accountability in ancient civilizations: Mesopotamia and ancient Egypt, https://www.researchgate.net/publication/227428823_Accounting_and_accountability_in_ancient_civilizations_Mesopotamia_and_ancient_Egypt
- ❖ Com. M. (2004) Accounting Theory, Maharshi Dayan and University
- ❖ Dumon M. (2014), “Ancient Accounting Systems” <http://www.investopedia.com/articles/financialcareers/09/ancient-accounting.asp>
- ❖ Ezzamel M. (1997), Accounting History, Marmara University, Istanbul, Turkey
- ❖ Frassetto, M. (2015), Recent Failures of Allentown School District Encouraged Peaceful Protest
- ❖ Harris, R. (1961), On the Process of Secularization Under Hammurapi, Journal of Cuneiform Studies
- ❖ Hutchinson, John (1999) Re-interpreting cultural nationalism Australian Journal of Politics and History
- ❖ Janssen, R.M. and Janssen, J.J. (1990), Growing Up in Ancient Egypt, London: The Rubicon Press
- ❖ Law H.E. (1906), Messungen der effektiven Wellenlängen in Sternspektren
- ❖ LEE T., Azham Md. A. (2008) The evolution of auditing: An analysis of the historical development, Journal of Modern Accounting and Auditing
- ❖ Marshall, M., McManus, W. & Fiele, D.F. (2004), Accounting: what the numbers mean. Boston: McGraw-Hill
- ❖ Mayne, R. and Adamatzky, A. (2015) On the computing potential of intracellular vesicles
- ❖ Napier Ch. (2009), Accounting Historiography, This appears as Chapter 2 of John Richard Edwards and Stephen P. Walker (eds) The Routledge Companion to Accounting History (Abingdon: Routledge, 2009)
- ❖ Nissen, H.J., Damerow, P. and Englund, R.K. (1993), Archaic Bookkeeping, translated by P. Larsen, Chicago: The University of Chicago Press
- ❖ Nwoko Chinedu (1990), Studies in Accounting, Text and Reading, Enugu, New Age Publishers
- ❖ Osborn, J. (2012), Adaptive pupil masking for quasi-static speckle suppression. Monthly Notices of the Royal Astronomical Society

- ❖ Oppenheim, A. (1954), The Seafaring Merchants of Ur, Journal of the American Oriental Society
- ❖ Perara M.H.B and Matthew MR (1996), Accounting theory and Development Australia, International Thomson Publishing Company
- ❖ Pomeroy S. et.al (2004) A Brief History of Ancient Greece: Politics, Society, and Culture, Oxford University Press
- ❖ Postgate J.N. (1992), Review: On the Language, History and Religion of the Babylonians - Complete Essays (German) edited by W.V. Soden, L. Cagni and H.P. Muller. Vetus Testamentum
- ❖ Pritchard, J.B. (1975), The Ancient Near East, Princeton: Princeton University Press
- ❖ Quirke, S. (1990), The Administration of Egypt in the Late Middle Kingdom: The Hieratic Documents, New Malden, Surrey: SIA Publishing
- ❖ Gresser, Ed. (2014), 21ST-CENTURY TRADE POLICY The Internet and the Next Generation's Global Economy, Progressive Economy, Washington
- ❖ Papadeas, P. (2013), Triangulation Approach to Costing of Higher Education Institutions, Journal of Modern Accounting and Auditing, under review
- ❖ Rivero Menéndez, M.R. (2004), La Formación de los Registros Contables en Mesopotamia, Madrid: Dimasoft
- ❖ Sachs J. (1999), Twentieth-century political economy: a brief history of global capitalism, Oxford review of economic policy
- ❖ Savage S. (2004), Ancient Mesopotamian Accounting and Human Cognitive Evolution
- ❖ Schmandt - Berrerat D. (1992), Ancient Mesopotamian Accounting and Human Cognitive Evolution
- ❖ Snell, W. E., Jr. (1997). Measuring multiple aspects of romantic perfectionism: The Multidimensional Romantic Perfectionism Questionnaire (MRPQ)
- ❖ Stevenson, David (2016) Conclusion In: Mahnken, Thomas and Maiolo, Joseph and Stevenson, David, (eds.) Arms Races in International Politics: From the Nineteenth to the Twenty-First Century. Oxford University Press, Oxford, UK
- ❖ Strachey L., Economics and Ancient History, Princeton University Press
- ❖ Vollmers G. (2009), Recordkeeping in Mesopotamia

- ❖ Welch, I. (1997), G-III Apparel Group Inc, Case study, University of California, Los Angeles
- ❖ Wilkinson B. (1994), The Korea Labour ‘Problem’

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

- ❖ “The Modern Era” <https://faculty.washington.edu/chirotpublications/how-societies-change/>
- ❖ “The emergence of modern Europe, 1500–1648 Economy and society” <https://www.britannica.com/topic/history-of-Europe/The-emergence-of-modern-Europe-1500-1648>
- ❖ “History ancient Italy” http://www.mariamilani.com/ancient_rome/renaissance_rome.htm
- ❖ http://www.redorbit.com/news/science/116691/ancient_mesopotamian_accounting_and_human_cognitive_evolution/
- ❖ <http://www.timemaps.com/civilization/Ancient-Mesopotamia#econ>
- ❖ https://www.researchgate.net/publication/227428823_Accounting_and_accountability_in_ancient_civilizations_Mesopotamia_and_ancient_Egypt
- ❖ www.ACAUS.org_his.html.
- ❖ www.medievaltimes.info
- ❖ www.timemaps.com
- ❖ www3.northern.edu
- ❖ ocw.mit.edu